T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MİLLİ KÜTÜPHANEDE 06 Hk 3639 NUMARADA KAYITLI MECMŪʿA-İ EŞʿĀR (İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esma ASLAN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ankara, 2020

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MİLLİ KÜTÜPHANEDE 06 Hk 3639 NUMARADA KAYITLI MECMŪʿA-İ EŞʿĀR (İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esma ASLAN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Ankara, 2020

ONAY SAYFASI

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 03.07.2020

İmza

Esma ASLAN

ÖN SÖZ

Ömer Faruk Akün' ün tanımlamasıyla Divan edebiyatı; Türk edebiyatının umumi gelişimi içinde, nazarî ve estetik esaslarını İslamî kültürden alarak meydana gelen ve özellikle örnek kabul ettiği Fars edebiyatının her yönden kuvvetli ve sürekli tesiri altında şekillenip belirgin örneklerini vermeye başladığı XIII. yüzyıl sonlarından XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar, bünyesini sarsıcı ve zayıflatıcı bir tepki ve değişikliğe uğramadan Arapça-Farsça kelimelerin geniş ölçüde yer aldığı bir dille varlığını altı asır sürdürmüş bir edebiyat geleneğidir. (Akün, 2014: 15). Türk edebiyatının en uzun dönemi olma özelliğini taşıyan; Osmanlı edebiyatı, Klasik edebiyat, Klasik Türk edebiyatı, Eski Türk edebiyatı isimlendirmeleriyle anılan bu edebiyatın temelinde kendisini var eden, kuran ve kurumsallaştıran kaynaklar vardır. Divanlar, mesneviler, şuara tezkireleri, çeşitli biyografik eserler, ansiklopedi ve ansiklopedi niteliğinde eserler, tarih kitapları bu kaynaklardandır. Bu kaynaklar arasında yer alan biyografiler; *"Umumi tarihlerde yer alan biyografiler, Şakāik telif, tercüme ve zeyillerinde yer alan biyografiler ve şuara tezkirelerinde yer alan biyografiler"* olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. (İsen, 1997/1: 7-8). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, içerisinde şâirlerin hayatlarına, eserlerine ve edebî kişiliklerine dair bilgi bulundurmaları, öncesinde tezkirelerde ve çeşitli kaynaklarda adına rastlanmadığı hâlde ilk defa içerisinde ismi geçen şâirlerin tespit edilebilmesi, tezkirelerde vb. kaynaklarda adı geçen; fakat şâirin divanında yer almayan şiirlere rastlanabilmesi gibi yönleriyle biyografik değer taşıyan bilgiye sahip olması bakımından mecmualar da bu kaynaklar arasında değerlendirilebilir. Bununla birlikte mecmualar, bir şâirin divanı veya daha başka manzum eserleri tertip edilirken doğru ve sağlam bir tenkitli metin kurmak için başvurulacak önemli kaynaklardan biridir.

Klasik metin neşrinde divan ve tezkire gibi temel kaynaklar kadar önemli olan mecmualar, çeşitli kişilere ve konulara ait seçilmiş mensur veya manzum birçok türü içerisinde bulunduran eserlerdir. Çoğunlukla manzum metinlerden oluşmuş şiir mecmuaları, şiire ilgi duyan, şiirden anlayan, kültürlü ve belki kendisi de şâir olan bir derleyici tarafından oluşturulmuş / toplanmış seçme şiirleri de içeren antoloji niteliğindeki eserlerdir. Genel olarak, yazıldıkları dönemin edebî zevklerini yansıtmaları, şâirlerin divanında yer almayan şiirlerine, şâirlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine, bilinmeyen / kullanılmayan nazım şekillerine rastlanabilmesi yönleriyle şiir mecmuaları, edebiyat tarihimiz için önemli kaynaklardır.

Çalışmamıza konu olan eser, Milli Kütüphane' de 06 Hk 3639 numarada Mecmuʿā-i Eşʿār başlığıyla kayıtlı şiir mecmuasıdır. Çalışmamız mecmua içerisinde yer alan iki ayrı şiir mecmuasından ilk mecmua üzerine yapılmıştır.

Giriş bölümü ile birlikte üç bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde; mecmuanın tanımı yapılmış, mecmua tasnifleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve devamında şiir mecmuaları ve Klasik Türk Edebiyatında mecmua, şiir mecmualarının Türk edebiyatı açısından önemi ve mecmua çalışmalarının ilmî çalışmalara katkıları üzerinde durulmuş, bu sıralanan başlıklar altında gerekli izahlar yapılmıştır.

Birinci bölümde, Mecmuʿa-i Eşʿar' ın tanıtımı yapılmış, alt başlıklarda mecmuada yer alan şâirler ve şiirlerin nazım şekilleri ile sayılarını gösterir tablo ile araştırmalarda kolaylık sağlaması düşüncesiyle, MESTAP[1] tablosu örnek alınarak mecmuada şâiri belli tüm şiirler yüzyıl, mahlas, varak numarası, matla beyti/bendi, nazım şekli/beyit-bend sayısı ve vezin bilgilerini gösterir tablo verilmiştir. Şâiri belli olmayan şiirler de MESTAP' a göre hazırlanan tablonun en alt kısmında mahlas satırına şâirinin bilinmediğini belirtir "-" şeklinde bir işaretle gösterilmiştir. Birinci bölümün ikinci kısmında mecmua şekil ve muhteva açısından incelenmiş, tavsif edilmiştir. Mecmuanın içeriği hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği bu bölümde, mecmuada yer alan şâirler hakkında, derleyicinin şâir tercihleri ve bunların mecmuanın yazıldığı dönemi tespit açısından genel değerlendirmeler yapılmış, mecmuanın dikkat çeken yanları ortaya konmuştur.

İkinci bölümde, mecmuanın çevriyazılı metni verilmiştir. Çevriyazı esnasında mecmuada yer alan şiirler numaralandırılmıştır. Mecmuada adı geçen şâirlerin şiirleri, varsa basılmış divanları ile karşılaştırılmıştır. Şâirin basılı divanı yok ise bu konu ile ilgili tezler, bilimsel makaleler vb. çalışmalarda, ulaşılabilen mecmua çalışmaları vb. taranmış ve mecmuadaki şiirler, taranan kaynaklarda bulundu ise bu şâirlerle ve şiirlerle karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda farklılıklar, eksiklikler tespit edilmeye çalışılmış ve elde edilen veriler dipnotlarla gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde mecmua çalışmasıyla ilgili elde edilen tüm veriler değerlendirilmiş, çalışmanın ilmî açıdan kazandırdıkları üzerinde durulmuştur. Bu sonuç kısmından hemen

[1] MESTAP; öncelikli olarak şiir mecmuaları, nihāī olarak da edebiyatla ilgili -cönkler de dāhil olmak üzere- bütün mecmuaların ayrıntılı tasnif ve dökümlerinin yapılması amacıyla ülke çapında, bütün alan çalışanları tarafından el birliğiyle gerçekleştirilmesi öngörülen, açılımı Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi olan bir projedir. Bkz. (Köksal, 2012: 422).

sonra Kaynaklar başlığı altında çalışma esnasında yararlandığımız, başvurduğumuz kaynaklar verilmiştir.

Çalışmamızın giriş, inceleme ve metin kısımlarında kolaylık sağlaması için bazı kısaltmalar kullanılmış ve bu kısaltmalara dair bilgiler tezin baş kısmında "Kısaltmalar" başlığı altında gösterilmiştir. Mecmuanın, üzerinde çalıştığımız 1a-48b varakları arası yazması da çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

Esma ASLAN
Ankara, 2020

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım esnasında, öğrencisi olmaktan büyük onur, gurur ve mutluluk duyduğum, bilgi ve tecrübesini öğrencisinden esirgemeyen, düşünceleriyle tezime yön veren, kaynaklara ulaşmamda bana destek olan ve şahsi kaynaklarını kullanmama izin veren saygıdeğer ve çok kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Mustafa ARSLAN' a, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan ve büyük bir sabırla yolculuğumu kolaylaştıran, her türlü sıkıntıma katlanan canım aileme ve canım kardeşim Mustafa ASLAN' a teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Milli Kütüphanede 06 Hk 3639 Numarada Kayıtlı Mecmūʾa-i Eşʾār (İnceleme-Metin)

Aslan, Esma

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Mustafa Arslan

Kütüphanelerde Şiir Mecmuası, Mecmuaʿ-i Eşʿar, Mecmuʿatü'l-Eşʿar başlığıyla kayıtlı olan mecmualar Klasik şiirimize ait belirli nazım şekilleri ve türlerin derlenmesiyle oluşturulmuş mecmualardır. Tezimizin konusu olan bu eser de Milli Kütüphane' de 06 Hk 3639 numaralı Mecmuʿa-i Eşʿār başlığıyla kayıtlı şiir mecmuasıdır. Çalışmamızda mecmua ayrıntılı olarak tanıtılmış ve çevriyazılı metni verilmiştir. Çevriyazısı yapılan metinden sonra mecmuadaki şiirler şâir divanlarındaki şiirlerle ve çeşitli kaynaklardaki şiirlerle karşılaştırılmıştır. Tespit edilen farklılıklar dipnotlarla gösterilmiştir.

Tezimiz giriş, birinci bölüm ve ikinci bölüm olmak üzere üç kısımdan oluşmuştur. Giriş bölümünde mecmua tanımı, özellikleri, sınıflandırılışı vb. genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde bu mecmua şekil ve muhteva hususiyetleri bakımlarından tanıtılmıştır. İkinci bölümde ise tezimize konu bu eserin çevriyazısı verilmiş ve yazma eser nüshası ilave edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Klasik Türk şiiri, şiir, mecmua, Şiir mecmuaları.

ABSTRACT

Mecmūʾa-i Eşʾār Registered With The Number Of 06 Hk 3639 In The National Library (Examination-Text)

Aslan, Esma

M. A., Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Arslan

In the libraries, mejmuas which are registered with the title of Poem Mejmua, Mecmuʿa-i Eşʿar, Mecmuʿatü'l-Eşʿar are the journals which are created with certain collected verses and types. This work which is the subject of our thesis is a poem mejmua registered with the title of Mecmuʿa-i Eşʿār and with the number of 06 Hk 3639 in the National Library. In our work, mejmua is introduced in detail and its transcription text is given. After the transcribed text, the poems in the mejmua are contrasted with the poems in the poet council and the poems in different sources. The established variences are shown with footnotes.

The work which is the subject of our thesis is the mecmua of the poem that is registered with the title of "Mecmuʿa-i Eşʿār" in the National Library. Our thesis consists of three parts; introduction, first part and second part. In the introduction, the definition of mecmua, its features, classifications and general information are given. In the first part, this mecmua is introduced in terms of its forms and content characterictics. In the second part, the transcription of this work, which is the subject of our thesis, is given and the manuscript of the work is attached.

Key words: Classical Turkish poem, poem, mecmuas of poem

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
İÇİNDEKİLER iii
KISALTMALAR iv
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ vi
TABLOLAR DİZİNİ vii
GİRİŞ 1
1. Mecmua Tanımı, Şekil ve Muhteva Özellikleri 1
2. Mecmuaların Tasnifi ve Yapılmış Tasnif Denemeleri 2
3. Şiir Mecmuaları ve Klasik Türk Edebiyatında Mecmua 11
4. Şiir Mecmualarının Önemi, Mecmua Çalışmalarının Edebiyatımıza / İlmî Çalışmalara Katkıları 13
BİRİNCİ BÖLÜM 16
1. MECMUʿĀ-İ EŞʿĀR' IN TANITIMI VE MESTAP' A GÖRE DÖKÜMÜ 16
1.1. Mecmuʾā-i Eşʾār'ın Tanıtımı 16
1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirler ve Şiirlerin Nazım Şekilleri 17
1.3. Mecmuanın Mestap' a Göre Dökümü 20
1.4. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri 34
2. MECMUANIN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ 34
2.1. Mecmuanın Şekil Açısından İncelenmesi 34
2.2. Mecmuanın Muhteva Açısından İncelenmesi 39
3. MECMUADA BİLİNMEYEN ŞÂİRLER VE ŞİİRLER 43
İKİNCİ BÖLÜM 46
1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL 46
2. MECMUʿĀ-İ EŞʿĀR' IN ÇEVRİYAZILI METNİ 49
SONUÇ 157
KAYNAKLAR 160
MECMUA NÜSHASI 170

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
B.	Bend
b.	Beyit
bk.	Bakınız
C.	Cilt
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Doç.	Doçent
Dr.	Doktora
G.	Gazel
hzl.	Hazırlayan
İÜ	İstanbul Üniversitesi
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Küt.	Kütüphane
Mec.	Mecmua
Nad. Es.	Nadir Eserler
Naz.	Nazire
Naz. Mec.	Nazire Mecmuası
Nu.	Numara
Prof.	Profesör
S.	Sayı
s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TDV Yay.	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TEİS	Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
Tez.	Tezkire
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzeri

vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayınları
yy.	Yüzyıl
Yz.	Yazma

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء	ʾ
آ	Ā ā
ث	Ṯ ṯ
ح	Ḥ ḥ
خ	Ḫ ḫ
ذ	Ẕ ẕ
ص	Ṣ ṣ
ض	Ż ż / Ḍ ḍ
ط	Ṭ ṭ
ظ	Ẓ ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ ġ
ق	Ḳ ḳ
ک	G g / Ñ ñ
و	Ū ū
ی	Ī ī
Vav-ı maʿdule	ˇ

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Mecmuada yer alan şâirlerin listesi ve şiirlerinin nazım şekli ve sayısını gösteren tablo. 17

Tablo 1.2. Mecmuada şâirlerin yaşadığı yüzyıl, mahlasları, şiirlerinin matlaʿ beyitleri, şiirlerinin nazım şekli ve nazım birimi ile vezinlerini gösterir tablo. 20

GİRİŞ

1. Mecmua Tanımı, Şekil ve Muhteva Özellikleri

Mecmualar şâirler veya şiirseverlerce bazen bir şâirin bazen birçok farklı şâirin birçok farklı şekil ve türde sevilen şiirlerinin seçilip bir araya getirilerek oluşturulduğu bir nevi şiir defterleridir. Mecmua tanımı yapılmadan önce kelimenin kökeni hakkında bilgi vermekte yarar vardır. Toplama, biriktirme, devşirme, yığma anlamlarına gelen Arapça cemʿ kökünden türeyen mecmuʿa toplanmış, biriktirilmiş ve düzenlenmiş antoloji, güldeste demektir. (Parlatır, 2009: 1033). Terim olarak, seçilmiş şiir, münşeʿat, güfte vb. eserlerin toplanarak bir araya getirildiği eserlerin genel adıdır. (Mermer, Keskin, 2005: 66). Mecmuayı toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap olarak tanımayan Kut, bugün mecmua denilince akla muntazam aralıklarla yayımlanan ve içinde hemen hemen aynı konuları ihtiva eden bir çeşit yazılar topluluğunun geldiğini ve klasik Türk kültürü çerçevesi içinde mecmuayı bugünkü anlamıyla düşünmenin yanlış olduğunu belirtmiştir. (Kut, 1986: 170) Mecmualar, edebiyat ve aslında Klasik Türk Edebiyatı bünyesinde değerlendirilerek düşünülmelidir. Bu anlamda mecmua genelde bir ya da daha fazla yazar yahut şâire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirden oluşan derleme kitaplardır. (Uzun, 2003: 265). Klasik kültürde edebiyat terimi olarak defter, türlü konuların bir araya getirildiği yazıları içine alan kitap, şiir defteri anlamında kullanılan (Aydemir, 2001a: 148) mecmualar yüzyıllar boyunca hem edebiyat sahasına hem ilahiyat, felsefe, tarih, tıp, folklor vb. diğer dallara çok büyük katkılarda bulunmuştur. Günay Kut, Mecmua maddesinde, "Yüzyıllar boyunca gerek edebiyat sahasına agerekse diğer dallara çok önemli katkılarda bulunan mecmua türü acaba neydi ve nasıl oluştu ile ilgili düşünülecek olursa şöyle bir sonuca varılır, mecmua genellikle kişilerin beğenilerini yansıtan bir not defteri olarak görevine başlamış ve bu görevini sürdürmüştür. O defter bitince de mecmua dediğimiz şey ortaya çıkmıştır." (Kut, 1986: 170) diyerek çok basit bir söylemle bu konuda çok şeyi anlatmıştır. Kütüphanecilik literatüründe derleme karşılığı olarak kullanılan, kütüphanelerde Mecmuʿa-i Eşʿār ya da Mecmuʿatü'l-Eşʿār adlarıyla kayıtlı olan mecmualar hakkında genel bir şekil ve muhteva değerlendirmesi yapılacak olursa söylenmesi gereken ilk şey, genellikle kim tarafından yazıldığının ve yazıldığı tarihlere dair kesin bilgilerin bulunmaması olacaktır. Mecmualar farklı şâirlerin gazel,

kaside, musammat, terkib-i bend, rubai, na't, ilahi vb. nazım şekilleri ve farklı nazım türlerinde yazdıkları şiirleri ve hadis, tarihi belge, ilaç terkibi, çeşitli dini, tarihi rivayetler vb. yazılmış nesirleri ihtiva eden eserlerdir. Konuları daha çok edebiyatla ilgili olan mecmualar hakkında, elinden çıkan mürettibin kendi şiir zevklerine göre oluşturduğu eserler olduğundan kesinlikli değerlendirmeler yapılamaz. Şekil olarak da muhteva olarak da tamamen mürettibin tasarrufunda olan bu başka herhangi bir nüshası bulunmayan yazma eserler olan mecmuaların bir tertip usulü yoktur. Çok düzenli ve tertipli olabileceği gibi yine herhangi bir düzende olmayan, bir kaide, sıra vb. gözetilmemiş, dağınık, tertipsiz hâlde de olabilirler. Tüm bu hususiyetler, mecmua çalışmaları esnasında araştırıcıları bazı çıkarımlar yapmaya sevk etmiştir. Kut makalesinde bu itinasız, tertipsiz, kağıt boyutları ve renkleri dahi birbirine uymayan mecmuaların, derleyicinin mecmuasına daha sonra eklemeler yaptığını, hatta bu arada yazı karakterinin de değiştiğinden mecmuanın el değiştirmiş olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde muhteva olarak da, mürettibin mecmuasına hangi şâirlerin şiirlerini aldığından, bu şâirlerin hangilerine ne ölçüde ağırlık verdiğinden, mecmuasına aldığı şiirlerin konularından, bu şiirlerin nazım türlerinden de mecmua hakkında epey biliriz. İşte çıkan bu sonuçlar, elde edilen veriler eskilerden elimize ulaşan mecmuanın bize söyledikleridir. Özetle tüm bu kıstaslar, her bir mecmua için ayrı ayrı bakılarak değerlendirmelerde bulunulmasını zorunlu kılan mecmuanın kendine haslığından kaynaklı özelliklerdir.

2. Mecmuaların Tasnifi ve Yapılmış Tasnif Denemeleri

Mecmuaların Osmanlı dönemindeki gelişimine bakarak XV. yüzyıldan itibaren dikkat çekmeye başladıklarını, XVI. yüzyıldan sonra ise sayı ve çeşitlerinin iyice arttığını söylemek mümkündür. Osmanlı ilim, kültür ve edebiyatında çok yaygın ve önemli bir telif türü hâline gelmiş olan mecmualar genel özellikleri ve muhtevaları dikkate alınarak "*mecmûatü'l eşʿâr*, *mecmuâ-i edʾiye*, *mecmûatü'l-münşeât*" vb şekillerde adlandırılmıştır. (Uzun, 2003: 266). Bu mecmuaların adlandırmaları şekil ve muhtevadan doğmuş adlandırmalardır. Bu bağlamda mecmualar çeşitli şekillerde tasnif edilmiştir ve hâlen birtakım tasnif denemeleri yapılmaya devem etmektedir.

Mecmuaları muhteva açısından ilk tasnif eden Agâh Sırrı Levend' in mecmuaları tasnifi şöyledir. (Levend, 2015: 166-167).

1. Nazîreler mecmuaları,

2. Meraklılarınca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,

3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,

4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,

5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar

Mecmua maddesi içerisinde konuyu ayrıntılı şekilde ele alan ve mecmualar hakkında ikinci tasnif denemesini yapan Kut ise mecmuaları;

1. Nazire mecmuaları,

2. Seçme şiir mecmuaları (Mecmuʿa-i eşʿâr, mecmuʿa-i devâvin),

3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar (Mecmu'a-i edviye, mecmuʿa-i ed' iye, mecmuʿa-i tevârih, mecmuʿa-i muʿammeyat, mecmuʿa-i münşeat, mecmuʿatü'r-resâil gibi),

4. Karışık mecmualar (Bu tür mecmualar nazım nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe ve Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.),

5. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar şeklinde tasnif etmiştir.

Levend ve Kut tasnifleri arasında belirgin bir farklılık yoktur. Hemen hemen tasnifler aynı doğrultudadır. Tüm bunlara karşın mecmualar hakkında hālā tam bir tasnif yapılmamış olduğuna; mecmuaların derleyeni ve derleniş tarihinin her zaman kesin olarak bilinmemesi ve itina ile hazırlanmış mecmuaların yanı sıra dağınık ve düzensiz mecmuaların da bulunuyor olmasını gerekçe gösteren Atabey Kılıç da *Mecmua Tasnifine Dair*[2] adlı yazısını, edebiyat tarihimizde yüzlerce örneğine rastladığımız mecmuaların nasıl tasnif edilebileceğine dair bir çerçeve çizmek maksadıyla kaleme aldığını belirtmiştir. (Kılıç, 2012:

[2] Kılıç, 2012: 75-96.

78-79). Kendisi de burada mevcut bilgilerden hareketle bir tasnif denemesi yapmıştır. (Kılıç, 2012: 81-95). Mecmuaları;

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından,

2. Şekil bakımından,

3. Dil bakımından,

4. Muhteva bakımından,

5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar şeklinde, bazı maddelerde alt başlıklar da vererek sınıflandırmıştır.

Alt başlıklı maddeleriyle bu sınıflandırma şöyledir;

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından

1.1. Cönkler

1.2. Mecmûalar

1.2.1. Tertip durumuna göre mecmualar

1.2.1.1. Mürettep mecmûalar

1.2.1.2. Mürettep olmayan mecmûalar

1.2.2. Mürettip durumuna göre mecmualar

1.2.2.1. Mürettibi bilinen mecmûalar

1.2.2.2. Mürettibi bilinmeyen mecmûalar

1.2.3. Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmualar

2. Şekil bakımından

2.1. Manzûm metinler mecmûaları

2.1.1. Kaside mecmûaları

2.1.2. Gazel mecmûaları

2.1.3. Nazire mecmûaları

2.1.4. Muʿammâ mecmûaları

2.1.5. Manzûm lügât mecmûaları

2.1.6. İlâhi mecmûaları

2.1.7. Şehrengiz mecmûaları

2.1.8. Na't mecmûaları

2.1.9. Hilye mecmûaları

2.1.10. Mi'râciyye mecmûaları

2.1.11. Matla' mecmûaları

2.1.12. Mersiye mecmûaları

2.1.13. Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmûalar

2.1.14. Güfte mecmûaları

2.1.15. Müstezâd mecmûaları

2.1.16. Tarih mecmûaları

2.1.17. Musammat mecmûaları

2.1.18. Kıt'a ve rubâî mecmûaları

2.1.19. Dîvân mecmûaları

2.2. Mensur metinler mecmûaları

2.2.1. Lügaz mecmûaları

2.2.2. Fetva mecmûaları

2.2.3. Tefsir mecmûaları

2.2.4. Şerh mecmûaları

2.2.5. Sakk mecmûaları

2.2.6. Mekân tasvirlerini içeren mecmûalar

2.2.7. Münşe'ât mecmûaları

2.2.7.1. Derleme münşe'ât mecmûaları

2.2.7.2. Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmûaları

2.3. Karışık manzum ve mensur eserler mecmuaları

2.3.1. Fevâyid ve eş'âr mecmûaları

2.3.2. Farklı türleri barındıran mecmûalar

3. Dil bakımından

3.1. Arapça mecmûalar

3.2. Farsça mecmûalar

3.3. Türkçe mecmûalar

3.4. Çok dilli mecmûalar

4. Muhteva bakımından

4.1. Din

4.2. Tasavvuf

4.3. İlm-i nücûm / fal ve remil

4.4. Hikâye / latîfe

4.5. Hezel ve hiciv

4.6. Edviye

4.7. Mûsıkî

4.8. Hat ve kitâbet

5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmûalar

Bir diğer tasnif denemesi de Mehmet Gürbüz' e aittir. Gürbüz de *Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi*[3] adlı makalesinde, mecmuaları karşılamak için tek ve değişmez bir şekil ya da içerik tanımlaması üretebilmenin olası olmadığını, bu konuda divan tertibi ya da mesnevi yazımında olduğu gibi geleneğin belirlediği bir sınırlandırma ya da mürettibi belirli bir alana/konuya yönlendiren bir zorlama olmadığını, bu noktada tek belirleyici unsurun mürettibin kişisel ilgi alanları, tercih ve beğenileriyle eserine dahil edeceği malzemenin niteliğini kendisinin belirleyeceğini ifade etmiş ve şiir merkezli olarak derlenen mecmuaları şöyle tasnif etmiştir;

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları

Şiir mecmuaları mürettiplerinin ilgi alanlarına ve estetik beğenilerine göre seçilmiş farklı şekil ve türdeki şiirlerden oluşur. Eldeki seçme şiir mecmuaları çoğunlukla gazel, kıtʿa, tercibend, terkib-bend gibi değişik nazım şekillerinden şiirleri ihtiva etmekle birlikte bunlardan farklı olarak tamamıyla ya da çoğunlukla tek bir nazım şekline odaklanan mecmūalar da bulunmaktadır. Mürettibin seçimini yönlendiren etkenin nazım şekli olduğu düşünülüyorsa mecmūayı içerdiği nazım şekillerine göre şöyle sınıflandırmak mümkündür.

1. Gazel mecmûaları (Mecmûʿa-i gazeliyyât)

2. Kaside mecmûaları (Mecmûʿa-i kasâid)

3. Müstezad mecmûaları

4. Matla mecmûaları (Mecmûʿa-i metâli)

5. Beyit mecmûaları (Mecmûʿa-i ebyât)

6. Mısra mecmūaları (Mecmûʿa-i mesari)

[3] Gürbüz, 2012: 89-113.

7. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmûalar

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları

Mecmuaların büyük çoğunluğu farklı konulardaki şiirleri bir araya getirirken belli konulara odaklanmış şiirleri toplayan mecmualar da vardır. Bu sınıflandırma tema esas alınarak yapılmıştır.

1. Tarih mecmûaları (Mecmûʿa-i tevârih)

2. Naʿt mecmûaları (Mecmûʿa-i nuʿût)

3. Muʿammâ mecmûʿaları (Mecmûʿa-i muʿammeyât)

4. Lügaz mecmûaları (Mecmûʿa-i elgâz)

5. Medhiye mecmûaları (Mecmûʿa-i medâyih)

6. Şehrengiz mecmûaları

7. Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmûalar

III. Nazire mecmûaları

Birbirlerine nazire olarak yazılan şiirleri toplayan mecmûalar bu kategoride değerlendirilmelidir.

Gürbüz burada, şâirlerin kimliği etrafında oluşturulan mecmûalarsa içerdikleri şâirlerin mensubiyetine göre iki başlık altında değerlendirilebilir diyerek tasnifin devamında,

IV. Şâirlerin âidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar

1. Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grubu vb.) mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar[4]

[4] Mehmet Gürbüz, makalesinde dipnotta bu başlığın Semra Tunç' un önerisinin dikkate alınarak açılmış olduğunu belirtmiştir. Bu öneriyi çok isabetli bulduğunu -örneğini özellikle biyografik kaynaklarda gördüğümüz üzere- diyerek kendisi de aynı zümreden olan kişilerin ait oldukları zümre içinden yetişen şâirlerle ilgili seçkiler yapma esasına dayandığını belirtmiştir. (Gürbüz, 2012: 111).

a. Mevlevî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

b. Hurûfî-Bektâşî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar,

V. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şâirlerin divanlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar

Mürettibin beğenisi çerçevesinde belirlediği belli başlı birkaç şâirin dîvânlarını ya da şiirlerini bir araya getirmeyi hedefleyen mecmûalar bu başlık altında değerlendirilmelidir. Burada seçki faaliyetinin merkezine şiirden çok şâirin alınması söz konusudur.

Gürbüz, esas olarak mecmua tasnifini seçme faaliyetinde derleyiciyi yönlendiren etkenler üzerinden yapmaya çalışmıştır. Tüm bu tasniflerin mecmua çalışmalarında mecmuaların türlerinin ortaya konmasında büyük katkısı olacağı muhakkaktır. Fakat, kütüphanelerimizde çalışılmayı, bulunmayı bekleyen tüm mecmualar ilim dünyasına tanıtılıp kazandırılmadan mecmualar hakkında kesin ve eksiksiz bir tasnif yapılmıştır denemeyecektir.

Mecmualar konusunda ilk tasnifler olan Levend ve Kut' un tasniflerine göre kısaca açıklama yapmak gerekirse,

Nazireler mecmuaları: Bir şâirin şiirine başka bir şâirce aynı ölçü, uyak ve redifte yazılan benzerine nazire denir. Divan şâirlerince bir şâirin şiirini tanzir etmek, ona karşı bir saygı duyulduğunu ve onun şiirinin ve üslubunun beğenildiğini anlatmak içindir. Bundan dolayı divan edebiyatında nazirelerin önemli bir yeri vardır. (Dilçin, 2009: 269). Nazire mecmuaları, edebiyat tarihimizin aydınlatılmasındaki katkıları dolayısıyla son derece önemli eserlerdir. Türlü devirlerde rağbet gören şâirler ve onların şiirleriyle tesir sahaları; devir şâirlerinin şiir anlayışları, eğilimleri, zevkleri, işledikleri konular, kafiye, redif ve vezin tercihleri gibi önemli bilgilerin çoğunu, bu nazire mecmualarını inceleyip değerlendirmek yoluyla daha sağlıklı öğrenebilme şansına sahibiz. (Köksal, 2006: 65). Nazire mecmuaları da, yalnızca nazirelerden kurulan mecmualardır. Bu mecmualarda nazireler ve nazirelere esas olan zemin şiirler bir arada toplanır. Türk Edebiyatı Tarihi' nde Agâh Sırrı Levend nazireciliğin edebiyat tarihçisi için kötü bir taklitçilik olmadığını ve hatta yüzlerce naziresi yazılmış bir gazelin aslını bulmanın onun çok işine yarayacağını, nazire mecmualarının bu

yolda kılavuzluk edebileceğini, mecmualardaki nazirelerin gözden geçirilmesiyle bunların asıllarının ve divan tertip etmemiş olan şâirlerin manzumelerini bulma olanağı olduğunu ve bu bakımlardan nazire mecmualarının edebiyat tarihi incelemelerinde önemle başvurulacak kaynaklar olduğunu ifade etmiştir. (Levend, 2015: 167). Türk edebiyatında yazılmış ilk nazire mecmuası Ömer b. Mezîd' in Mecmûʿatü'n-nezâʿir' idir. Ömer b. Mezîd' in nazire mecmuası derleyiciliğinin de nazire yazıcılığı gibi bir nevi gelenek hâline gelmesindeki çığır açıcılığı çok önemlidir. (Köksal, 2006: 67). Câmiʿu'n-nezâʿir, Mecmaʿu'n-nezâʿir, Pervâne Bey Mecmuası, Metâliʿu'n-nezâʿir, Sabrî' nin Mecmuası mecmuaları da önemli nazire mecmualarındandır.

Seçme Şiirler Mecmuaları: Bunlar her kitaplıkta vardır ve sayıları çoktur. Tanınmış birkaçı: İbrahim Bey Külliyatı, Seçme Şiirler, 153 yaprak. (Levend, 2015: 169). Bu tür mecmualar, çalışmamızın da konusu olan Mecmuʿa-i Eşʿâr gibi, mürettibin çoğunlukla çeşitli şâirlerin şiirlerini derleyip toplayıp yazarak oluşturduğu, bazı mecmualarda mürettibin kendi şiirlerini de kaydettiği, günümüzün antolojilerini karşılayan şiir defterleridir.

Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar, risaleler mecmuaları: Şiir mecmûalarından sonra en çok karşılaşılan mecmûa türü risale mecmualarıdır. Mecmûʿatü'r-resâil veya mecmûʿa-i resâil adlarıyla kayıtlı bu mecmûalar birden çok risalenin (kitabın/kitapçığın) bir araya getirilmesiyle oluşan mecmûalardır. (Köksal, 2012: 414).

Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar: Belirli nazım şekilleri veya türlerinden şiirlerle oluşturulan mecmualardır. Mecmuanın tamamında belli muhteva içerikli şiirler yer alır. Eğer mecmuada ilahiler toplanıyorsa bu mecmua ilâhiyat mecmuası, naʿtler toplanıyorsa bu mecmua naʿt mecmuası, şarkılar bir araya getiriliyorsa bu mecmua şarkı mecmuasıdır.

Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar, bu mecmualarda seçme şiirler, biyografyalar, küçük risaleler, önemli eserlerden seçilmiş parçalar, fıkralar, hikâyeler, küçük risâleler, önemli eserlerden seçilmiş parçalar, fıkralar, hikâyeler, latifeler ve türlü bilgiler bulunur. Birkaçı: Süleyman Faik Ef. Mecmuası, Aşçı İbrahim Dede Mecmuası, Fasih Ahmed Dede Mecmuası. (Levend, 2015: 174).

3. Şiir Mecmuaları ve Klasik Türk Edebiyatında Mecmua

Şiir mecmuaları, Ali Nihat Tarlan' ın ifadeleriyle, "Divan edebiyatının mürettep divanlardan başka bir de mecmua ve cönkler âlemi vardır. Bunlar, edebiyat meraklılarının beğendikleri şiirleri bazan gelişi güzel, bazan da muayyen bir tasnife tabi tutarak kaydettikleri bir nevi müntehabat mecmualarıdır." (Tarlan, 1946: 122). Levend' in tasnifinde, meraklılarınca hazırlanmış, antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları, Kut' un tasnifinde, seçme şiir mecmûaları sınıfında yer alan bugünkü antoloji niteliğinde, şiir defterleri de diyebileceğimiz mecmualardır. Anadolu sahasında ilk örneklerine XV. yüzyılın başlarında rastlanan şiir mecmuaları, herhangi bir nazım türü veya nazım şekli birliği/müşterekliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşan, şiir merkezli olarak düzenlenen mecmualardır. Belli bir nazım şekli veya türünden eserlerin toplandığı mecmualar da esas itibarıyla şiir mecmuasıdır ama bunlar çoğunlukla mecmûa-i nuût, mecmûa-i kasâid, mecmûa-i ilâhiyât gibi o nazım şekli veya türünün adıyla anılır. İşte bu derleme, toplama eserler kütüphanelerde "Şiir Mecmuası" adı altında kayıtlı olabileceği gibi genellikle Mecmûʿa-i Eşʿâr veya Mecmûʿatü'l-eşʿâr olarak kayıtlıdır. Şiir mecmualarında pek çok şâirin (bazılarında sadece birkaç şâirin) türlü nazım şekillerindeki şiirleri -genellikle- bir sıra, esas gözetilmeden bir araya getirilmiştir. Genellikle böyle olmakla birlikte kimi şiir mecmualarında şiirlerin şâirlere göre, nazım şekillerine göre, nazım türlerine göre, aruz bahirlerine göre gruplandırıldığı da vakidir. En büyük etken derleyicinin "zevk" idir. Şâirler değişik yüzyıllardan, farklı mezhep ve meşreplerde; şiirler değişik nazım şekillerinde, muhtelif uzunluklarda hatta Türkçe' nin yanı sıra başta Farsça ve Arapça olmak üzere farklı dillerde olabilir. (Köksal, 2012: 412).

Mecmualar, kaynaklarda adına rastlanmayan şâirler için birinci elden kaynak teşkil ettiği gibi birçok irili ufaklı eser için de yegâne kaynak niteliğindedir. Bunlardan birisi şehrengizler olmakla birlikte birçok gazel, muhammes, murabba vs. şiirler de vardır. Hatta divanı bulunamayıp doğrudan mecmualardan oluşturulan, divan nüshası olmasına rağmen büyük oranda mecmualara dayanılarak hazırlanan, tamamı mecmualardan hareketle hazırlanan birçok çalışma mecmualara dayanır. (Aydemir, 2010: 93). Klasik Türk Edebiyatında mecmua, bu edebiyatın ana malzemelerinden divanların ortaya konmasında üstlendiği görevden dolayı büyük önem arz ermektedir. Bu yönüyle mecmualar metin teşkilinde başvurulması gereken baş kaynaklardandır. Metin teşkilinde izlenen yöntem, bulunabilen divan nüshalarının bit araya getirilmesi, nüsha şeceresinin kurulması ve buradan

hareketle farklarının gösterilerek müellif nüshasına ulaşılmaya çalışılması şeklindedir. Bunların yanında divan nüshası bulunamayıp da mecmualardan oluşturulan Helâkî Divanı (Çavuşoğlu, 1982), divan nüshası olmasına rağmen büyük oranda mecmualara dayanarak hazırlanan Amrî Divanı (Çavuşoğlu, 1979), Çâkerî Divanı (Aynur, 1999), Behiştî Divanı (Aydemir, 2000), doğrudan mecmualardan hazırlanan, Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri Rahmî ve Fevrî (Tarlan, 1948), Şiir Mecmualarında XVI ve XVII Asır Divan Şâirleri; Revânî-Hayretî-Hâverî-Âhî-Peyâmî-Sânî (Tarlan, 1949), Bursalı Rahmî Çelebi ve Şiirleri (Küçük, 1993) gibi çalışmalar yapılmıştır. (Aydemir, 2001a: 151). Helâki Divanı Sunuş bölümünde Çavuşoğlu' nun, "Helâki' nin elde mevcut iki nüshasını esas alarak mecmualarda bulabildiğim şiirleri ile karşılaştırıp o iki nüshada bulunmayanları da ilave etmek suretiyle hazırladığım divanını sunuyorum." ifadesi ile mecmuaların elde divanı olmayan şâirlerin divanlarının oluşturulması ve ortaya konmasında ne büyük önem arz ettiğini belirtmiştir. Aydemir de tenkitli metnini hazırladığı, biri Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, diğeri Milli Kütüphanede olmak üzere iki nüshası bulunan Behiştî Divanı' nın, tenkitli metnini oluşturma safhasında 1500 mecmuayı taradığını ve bu mecmualardan 117' sini metin tenkidinde kaynak olarak gösterdiğini ifade etmiştir. (Aydemir, 2001a: 151). Buna ilaveten mecmualar, biyografik bilgiler elde etme imkanı sunması anlamında da tezkireler vb. eserler gibi edebiyatımızın kaynakları arasında değerlendirilir. Yine bu anlamda da mecmualar, daha önce adına rastlanmayan şâirlerin ortaya çıkarılmasını mümkün kılar. Aydemir, mecmuaların tezkirelerin ulaşamadıkları veya eserlerine almaya değer bulmadıkları birçok sanatkar için yegâne kaynak konumunda olduğunu belirtmiştir. (Aydemir, 2010: 92). Burada Aydemir, Seyyid Acîb ve Seyyid Müşîr mahlaslı iki şâirin 06 Mil Yz. A 1998 numarada kayıtlı bir mecmuada şiirleri bulunduğunu, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde Y. 1 numaralı mecmuada Nâkâm ve Mahzûn isimli şâirlerin ve 06 Mil. Yz. A. 2605 numaralı mecmuada Meftûne mahlaslı şâirin tezkirelerde isimlerine rastlayamadığını ifade etmiştir. Tüm bunlar, Klasik edebiyatımız içerisinde mecmuaların, özellikle, üstlendiği tamamlayıcılığı ve bazen inşa ediciliği yönüyle, edebiyatımızdaki yerini göstermesi bakımından değerlidir. Klasik Türk Edebiyatında mecmua başlığıyla vurgulanmak istenen konu, esas olarak mecmuaların edebiyatımıza kazandırdığı eserlere ve mecmualar vasıtasıyla edebiyatımıza kazandırılabilecek daha nice eserler olduğuna işaret etmek olmuştur. Buradan anlaşılmalıdır ki, kütüphanelerce mecmuanın elden geçirilmesi sonucunda asırlar devam eden bir geleneğin henüz keşfedilmemiş şâirleri gün yüzüne çıkaracağının ve divanı yayımlanmış nice şâirin de divanlarında olmayan pek çok şiirinin

ortaya çıkarılmasının mümkün ve oluşturulacak tenkitli metin neşirleri için de önemli kaynak sağlayacağının kuvvetle muhtemel oluşudur.

4. Şiir Mecmualarının Önemi, Mecmua Çalışmalarının Edebiyatımıza / İlmî Çalışmalara Katkıları

Mecmuaların birçok bakımdan ehemmiyetli olduğunu belirterek maddeler hâlinde bunlardan söz eden Tarlan' ın, *Eski Mecmualar Arasında*[5] makalesi bu kısım için esas kaynak kabul edilmiştir.

Bir mecmua, bir şahsın üzerinde yoğun etki oluşturan bir edebī devir zevkini, sanat anlayışını okuyucuya yansıtır. Döneminin rağbette olan, divanlardan seçilip çıkarılan şiirleri, o dönemin dil ve edebiyat durumunu gösterir. Hele büyük sanatkarların kendi devirlerini temsil edemedikleri iddiası doğru ise, ikinci veya üçüncü derecede bir şâirin o devrin ruhî ihtiyacına daha uygun düşmüş şiirleri mecmualarda yer etmişse, bu durumda bu dönem zevkinin tam olarak yansıtılması imkanını sunan mecmualar olacaktır. Çünkü mecmualara seçilmiş şiirler devrin ruhî ihtiyaçlarını gösterir.

Mecmualarda toplanan çeşitli şâirlerin eserleri, bir dönemin edebiyat zeminini teşkil eder. Bu zemin üzerinde ilk safta bulunan şâirlerin başarılarındaki sır daha kolay keşfedilir. Bu edebî zemin bilinmeden dönemin edebî özellikleri tam olarak takdîr edilemez, bu döneme ait özellikler tam olarak ayırt edilemez. Aydemir bu hususta; Ali Şîr Nevâyî' nin şiirlerinin XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar mecmularda yer alıyorsa, bunun, hem okuyucu zevkini hem de şâirin uzun süreli etkisini gösterdiğini (Aydemir, 2007: 123), Fuzûlî' nin XVI. yüzyıldan başlamak üzere XX. yüzyıla kadar yazılan mecmualarda çok sayıda şiirine rastlanıyor veya belli şiirleri daha çok örnek alınıyorsa bunun, Fuzûlî' nin XX. yüzyıla kadar okunduğunun ve birçok şâir ve okuyucuyu etkilediğinin göstergesi (Tarlan, 1946: 122-123) olduğunu ifade etmiştir. Çalışmamıza konu olan 19. yüzyılda yazılmış bir mecmua olduğu tarih kaydından anlaşılan bu mecmuada da Fuzûlî' nin hemen herkesçe bilinen "uṣanmaz mı" redifli gazelinin mevcut oluşu burada örnek olarak gösterilebilir.

İsimleri tezkirelerde olup divanları elimizde olmayan birçok şâir vardır. Bunlar mürettep bir divan oluşturamamışlar ya da bu şâirlerin divanları elden ele geçerek ziyan olmuştur. Mecmualar, böyle birçok şâirin şiirine rastlama imkanı sunarlar. Bu şâirler

[5] Tarlan, 1946: 122-137.

arasında, şâirlik istidadına sahip olup bir divan tertib etmeye heves etmemiş, çok güzel eserler yazmış şâirler vardır. Böyle şiirler de yine mecmualardan mecmualara geçerek ancak bu şekilde yer etmişlerdir. Bu şiirler de bize, şâiri hakkında bilgi vermeleri açısından kıymetlidir.

Mecmua derleyicilerinin ekserisi şiirden anlayan, kültürlü ve meraklı kişiler olduğu için, mecmualarına aldıkları şâirlerin şiirlerini eksiksiz kaydettikleri söylenebilir. Bu mecmular, kimi şâirlerin şiirlerini kaydeden hattatların, çok yanlışlı divanlarına tercih edilir ve o divanlar, bu mecmualarla kıyaslanarak doğrulanır. Yani mecmualar, bir sağlama malzemesi olarak özellikle divan eserlerinde tamamlayıcılığı sağlaması bakımından çok önemli eserlerdir.

Çeşitli şâirlerin tahmisleri ve nazireleri bu mecmualarda genellikle yan yana bulunur. Meraklı derleyici bunları belki aramış, taramış, bulmuş ve bir araya getirmiştir. Belli başlı şâirlerin tahmis ve nazireleri olan bu eserler, şâir divanlarında mevcuttur. Bir kısmı ise eserleri zayi olmuş sanatkarlara aittir. İşte mecmualar ile sanatkarların bu yönü aydınlatılmış olur. Basit bir taklit olarak adlandırılamayacak olan nazire ve tahmis hem ciddi bir şiir kültürü ve eğitim faaliyeti, hem çağınca benimsenen bir edebi kişilik ispatı yolu ve hem de devrin şiir sanatında daha güzeli elde etme çabasıdır. Divan nüshalarına giren şiirlerde genellikle tahmis, örnek alınan şâirin şiirini de içine aldığı için kimin şiirine tahmis yapıldığı bellidir. Ancak divan nüshalarına girmeyen tahmislerde ve nazirelerin büyük bir çoğunluğunda bu yön kapalı kalmaktadır. İşte mecmualar, şâirin bu yönünün aydınlatılması ihtiyacına cevap veren baş kaynaklardandır. (Aydemir, 2001b: 732). Mecmualara bu çerçeveden bakıldığında hangi şâirin kimleri okuduğu, kimlerden etkilendiği ve kimleri etkilediğini görmek mümkün olur. (Aydemir, 2010: 96).

Mecmualar, tahlil ve üslup çalışmalarının önemli bir bölümünü teşkil eden kavramların, unsurların; sevgilinin güzellik unsurları gibi, farklı şâirlerden örneklerle bir araya getirildiği eserlerdendir. Dolayısıyla mecmualar, tahlil çalışmalarına da yardımcı olacak niteliktedir. (Aydemir, 2001a: 149; 2007: 125).

Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği halde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, miʿraciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeata dair risaleler vb. fazla uzun olmayan türlerin çoğu bu mecmuaların arasında gizlidir. (Köksal, 2012: 418).

Özetlenecek olunursa mecmualar; edebiyatımızın gizli hazineleri durumundadır. Bu hazineleri bulup çıkarmak, bilim âlemine kazandırmak ve araştırmacıların dikkatine sunmak bu tez çalışmasının temel gayesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MECMUʿĀ-İ EŞʿĀR' IN TANITIMI VE MESTAP' A GÖRE DÖKÜMÜ

1.1. Mecmuʾā-i Eşʾār'ın Tanıtımı

Çalışmamıza konu olan mecmua Milli Kütüphane' de Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda 06 Hk 3639 numarada Mecmuʿā-i Eşʿār adıyla kayıtlı bulunan mecmua, muhtelif şâirlerin şiirlerinin yer aldığı, çoğunlukla manzum fakat mensur birkaç örneği de içinde bulunduran bir özellik gösterir. Yazar adı, telif tarihi, müstensihi, istinsah yeri künye detayında belirtilmemiştir. Mecmuanın istinsah tarihi ise 1243 (1827) olarak verilmiştir. Buradan eserin 19. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır. Künyesinde cilt özelliği, kağıt türü bilgileri de bulunmayan mecmuanın ölçüleri 205 mm boy ve 140 mm enindedir. Eserin varak sayısı 160 olup satır sayısı değişiklik gösterir. Kimi sayfalarda 12 satır, kimi sayfalarda 15 satır, kimi sayfalarda 17 satır vardır. Nesih yazı türünde kaleme alınan eser, okunaklı ve açıktır, eserin dili Türkçe' dir. Künye detayında genel notlar bölümüne eserin fiziki durumu ile ilgili olarak: "Sırtı çok yıpranmış kahverengi meşin kaplı, üzeri ebru kağıt kaplı miklepli mukavva cilt. Söz başları ve keşideler kırmızıdır." şeklindeki bu açıklama kaydedilmiştir. Bu açıklamalar, mecmua künyesinde yer alan bilgiler kaynak alınarak yapılmıştır.

Yazma eser içerisinde iki ayrı mecmua bulunmaktadır. Bu mecmuaların ilki bizim bu çalışmada okuyup incelemesini yaptığımız 1a-48b varakları arasındaki mecmua, diğer mecmua ise 48b' de Mecmuʿa-i Nefîse başlığıyla başlayan mecmuadır. İlk mecmuadan farklı olarak bu mecmuada, mesnevi nazım şekliyle yazılmış Naʿt, Ramazāniyye, Sāhil-nāme, Hammam-nāme, Berber-nāme, Kefşker-nāme, Ṣāḳī-nāme, Kemankeş-nāme, Ṣaḥbā-nāme gibi türler ve mensur parçalar bulunmaktadır. 83b' den 101b' ye kadar çeşitli şâirlere ait gazeller vardır. 101b' de Tahmīsāt başlığıyla çeşitli şâirlere ait tahmisler, tardiyyeler, Naʿt nazım türünde şiirler, Nedim, Pertev Efendi, Fenni, Cânif Efendi gibi şâirlere ait müstezadlar vardır. 118a' da Rubāʿiyyāt başlığıyla Sāḥib, Ḥāvī, Ḥaşmet, Rāsiḫ, Fużūlī, Nedim, Necib, Mürūrī, Rāşid, Nāhifī, Fennī, Nābī, Sābit, Belīġ, ʿİzzet, Fāżıl gibi şâirlere ait çoğunlukla ikişer beyitten oluşan, yine şâiri belli olmayıp Lāedri başlığıyla verilen parçalar mevcuttur. 124b' de Müfredāt başlığıyla çoğunun Lāedri kayıtlı beyitlerden oluştuğunu gördüğümüz kısım başlamakta ve 143b' ye kadar devam etmektedir. 143b' de Berāy-ı Tārih-i Oṭāġ-ı

Humāyūn başlığı altında ʿİzzet mahlaslı şâirin şiiri vardır ve devamında da çeşitli şâirlere ait tarihler, tazmin, müseddes vb. parçalarla birlikte, ʿarz-ı ḥal vb başlıklı metinler vardır. Bu bağlamda hacim bakımından ve hem de ilk mecmuada gazel nazım şekliyle yazılmış şiirlerin fazlalığı ve şâir çeşitliliğinden dolayı 1a-48b varakları arasındaki mecmua üzerinde çalışılmıştır.

1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirler ve Şiirlerin Nazım Şekilleri

Çalışmamızda bu başlık altında mecmuada yer alan tüm şâirler ve bu şâirlere ait nazım şekillerini gösterir tablo verilmiştir.

Tablo 1.1. Mecmuada yer alan şâirlerin listesi ve şiirlerinin nazım şekli ve sayısını gösteren tablo.

Şâir Adı	Nazım Şekli ve Sayısı
ʿAdlī	1 tahmis
Adnī	1 gazel
ʿĀli	1 gazel, 1 muhammes
Āşık ʿÖmer	1 murabba, 1 semai
ʿAşḳī	2 murabba
Bāḳī	13 gazel
Baḥāyī	1 müseddes
Bahāyi Efendi	1 müstezad
Behcet	4 gazel
Dürrī	1 murabba
Emīrī	1 gazel
Faṣīḥī	1 gazel
Feḥīm	1 gazel
Fennī	1 müstezad
Ferruḫī	1 gazel
Fevrī	1 gazel, 1 murabba
Fıṭnat	6 gazel
Fużūlī	2 gazel, 1 murabba
Ġālib	1 murabba
Ġamī	1 tercīʿ-bend
Ğavrī	1 gazel
Gedāyi	1 gazel
Ḥalīmi	1 muhammes
Hāşimī	1 gazel
Ḥayālī	2 gazel
Ḥayderī	1 müseddes
Ḥayretī	2 gazel

Tablo 1.1. (devam).

Ḫulūsī	1 gazel
ʿİlmī	1 gazel
İsḥaḳ	1 gazel
Ḳabūlī	1 gazel, 1 muhammes
Kelīm	2 gazel
Lebīb	2 gazel
Levnī	1 murabba
Līsānī Çelebi	1 gazel
Muḥibbī	1 gazel
Nādirī	1 gazel
Nābī	1 gazel
Nāmi	1 gazel
Naẓīm	2 gazel
Nefʿī	1 gazel
Nesīb	1 gazel
Nesīmī	1 gazel
Neşʾet	1 gazel
Neylī	1 gazel
Nevʿi	1 müseddes
Nücūmi	1 müseddes
Rāciḥ Efendi	1 gazel
Rāsiḫ	1 gazel
Rehberī	1 gazel
Resmī	1 gazel
Remzī	1 gazel
Reşīd	1 gazel
Rūḥī	2 gazel
Ruḫṣat	5 gazel
Ṣabri	1 muhammes
Saʿdī	1 gazel
Seyfi	1 gazel
Ṣıdḳī	1 gazel
Siyāhi	1 tahmis
Şākir	2 gazel
Şemʿi	1 murabba
Şerīfī	2 gazel
Şeyḫī	1 müseddes
Şeyhülislam Yaḥyā	2 gazel, 1 müseddes
Şināsi	1 muhammes
Şūḫī	2 gazel
Şüḥūdī	1 tahmis
Şükrī	1 gazel
Şükūfī	1 gazel
Tāʾib	1 gazel
Tıġī	1 müseddes
Ubeydī	1 gazel

Tablo 1.1. (devam).

ʿUlvī	5 gazel
Uṣūlī	1 murabba
Vaḥīd	1 nazm
Vaṣfī	2 gazel
Yaḥyā	1 gazel, 1 murabba
Żaʿīfi	1 gazel, 1 murabba
Zātī	1 gazel
Zekāi Dede	1 gazel
Ẓiyānī	1 gazel

1.3. Mecmuanın Mestap' a Göre Dökümü

Tablo 1.2. Mecmuada şâirlerin yaşadığı yüzyıl, mahlasları, şiirlerinin matlaʿ beyitleri, şiirlerinin nazım şekli ve nazım birimi ile vezinlerini gösterir tablo.

Yüzyıl	Mahlas	Vr. / nu.	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / Beyit-Bent sayısı	Vezin
	ʿAdlī	[42b]	Söylesem derd-i derūnum baña her cān aġlar Zārumı gūş eylese bülbül-i ḥandān aġlar Bāġ-ı cennetde olan ḥūrī-yi ġılmān aġlar Rūz u şeb dīdelerüm derdüñle ḳān aġlar	Tahmis / 7	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün
XV.	Adnī	[44b]	Uyandıyse n'ola dil-ber bizi miḥr ü vefāsından Biḥamdillāh ki her dem yār ider cevr ü cefāsından	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVIII.	Āgāh	[28a]	İtdi dil şīfte bir şūḫ-ı sitemkāre beni Ki ṭutar ikide bir ḥancer-i āzāre beni	Gazel / 5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün
XVI.	Āli	[25b]	Firāḳuñla helāk oldım benim ey māh-ı Kenʿānum Yetiş gel merḥamet ḳıl bendeñe raḥm eyle sulṭānum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[32b]	Süzülsün çeşm-i mestüñ devleti bī-dārı görsüñler Bozulsun bend-i zülf-i bendeler dīdārı görsüñler Çözülsün dügmeler mirʾat-i pür-envārı görsüñler Çıḳar pīrāhenüñ tā ḳudreti sitārı görsüñler Meded rūḫ-ı muṣavver nice olurmış yāri görsüñler	Muhammes / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Āşıḳ ʿÖmer	[40b] [41a]	Başumı derde düşürdün ey dilā sensin sebeb Bunca ġavġa-yı nizāya eşḳıyā sensin sebeb Ben gedā bī-çāreyi sen ḫalḳa rüsvāy eyledüñ Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ ḥaḳiyçün dil-berā sensin sebeb	Murabba / 4	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün

Tablo 1.2. (devam).

		[40a] [40b]	Ey ruḫları elem seni Mevlāya emānet Ey ḥuy-ı meṣālüm seni Mevlāya emānet Dīde muḫayyāl oldı senüñ ʿaşḳıla nāruñ Ey ḳāmeti dālum seni Mevlāya emānet	Kalenderi / 4	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün
		[45a]	Beni fürḳatlere ḳoyup giden yāre selām eyle Derūnī cān-ı göñülden o dildāra selām eyle	Semāʿi / 4	8+8=16
XVI.	ʿAşḳī	[36a]	Nedür bu āteş-i hicrān ile baġrımda yanıḳlar Nedür bu derd ü bu ḥasret baña ʿaşḳ ile ʿāşıḳlar Beni ol şems-i tābāndan cüdā ḳıldı münāfıḳlar Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar	Murabba / 7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[39b] [40a]	Gitdüñ ey dil-ber bu ben dil-ḫasteyi cānsız ḳoduñ Bāġ-ı cennet bülbülin ḫayfā gülistānsız ḳoduñ Dest-i ġamuñla sīne-çāk itdüñ girībānsız ḳoduñ Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ	Murabba / 7	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVII.	Baḥāyī	[33a]	Şimdi yüz miḥnetle ġam bizi olursa muḫal Ki ... ʿilmini taḥsīlde olduḳ echel Gerçi kim olmuşduḳ işte çarḫ-ı erzel Lebüñ bir vefḳ-i merām olamaduḳ müstaʿmel ..... olmayıcaḳ iremezmiş devlet-i āl Ḫalḳa ... virmegi beyḥūde ṣanurdıḳ evvel	Müseddes / 4	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
	Behāyi Efendi	[38b]	Gūş eyler-isen bendemi bir tāze civānsuñ Terk eyle zināyı Fāş eyleme dünyāya ṣaḳın anı nihānsuñ Gör ẕevḳ-i ṣafāyı	Müstezâd / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün// mefʿūlü/faʿūlün
XVI.	Bāḳī	[14a]	Ḫār-ı ġamda ʿandelīb-i zār dirseñ işte ben Bir lebi ġonce yüzi gülzār dirseñ işte sen	Gazel / 6	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Câme-ḫˇāb ol āfeti alduḳca tenḥā ḳoynına Ṣanuram ebrüñ girür māh-ı şeb-ārā ḳoynına	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[14b]	İrmedi hiç pāye-i ḳaṣr-ı zümürrüd fāmına Naʿrelerle āhlar çıḳdı felekler bāmına	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

Tablo 1.2. (devam).

		[15a]	Tesellī virmez ey dil derdüñi cānāne söylersüñ Açılmaz saña güyā ġonce-i ḫandāna söylersüñ	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
			Eylesün vaṣlını dermāñ dil-i bīmāra meded Dostlar işte ben öldüm bañā bir çāre meded	Gazel / 5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
		[15b]	Şaḫ-ı gülde jāle düşmüş ġonce-i raʿnā mıdur Şāh elinde ya muraṣṣa sāġar-ı ṣaḥbā mıdur	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Ne cām-ı bāde-i gülgüne beñzer yār-i hemdem var Ne ṣadr-ı ṣafḥa-i meyḥāne gibi cāy-ı ḫurrem var	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[16a]	Lāle bezm-i çemende cām-ı ʿışret gösterür Devletünde ḥüsrev-i gül ʿayşa ruḥṣat gösterür	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Oldı bir ṭıflūn kemend-i zülfüñe cānlar esīr Ġamzesinden ḳan ṭamar aġzında ammā būy-ı şīr	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[16b]	Āh kim sevdüm yine bir dil-ber-i raʿnācuġı Şimdiden bin var yanındaʿ āşıḳ-ı şeydācuġı	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[20b]	Baña çoḳ cevr itdigüñçün ey sipiḥr-i bī-vefā Āhımuñ dūd-ı kebūdı uydı ulaşdı saña	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[22a]	Düşse zülfüñden ʿarāḳ ruḫsār-ı cānān üstine Gūyiyā şebnem düşer gül-berg-i ḫandān üstine	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[41a]	Senüñ ey lāle rūḫ dāġ-ı ġamuñ cānumda ḳalmışdur Ḫayāl-i dev ḳaddin çeşm-i giryānumda ḳalmışdır	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Behcet	[21a]	Gül-i ʿaraḳ-rīz hicāb-ı rūyı aluñdür senüñ Ġonce-i ḫāmūş leb-i şīrīn maḳālüñdür senüñ	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Reşk-i ayīne-i ḫurşīd-i mücellāsın sen Ḥüsn-ile dāġ-ı dūn meh-i ġarrāsın sen	Gazel / 5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
		[21b]	Mirʾat-i ḥüsne itdi eşer-i dūd-ı āhı gör Ḫaṭ geldi rūy-ı dil-bere baḫt-ı siyāhı gör	Gazel / 5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlu/fāʿilün
			Seḥer ḫˇāb-ı ʿademden miḥr-i ruḫsārı uyandurmış Fürūġ-ı misʿal-i ḥüsnüñ çerāġ-ı māhı yandurmış	Gazel / 6	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

Tablo 1.2. (devam).

XVIII.	Dürrī	[37b]	Ḥasreti rūyuñla sīnem dāġ dāġdır sevdigüm Ṣubḥa dek her gice kāre āh u zārdur sevdigüm Nāz-ile serv-i gülsitāne ṣalın ey serv-i ḳad Gözlerüm yollarda ḳaldı intiẓārdur sevdigüm	Murabba / 4	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Emīrī	[33a]	Olmadı dil-i ḳayd gīsū-yı dilārādan ḫalāṣ Bulmadı dīvānemüz zencīr-i sevdādan ḫalāṣ	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVIII.	Faṣīḥi	[32a]	Dem-be-dem hecrüñle cismüm zerd u dil ḫūn olmada Āh kim gitdikce aḥvālüm diger-gūn olmada	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVII.	Feḥīm	[37a]	Meclīsde gice dil-ber-i mestāne ṣarılsam Ṣundıḳca baña bī-māre ṣarılsam	Gazel / 4	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
XVIII.	Fennī	[19a]	Bir dil ki senüñ kākülüne beste degildür Bulunmaz selāmet Dīvāne dilüñ aña ṣāyeste degildür Zencīre ne ḥācet	Müstezâd / 3	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün// mefʿūlü/faʿūlün
	Ferruḫī	[6b]	Benüm biñ nār-ile göñlüm alan bir serv-ḳāmetdür Ḳatı āfetden āfetdir ḳıyāmetden ḳıyāmetdür	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVI.	Fevrī	[4b]	Sevdi ṣanemā dil seni ya taḫt ola ya baḫt Terk eyledi cān u teni ya taḫt ola ya baḫt	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
		[37b]	Görmeyelden leblerüñ ey Ḫüsrev ü Şīrīn-zebān Bulmadum Ferhādveş ben teşne-i ġamdan aman Gitdi ʿaḳlum gitdi fikrüm gitdi fikrüm gitdi cān Göñlü ārām eylemez ṭūġuñda düşmişdür hemān	Murabba / 4	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVIII.	Fıṭnat	[22a]	Ey ġonce-i şükūfte ḳaçan ḫande idersün Murġ-ı dili bülbül gibi nālende idersün	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
		[22b]	Baġda güller ruḫlaruñ seyriyle ḫayrān oldı hep Kakülün reşkiyle sünbüller perīşān oldı hep	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Vaṣf-ı laʿlinü ẕikr ü beyān itsem gerek Ṭūṭī-i ṭabʿum yine şekker-feşān itsem gerek	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[23a]	ʿĀşıḳ ümīd-i luṭf-ile dildādedür saña Ey şūḫ eyle merḥamet üftādedür sañā	Gazel / 5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿilü/fāʿilün

Tablo 1.2. (devam).

			Neşve-i cāmı muḥabbetle göñül cūş eyler Çeken derd-i ġamı cümle ferāmūş eyler	Gazel / 5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün
		[23b]	Olmada diller rübūde ġamze-i cādūsına Deşt-i ḥüsnüñ ṣayd olurlar şīr[ler] āhūsına	Gazel / 5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün
XVI.	Fużūlī	[24a]	Āh eyledügim serv-i ḫırāmānuñ içündür Ḳān aġladuġım ġonce-i ḫandānuñ içündür	Gazel / 5	mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/faʿ ūlün
			Beni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı Felekler yandı āhumdan murādum şemʿ i yanmaz mı	Gazel / 6	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün
		[34b]	Perīşān oldı ḥālüm ṣormadın ḥāl-i perişānum Ġamuñla derde düşdüm ḳılmaduñ tedbīr-i dermānum Ne dersin rūzgārum böyle mi geçsün güzel cānum Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum	Murabba / 6	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün
XVIII.	Ġālib	[10b]	Ey niḥāl-işve bir nevres fidānumsun benüm Gördügüm günden berü ḥāṭır-nişānumsun benüm Ben ne ḥācet kim diyem rūḥ-ı revānumdur benüm Gizlesem de āşikār etsem de cānumsun benüm	Murabba / 5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün
XV.	Ġamī	[30b] [31a]	Dün görüp didi olsun bire ġaddār didüm Gelmedüñ yanuma gitdüñ ḳanı iḳrār didüm	Terciʿ -bend /	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün
XVI.	Ġavrī	[8b]	Müstedām olġıl hemīşe ey güzel cānum benüm Gözleri nergis yüzi gül zülfi reyḥānum benüm	Gazel / 5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün
	Gedāyī	[34b]	Baña ol ġonce-i ter māh-ı tābānum güler söyler Velī her bir gülmenden benüm baġrum diler söyler	Gazel / 5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün
	Ḫalīmi	[6b] [7a]	Sevdüm yine bir gözi güzel ḳaşı muḳavves Başdan ayaġı ġonce libās ile mülebbes Görmedi daḫı miṣlini bu ṭāḳ muḳaddes Denildi anuñ şānına şāhım bu muḥammes El minnetallāh teʿ āla ve teḳaddes	Muhammes / 5	mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/faʿ ūlün
XVII.	Hāşimī	[17b]	Gülşen-i cihānda miṣli yoḳ bir ġonce kim sensin Ṣalın sen kūyuñ içre serv-i gülzār-ı irem sensin	Gazel / 4	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün

Tablo 1.2. (devam).

XVI.	Ḥayālī	[14b]	Āyine her-dem ḳoyar dildārı tenhā koynına Nāz ile Yūsuf girer güya Züleyḫā koynına	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[26a]	Dil-rubālar kim benüm ṣabr u ḳarārum aldılar Çektüler evvel elümden iḫtiyārum aldılar	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Ḥayderī	[33b] [34a]	Dūr idüp senden beni ey miḥr-i çarḫ-ı nilgūn Āh kim düşdi sitārem baḫtum oldı ser-nigūn Ḳatre ḳatre gözlerümden aḳıdup seyl-āb-ı ḫūn Laʿl-i cānāndan beni maḥrūm idelden dehr-i dūn Ḥāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn	Müseddes / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVI.	Ḥayretī	[11b]	Ṣādmānıydüm beni cevrüñle maḫzūn eyledüñ Neyledüñ ey bī-vefā hālüm diger-gūn eyledüñ	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Meclīs içre būse-i cānānum almaḳ yol mıdur Öldürüp ben nā-tüvānı cānum almaḳ yol mıdur	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[36b]	Cemālüñ gülşeni her laḥẓa ḫandān ola sulṭānum Hezerān bülbül ol gülşende nālān ola sulṭānum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Ḫulūsī	[38a]	Dilā āh eyle her dem çün gülsitānumdan ayrıldum Fiġān it bülbülāsā vird-i ḫandānumdan ayrıldum	Gazel / 4	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	ʿİlmī	[31a]	Firḳatde ḳoyup bendeñi sulṭānum unıtma Hecrüñle helāk oldı dil ü cānum unıtma	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
XVI.	İsḥaḳ	[23b]	Cefā-yı derd arturdı yine ol bī-vefā gelmez Göñülden her ne dersen hep gelür ammā vefā gelmez	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Ḳāimī	[18a]	İşbu żayıf göñlümüzü kim yapar Rabbisine secde idüp ol ṭapar	Gazel / 6	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVI.	Ḳabūlī	[29a]	Künc-i mihnetde ḫarīn ü zār-ı giryān olduġum Dār-ı ġurbetde ġarīb-i ġamla nālān olduġum Rāh-ı ġamda ḫāḳ-veş ḫāṭır perīşān olduġum Tekye-i ʿaşḳa varup cān-ile ḳurbān olduġum Hep senüñçündür benüm yolında ḳurbān olduġum	Muhammes / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

Tablo 1.2. (devam).

			Ḳaṣduñ egerçi cān u dilüñ birisinedür İkisi de fedā yolına birisi nedür	Gazel / 4	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/feʿūlün
	Kelīm	[19b]	Ḳadüñ reşkiyle açdı şāḫ-ı güli ṣad dāġ bāzūda Ruḫuñ miḥriyle çekdi derd-i ter yüz ṣerḥa pehlūda	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Lebīb	[6a]	Ah tīz gitdüñ efendüm beni maḥzūn itdüñ Uyup aġyāre i ẓālim dil-i bir ḫūn itdüñ	Gazel / 5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
		[13a]	Dilā iḳlīm-i ʿaşḳa şehlevend ister mi ister ya Fedā-yı sīnede serv-i bülend ister mi ister ya	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Levnī	[42a]	Sevdüm o māhı kār itdi āhı Ṣoran İlāhı sen ḥüsn-i ḥāl it Yār ura cevre beñzerdi derde Yüz ṭutdı cevre ṣabra mecāl it	Murabba / 6	müstefʿilātün/müstefʿilātün
	Līsānī Çelebi	[33b]	Çün naẓar ḳıldum o sözün ḳāmeti bālāsına Āferīn didüm o demde ṭoġuran anāsına	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVI.	Muḥibbī	[35b]	Yanmaz idi āteş-i hicriyle her dem cānumuz Gūşe-i çeşmiyle ger ḳılsa naẓar cānumuz	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVII.	Nābī	[46b]	Cefā gördük o şūḫ-ı nāz-perverden vefā dirken Bizümle ʿāḳıbet bīgāne çıḳdı āşinā dirken	Gazel / 2	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Nādirī	[27b]	Ġam-ı ʿaşḳuñla feryād eylesem dīvānedür dirler Ḳızarsa aġlamaḳdan gözlerim mestānedür dirler	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVIII.	Naḥīfī	[44a]	Ḳande varsa ʿāşıḳ-ı bīçāre cānānun arar Derdile bīmār olan elbet dermānuñ arar	Gazel / 2	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Nāmi	[7a]	N'olduñ aġlarsun göñül bir serv-i reftāruñ mı var Seyr ider gülşende cānān ile aġyāruñ mı var	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVIII.	Naẓīm	[6a]	Yoluñda pāyimāl oldım gel ey rūḥ-ı revānum gel Ġam-ı hicrüñle lāl oldum gel ey Şīrīn zebānum gel	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[10a]	Ḫırām eyler o şūḫ-ı ʿişve-bāz āheste āheste Gelür ḫançer be-dest ol serv-i nāz āheste āheste	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Nefʿī	[4a]	Bildürürdüm derdümi bir āh ile hep Ḳorḳarum sūz-ı derūnumdan felekler yane hep	Gazel / 2	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

Tablo 1.2. (devam).

	Nesīb	[20b]	Eşk olup bir menzil-i cānāne kim çeşmümdür ol Oldı ṭūfān-ı zār o meyḫāne kim çeşmümdür ol	Gazel / 6	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XIV.	Nesīmī	[8a]	Nedendür ḥüsnüñ ey dil-ber ciḫānı virdi ġavġāya Gözünden fitneler ḳopdı göñül ulaşdı sevdāya	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVIII.	Neşʾet	[8b]	Çeşmümde benüm ḳatre mi var ḳān arasında Lüʾlü mi çıḳar pençe-i mercān arasında	Gazel / 6	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
XVI.	Nevʿī	[7b]	Meded ey gülşen-i nāz u nihālle ruḫsārı Leṭāfet sebze-zārınuñ tezerv-i kebk-i reftārı Vefāsuz dil-rubālar ʿaskerinüñ şāh u serdārı Aġardı giryeden luṭf it esirge çeşm-i ḫūn-bārı var Gözümüñ nūrı gönlümün sürūrı ʿömrümüñ vārı Bizümle yār olmazsañ ʿadāvet eyleme bari	Müseddes / 3	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Neylī	[13b]	Eger cān görmek istersen bedensüz Gör ol rūḥ-ı revāñı pīrehensüz	Gazel / 6	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün
XV. XVI.	Nücūmi	[32a]	Yoluña niṣār eylemege eşk-i terüm var Ey rūḥ-ı revānum senüñ içün nelerüm var Sīnem gibi müjgānuñ oḳuna siperüm var Cānum gibi derūnumda cefānı çekerüm var Gel gel öpeyin gerdenini derd-i serüm var Bir boynı uzaḳ yola gidersen seferüm var	Müseddes / 4	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
	Rāciḥ Efendi	[3a]	Laʿl-i lebüñden ey şūḫ-āfet Bir būse virseñ ḳopmaz ḳıyāmet	Gazel / 16	müstefʿilātün/müstefʿilātün
XVIII.	Rāsiḫ	[8a]	Süzme çeşmüñ gelmesün müjgān müjgān üstüne Urma zaḫmın sīneme peykān peykān üstine	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Rehberī	[40b]	Göster güzelüm ḥüsnüne ḥayrān olayım ben Firḳatde iken āyīne-i şādān olayım ben	Kalenderi / 4	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
XVIII.	Resmī	[5a]	Beni terk eyledi yārüm meded-ārāyı görsünler Geri gelmek içün dostlar varup yalvarı görsünler	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Remzī	[19b]	Hiç gitdügin bilmem göreli dāne-i ḫālüñ İtdi dilümi ḫırmen-i āteş ruḫ-ı alüñ	Gazel / 5	mefʿūlü/ mefāʿīlü /mefāʿīlü / feʿūlün

Tablo 1.2. (devam).

	Reşīd	[20a]	Gelmezdi şarf-ı şükre göñülden ziyāna dek Şimdi irişdi nārelerim āsmāna dek	Gazel / 5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿilü/fāʿilün
XVI.	Rūḥī	[27b]	Çıḳdı cānum tenden ol rūḥı revānum gelmedi Gitdi aramam meded ārām-ı cānum gelmedi	Gazel / 4	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[28a]	Aġladup ʿāşıḳları hicrüñle nālān eyledüñ Neyledüñ ey bī-vefā aġyārı ḫandān eyledüñ	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Ruḫṣat	[11a]	Felekde āfitāb-āsā meh-i tābānum olsaydı Biri bikr-i ḳamer ṭalʿatlı bir cānānum olsaydı	Gazel / 7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[12a]	Perīşān eyledi ʿaḳlum ʿırāḳ cennetinde gīsūsı Göñül mülkün ḫarāb itdi nigāḥı çeşmüm cādūsı	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
			Külbe-i aḫzān içinde aġlarım ben zār zār Derd-i ḥasretle nice bir eyleyem ben āh u zār	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[12b]	Urulmış sīnesinden ḥançer āzāde besbelli Baña itdüklerüñ bulmış gibi dildāre besbelli	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[13a]	Göñül ḳul olmaġā bir şeh-levend ister mi ister yā Yüzi gül ḳāmeti serv-i bülend ister mi ister yā	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Ṣabri	[34a] [34b]	Ġam-ı dehri nihān it dāʾim ol ḥüsn ü ḳıyāmetden İrme devlet u luṭf u cemālini saʿadetten Çıḳarma vird-i ruḫsārın gülistān-ı selāmetden Cudā ḳılma ḫaṭṭ u reyḥānunı bāġ-ı ṭarāvetden Ḫudāvend ırāġ it āfeti ol serv-i ḳāmetden	Muhammes / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Saʿdī	[19a]	Nā-maḥrem olaña mecmūʿa-i aḥvāl olmaz Hiç dilbeste-i şīrāze iġfāl olmaz	Gazel / 5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
XVI.	Seyfi	[24b]	Muḥammed Allah ki islāma delīlüm Muṣṭafā geldi Emīr-i rehber-i şāhum ʿaliyyü'l-murtażā geldi	Gazel / 10	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Ṣıdḳī	[41a]	Cihān içre bugün bir āfet-i devrāne çarpıldum Dirīġā bir güneş ṭalʿat meh-i tābāna çarpıldum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

Tablo 1.2. (devam).

	Siyāhī	[29b] [30a)	Münevver ḳıldı āfāḳı yüzüñ ey māh żiyālıḳdan Yaraşur serv-ḳaddüñe dem ursa müntehālıḳdan Ferāġat eyledi ṣandum seni bu bī-vefālıḳdan Gözüm yaşını baḥr etdüñ firāḳuñla cudālıḳdan Senüñle ḳanı a ẓālim ṣuṣamazdı arālıḳdan	Tahmis / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVIII.	Şākir	[19a]	Dimāġ-ı cān būy-ı kākül-i ʿanber-i sīm aldum Hevā-yı sünbülī dirler meşāme bir nesīm aldum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[46b]	Dimāġ-ı cāna būy kāküli ʿanber şemīm aldum Hevā-yı sünbüli dirler meşāme bir nesīm aldum	Gazel / 4	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Şemʿi	[25a]	Gün gibi doġınca dolandı hemān ol meh-liḳā Ẓulmet-i hicrānda ḳaldum çekerüm derd-i belā Ṣāġ esen midür cihānda bilmezem ol bī-vefā Yār cānumdan ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā	Murabba / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Şerīfī	[12b]	Temāşā-yı cemāli diler bāzen ḫaẓẓ ider cānum Degildür iḫtiyār elde teḳayyüb itme sulṭānum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[13a]	Baña luṭf eylemek cānā ʿacep bilmem murāduñ mı Benüm ṣeb-tā-seḥer āh-ı enīnüm iʿtimāduñ mı	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XV.	Şeyḫī	[26a]	Düşelden ʿaşḳuñā cānā göñül ḥayrān-ı sergerdān Gezer başı açıḳ yalın ayaḳ Mecnūn gibi ʿuryān Bu ceyḥūn gözlerüm Yaʿḳūb gibi tā ṣubḥa dek giryān Ḥabībā vār ise ḳalbinde zerre raḥm-ı īmāñ Yanaġundan iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān	Müseddes / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVII.	Şeyhülislam Yaḥyā	[29b]	Döner ẕevḳ u ṣafāya dilde durur elem bir gün Bağışlarsun günāh-ı cürmüm ey şāh-ı kerem bir gün İdersün cānıña daʿvet ṣanursun cām-ı cem bir gün Ölince ṣanma ümīdümi senden kesmem bir gün Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün	Müseddes / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

Tablo 1.2. (devam).

		[36b]	Aldı göñlüm nāz-ile ol soñra vīrān eyledi Āh kim dil mülkini alan tālān eyledi	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
		[44a]	Ṭīġ-i ġamla sinede kim yāre açıldı Ṣaḳlıyamadı zaḫmını dil pāre açıldı	Gazel / 2	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿilü/fāʿilün
	Şināsi	[39a]	Derd-i ġam-ı leşker çeküp itdi vücūdum tār-mār Rūz u şeb hecrüñ elinden oldı virdüm āh u zār Böyle yazmış ḳısmetüm rūz-ı ezel perverdigār Nāye döndi ḳāmışum ʿaşḳum olupdur āşkār Elamān ey gözleri seḫḫār elinden elamān	Muhammes / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	Şūḫī	[5a]	Ṣavulun yollardan ey dil-i ḫānmānumdur gelen Ṣalınup bin nāz-ile ol ʿālīşānumdur gelen	Gazel / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
			Yeter itdüñ beni ey māh-rū bülbül gibi şeydā Yeter ḳıldun bu cānı nātüvāna nāz-ı istiġnā	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVI.	Şüḥūdī	[17a]	Ṣafā-baḫş ol lebüñ devrinde cānā cām-ı cemlerle Meşām-ı rūḥa rāḥat vir bu ṭarf-ı ḫām-be-ḫāmlarla Küdūretden dili ḳurtar ḳoma peyveste-i ġamlarla Seni gözlerdü çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle Gel ey nūr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle	Tahmis / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	Şükrī	[37a]	Sāḳī kerem it ṣun bire sen ṣāġarı ṣıḳ ṣıḳ Nūş eyleyelim ʿaşḳuñ ile bāde-i lıḳ lıḳ	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
	Şükūfī	[10a]	Göñülde dil-berin ʿaşḳı gezer āheste āheste Begüm çāk-ı bülbül efġān ider āheste āheste	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVI.	Ubeydī	[13b]	Ġamuñda pāy-māl olan dil-i bīmārı añmazsun İle iḥsān idersüñ genc-i vaṣluñ anı añmazsun	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVI.	ʿUlvī	[5b]	Ġarīb-i bī-kesem genc-i belāda maḥremüm sensin Benimçün aġla ey çeşmüm ölince hemdemüm sensin	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[9b]	Günāhum bildüm eylersem nevā şefḳat recā senden Benüm devletlü sulṭānum ḫaṭā benden ʿaṭā senden	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
			Vefā gelmek muḫāl oldı nigāh-i dil-pesendümden Umulmazdı bu deñlü bī-vefālıḳ şāh-levendümden	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

Tablo 1.2. (devam).

		[35b]	ʿAcep bilsem beni yār-i güzīnüm yār şanmaz mı Beni cāndan uşandurdı cefādan yār uşanmaz mı	Gazel / 7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
		[38b]	Şehā kūyuñda göñlüm bir gedā-yı müstemendendür Erenler başı ḥaḳḳı bāşu cāna ḳalmaz bir levend gider	Gazel / 4	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XVI.	Uṣūlī	[39b]	Āteş-i sūzān ile yandı yürek ṭutışdı cān Boġıldı çeşmüm bugün cūş eyleyüp yaşla ḳān Ḳaldı meyl-i miḫnet içinde bu çeşm-i nātuvān Elamān ey raḥmı yoḳ ẓālim elinden elamān	Murabba / 3	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVII.	Tāʾib	[19b]	Gül-i gülşene nāziklik ʿarż eyle ḫırām it Her bülbül-i aşufteyi aşup ḳıyām it	Gazel / 6	mefʿūlü/ mefāʿīlü /mefāʿīlü / feʿūlün
	Tıġī	[31b]	Yanuma gelmez görüp şevḳ-ile ḳurbān olduġum ʿAynuna almaz ḥarīḳ-i nār-ı hicrān olduġum Gūşuna ḳoymaz enīs-i āh u efġān olduġum Döñülmez āh eylesem ney gibi nālān olduġum Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum Ḥāṭırum şormaz neden añlar perīşān olduġum	Müseddes / 5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVIII.	Vaḥīd	[47b]	Hem efrūz-ı Selīm Ḫān mehābet-sīmā Vāris-i mülk-i Süleymān ʿadālet-ārā	Nazm / 12	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
	Vaṣfī	[28b]	Müjgānı görüp ḫaste-i şimşīr olayım mı Gīsūyı görüp bende-i zencīr olayım mı	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
			Āşüfte dilüñ mūnisi bir hem-demi yoḳ mı Aḥvāl-i ġamı ʿaşḳına hiç maḥremi yoḳ mı	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
XVI.	Yaḥyā	[25a] [25b]	Ey göñlümüñ eglencesi ey rūḥ-ı revānum Bāşum gibi üftādesi çoḳ tāze civānum Dünyā dolusı ḳulı olan şāh-ı cihānum Sulṭānum efendüm güzelüm tāze civānum	Murabba / 4	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
		[30a]	Bugün bir merdüm-i ʿālī-naẓardan ayrıldum Gözüm yaşı gibi nūr-ı başardan ayrıldum	Gazel / 5	mefāʿilün/ feʿilātün/mefāʿilün/ feʿilün
	Żaʿifī	[35a]	Ḳarār itmez idi bir dem bu cism-i nātüvān sensiz Ne dirlik baña ʿālemde gel ey rūḥ-ı revān sensiz	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

31

Tablo 1.2. (devam).

		[38a]	Yārile yār olmışum aġyāre yoḳdur minnetüm Bülbül oldum sen güle ben ḫāre yoḳdur minnetüm Ḥaḳ ḫıṭārın ṣaḳlasun ol nāzenīn dildār mı Yolına cānum fedā ġamḫāre yoḳdur minnetüm	Murabba / 3	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
XVI.	Ẕātī	[20a]	Nedür cennet temāşāsı cemāl-i yāre ʿaşḳ olsun İki ʿālemde ey zāhid hemān dīdāre ʿaşḳ olsun	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
XIX.	Zekāi Dede	[1b] [2a]	Daġıtma ey ṣabā gīsū-yı yāri Perīşān eyleme ben dil-fikārı	Gazel / 19	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün
	Ẓiyānī	[41b]	Dirīġā kim cüdā düşdüm ben ol vaḥşī ġazālumdan Ayruḳ ben müptelā düşdüm ben ol ṣaḥib cemālümden	Gazel / 4	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	-	[2b]	Eşʿār-ı dil-keş ile bu mecmūʿa gūyā Baḥr-i muḥīṭ-i maʿnāda işler sefīnedür	Kıtʿa / 2	mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün
	-	[2b] [3a]	Zihī mecmūʿa-i eşʿār-ı ġarrā Miṣālin görmemişdür çerḫ-i mīnā	Gazel / 14	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün
	-	[9a]	Ṣalınup nāz iderek ʿişve-pesendüm geliyor Ġamze-i pür-çīn-i ġazab cānum efendüm geliyor	Nazm / 2	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün
	-	[9a]	Efendüm sen ṣafā geldüñ ṣanʿat-ı cānāne baḳ Bir nezāket seyr iderseñ bir kerre sen ṭāvāna baḳ	Nazm / 2	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	-	[17b]	El-medār-ı faḫr-i ʿālem hem şefīʿü'l-müznibīn Nāzil oldı ḥaḳḳuña hem raḥmeten li'l-ʿālemīn İşideliden vaṣfın budur līsānumda hemīn Eṣ-ṣalātu vesselām yā ṣādıḳu'l vaʿdu'l-emīn	Murabba / 4	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	-	[20b]	Ey şūḫ-ı cihān bende-i nālānı unıtma Ḫulf [etme] begüm ʿaḥd ile peymānı unıtma	Nazm / 2	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
	-	[26b]	Billur gibidür gerdanı dildārumuñ aḳlıḳ Büseyle mürdüm aña gerdanlıġı taḳmaḳ	Kıtʿa / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
	-	[27a]	Söyletme beni bāşuñ içün derd-i serüm var Taḳrīr idemem ḫālümi ġāyet kederüm var	Kalenderi / 5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün
	-	[27a]	Ṣaluñ bin nāz-ile gülşende ey serv-i ḫırāmānum Açıl gül gibi gel ey nice nev-ḫīz-i ḫandānum	Gazel / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

Tablo 1.2. (devam).

	-	[42a]	Reh-i āmāle hergiz buldı yol āvāre ben ḳaldum Ḳamu derd ehli buldı çāreler bīçāre ben ḳaldum	Nazm / 2	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	-	[44a]	Mevālī-i iʿẓāmuñ ser-fırāzı mehbīṭ-iʿirfān Selīm Molla Efendi-zāde meşḥūr ol semā-rifʿat	Kıtʿa / 4	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün
	-	[44b]	Hey gīsūsına sünbül şikeste Hevā-yı zülfüne kākül şikeste	Mesnevi / 7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün
	-	[45a]	İki ʿālemde taṣarruf ehlidür rūḥı velī Ṣanma kim bu mürdedür andan nice dermān ola	Kıtʿa / 3	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	-	[45b]	Dürr-i meknūn ister iseñ her dür ʿālem-i tābdan Ḳaṭre-i bende ṣıdḳveş gel ḳulaḳ ṭut ey nigār	Kıtʿa / 9	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	-	[46a]	Ey dil kerem it devlet-i dünyāyı düşünme Ḳānīʿ olagör şāluña kemḫāyı düşünme	Gazel / 5	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
	-	[46b]	Āteş efşān olalum pey-ender-pey endezeyi Ṭutuşalum def ṭanbūrī kemānıyle	Kıtʿa / 2	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün
	-	[47a]	Şehā sür mālik adın kāmrān ol Ki heft kişver içre kāmrān ol	Mesnevi / 5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün
	-	[47a]	Görüp aks-i leb-i dildār mirʾat-i süveydāda Niḥān bir naʿl-i ter buldum derūn-ı seng-i ḫārāda	Nazm / 2	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1.4. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri

Şiirde ölçü, vurgu, mısralardaki durak yerleri, tekrarlar hepsi ahengi sağlayan öğelerdendir. Türk şiirinde hece ölçüsü (hece vezni) ve aruz ölçüsü (aruz vezni) denilen iki ölçü kullanılmıştır. Hece ölçüsü mısralardaki hece sayısını, aruz ölçüsü hecelerin açıklık ve kapalılığını esas alır. Gerek hece ölçüsünün gerekse aruz ölçüsünün şiir dilinde ritim bakımından çok önemli rolü vardır. (Saraç, 2007: 201).

Mecmuada çeşitli nazım şekillerinden toplam 207 şiirin 54' ü Hezec bahrinin mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün kalıbıyla, 49' u Remel bahrinin fāʿilātün / fāʿilātün / fāʿilātün/ fāʿilün kalıbıyla, ikisi müstezad olmak üzere 17' si Hezec bahrinin mefʿūlü / mefāʿīlü / mefāʿīlü /faʿūlün kalıbıyla, 13' ü Remel bahrinin feʿilātün / feʿilātün / feʿilātün / feʿilün 1' i fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün kalıbıyla, 10' u Hezec bahrinin mefāʿīlün / mefāʿīlün / feʿūlün kalıbıyla, 2' si (kalenderi) Muzari bahrinin mefʿūlü / fāʿilātü / mefāʿīlü / fāʿilün kalıbıyla, 2' si Rezec bahrinin müstefʿilātün / müstefʿilātün kalıbıyla, 1' i mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün kalıbıyla yazılmıştır. Aruz ölçüsüyle yazılmış bu şiirlere ilaveten mecmuada halk şiiri nazım biçimlerinden olan semai, 8+8 hece ölçüsüyle yazılmıştır. Mecmuada yer alan şiirlerin bir kısmında vezin kusurları olduğu gözlenmiştir.

2. MECMUANIN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ

2.1. Mecmuanın Şekil Açısından İncelenmesi

1a-48b varakları arasında yer alan bu mecmua, mesnevi kalıbıyla yazılmış, başlığı "Kaside" olan bir şiir ile başlamıştır. Fakat bu metnin bir kaside formunda olmadığı açıkça görülür. Ḳaṣīde başlığı altındaki Allah' a niyaz, yakarış içerikli bu şiirde, bir mahlas veya kime ait olduğunu anlayabileceğimiz bir isim, işaret yoktur. Bundan dolayı çevriyazı kısmında bu şiire yer verilmemiştir. Yine devamında 1a varağında Der-naġāmāt başlığı altında Ṣūfiyān, Sāde düyek, Çifte düyek, Devr-i revān, Devr-i kebīr, Muḥammes, Hafīf, Saḳīl, Remel, Usul, Feraḥ, Fāḫte, Evsaṭ, Hezec, Ḍarbeyn, Evc gibi çeşitli makam ve usül isimleri olan musiki terimlerinden oluşan bu başlıklar altında çeşitli parçalar verilmiştir. "Düm tek düm tek / Düm teke teke vb." şeklinde ritimsel parçaların oluşturduğu bu kısım çevriyazıda verilmemiştir. Dolayısıyla çevriyazı kısmı, Türk musikisinin en büyük birleşik

sözlü formlarından biri olan ve ṣabâ makamıyla başlayan Kār-ı Natıḳ' ın yer aldığı 1b varağı ile başlamıştır.

Çalışmamız, MESTAP' a göre oluşturulan tablo üzerinden, mecmuayı sistemli bir şekilde tüm yönleriyle ele alarak ve mecmuaya sorulması gereken soruları[6] da sorarak yürütülmüştür. İlk olarak, bilinen şâirlerin bilinmeyen şiirleri var mıdır bunun tespiti maksadıyla, mecmuada bu şâirlerden hangilerinin divanı vardır sorusu üzerinde durulmuştur. Mecmuada yer alan şâirlerin divanları var ise, mecmuadaki şiirin divanda olup olmadığı kontrol edilmiştir. Şâirin yayımlanmış divanında ve ulaşabildiğimiz diğer kaynaklarda mecmuada yer alan şiir yok ise bu şiir, ilmî açıdan değerli bulunmuş ve kaydedilmiştir. Şiir, şâirin divanında var ise, divandaki şiirle mecmuadaki şiir arasında herhangi bir farklılık, eksiklik veya fazlalık var mıdır (örneğin nazım şekli gazelse beyit sayıları aynı mıdır, beyit numaralandırılışları aynı mıdır, kelime kullanımı, cümle dizilimleri vb. aynı mıdır) bunlar değerlendirilerek metin altında dipnotlar ile gösterilmeye çalışılmıştır. Esas olarak dikkat edilen nokta ise mecmuadaki şiirin onu ayırıcı kılan, özel yapan bir yanı var mıdır hususu olmuştur. Bunun devamında, mecmuada şiiri bulunan; fakat divanı olmayan şâirlerin şiirlerine ulaşabileceğimiz başka çalışmalar -üzerinde çalışılmış ve metni tanıtılmış bir şiir mecmuası içerisinde de geçiyor olabilir, bir makalede de bahsi geçiyor olabilir- var mıdır bu araştırılmıştır. Bilindiği gibi mecmua çalışmalarında üzerinde durulması gereken çok önemli diğer bir husus da, mecmuada mahlası ve şiiri olup hakkında herhangi bir bilgi bulanamayan şâirlerin varlığıdır. Çalıştığımız mecmuada Rehberī mahlaslı şâir hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Yine çalışmamızda mecmuada yer alan mahlassız veya herhangi bir başlıkla tanıtılmamış şiirler var mıdır, var ise bu şiirler hangi şâirlere aittir soruları üzerinde durulmuştur. Tüm bu hususlar şekil incelemesinde gerekli bilgileri sağlaması bakımından önemlidir.

Büyük çoğunluğunu gazellerin oluşturduğu bu mecmuada XV. - XIX. yüzyıllar arasında yaşamış olan 82 şâire ait çeşitli nazım şekillerinde 135 şiir ile birlikte, şâiri belli olmayan gazel, mesnevi, kıtʿa, nazm, murabba, kalenderi nazım şekillerinde 18 şiir bulunmaktadır. Bununla birlikte mecmuada beyit, ferd, müfred başlıklı şiirler de

[6] Mürettibin mecmuasına aldığı şâirler hangi tarihî dönemi içine alır?, Derlemeden hareketle derleyen ve okuyucunun estetik zevkine; buradan da devrin genel zevkine dair sonuçlara varılabilir mi? Mecmuaya alınan şiirlerin nazım şekli, tür, tema vb. ortak tarafları var mıdır?, Mecmuaya alınan şiir örnekleri başka kaynaklarda da var mıdır?, Mecmuada kendisine yer bulan metin ya da metinler, ilgili şâirin/yazarın eserlerinde kendisine yer bulmuş mudur?, İlk defa bu mecmuada ismine rastladığımız şâir var mıdır?, Çalışma konusu olan mecmua edebiyat tarihine yeni isimler kazandırmakta mıdır?, Mecmua, şâir veya yazarlara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmakta mıdır? (Kurnaz ve Aydemir; 2013: 51-64).

görülmektedir. Bu başlıklar altında da on tanesi Farsça olmak üzere 25 ferd, 9 tane müfred, bir tanesi Arapça olmak üzere 9 beyit başlıklı toplamda 43 şiir mevcuttur. Ayrıca beste başlıklı 9 şiir, taksim başlıklı 2 şiir vardır. Beste başlıklı şiirlerden ikisi gazel nazım şeklinde olduğundan gazellere dahil edilmiştir. Taksim başlıklı şiirlerin de bir tanesi gazel nazım şeklinde diğeri kıtʿa nazım şeklindedir. Bu şiirler de gazel ve kıtʿa nazım şekli toplamına dahil edilmiştir. Tekerleme başlıklı 2 şiirin de bulunduğu mecmuada toplamda 207 şiir bulunmaktadır ve tüm şiirler çevriyazıda numaralandırılmıştır.

Tamamına yakınının gazellerden oluştuğu görülen mecmua hakkında şu sayısal veriler belirlenmiştir. Mecmua içerisinde 62 şâire ait 101 gazel ile şâiri bilinmeyen 3 gazel, 13 murabba, 6 kıt'a, 6 nazm, 3 tahmis, 5 muhammes, 7 müseddes, 2 müstezâd, 1 tercīʿ-i bend, 1 semai, 3 kalenderi, 2 mesnevi nazım şekliyle yazılmış şiir ile 25 ferd, 9 müfred, 9 beyit başlıklı şiir bulunur. Şekil yönünden zengin sayılabilecek nitelikte olan mecmua 15 ayrı nazım şekliyle yazılmış şiirlerden oluşmuştur.

Mecmuada en fazla şiiri bulunan şâir Bâkî' dir. Bâkî' nin gazel nazım şeklinde 13 şiirinin yer aldığı mecmuadaki şiirlerin bir tanesi şâirin divanında mevcut değildir. -ānumda kalmışdur redifli bu gazel mecmuada 41a varağında 84 numaralı gazeldir. Mecmuada Bâkî' nin bu bilinmeyen gazeli dışındaki gazellerinin hemen hepsi art arda yazılmıştır. Bu gazeller 14a-b, 15a-b , 16a-b, 20b ve 22a varaklarındadır. Mecmuanın 14b varağında Bâkî' nin -ā koynına redifli gazeline Hayâlî' nin Nazīre-i Hayālī başlığıyla yer alan naziresine yer verilmiştir. Gazel nazım şeklinde Bâkî' den sonra en çok şiiri bulunan şâir XVIII. yüzyıl şâirlerinden Fıtnat' tır. Fıtnat' ın 6 gazelinin tamamı da divan neşrinde bulunan gazellerdir. Şâirin tüm şiirleri mecmuada art arda yazılmıştır. Bu gazeller 22a-b, 23a-b varaklarındadır. Fıtnat' tan sonra en çok şiiri bulunan şâirler sırasıyla Ulvî, Ruhsat ve Behcet adlı şâirlerdir. Mecmuada Ulvî' nin 5 gazeli, Ruhsat adlı şâirin 5 gazeli, Behcet adlı şâirin 4 gazeli vardır. Ruhsat ve Behcet adlı şâirler hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır ve mecmuada yer alan şiirler de herhangi bir yerde mevcut değildir. Ruhsat' a ait şiirler de mecmuada 11a, 12a-b, 13a varaklarındadır. Bu şiirlerden 13a' da yer alan 46 numarada Naẓīre-i Ruḫṣat başlıklı şiir Lebib adlı şâirin şiirine yazmış olduğu naziresidir. Behcet adlı şâirin şiirleri de mecmuada art arda verilmiş 21a-b varaklarında yer alan gazellerdir. Mecmuanın genelinde de aynı şâire ait birden fazla gazel var ise bunlar da art ardadır. Aynı şâirlere ait şiirlerin peşpeşe yer almış olması mecmuanın şekli olarak kendi içinde bir düzenle oluşturulduğunu göstermektedir.

Mecmuanın genelinde, derleyicinin musikiye olan ilgisinin neticesi olarak kullanmış olduğu kelimeler, nazım şekillerine yansıyan makamlar ve makam isimleri ile karşılaşılmıştır. Mahlasından Şākir adlı şâire ait olduğu anlaşılan 46b varağı 197 numaralı gazelin başlığının Türk musikisinde bir perde ve makamın adı olan Hüseynî makamına işaret eden Şarkī Hüseynī başlıklı olması, 17b varağı 64 numaralı murabba nazım şekliyle yazılmış şiirin başlığının Türk musikisinin en eski makamlarından birinin adı olan Nevā olması, mahlasından Ḳāimi' ye ait olduğu anlaşılan 18a varağı 66 numaralı gazelin başlığının Türk musikisinde bir birleşik makam adı olan Muhayyer-būselik olması buna örnek gösterilebilir.

Mecmuada şiirlerde başlık var ise bu başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nazım şekillerinin, şiir başlıklarıyla tutarlılığı konusunda ise okuma esnasında bazı hatalı adlandırmalar tespit edilmiştir. Örneğin mecmuada 4a' da Murabba başlığıyla verilen iki beyit için yaptığımız aramada beyitlerin Nefʿi divanında 12 numaralı gazelin, mecmuada Taksim başlığı altında yer alan iki beyitlik şiirin de Nâbî' ye ait olduğu ve şâirin divanında 621 numaralı gazelin birinci ve ikinci beyitleri olduğu görülmüştür. Gazel başlıklı birkaç şiirin nazım şeklinin gazel olmadığı, kimi yerde bir muhammese "Gazel" başlığı verildiği, kimi yerde bir müseddese "Tahmis" başlığı verildiği görülmüştür. İşte buna benzer örnekler mecmuada başlık adlandırmalarında hatalar olduğunu ortaya koymuştur. Mecmuada başlıklar genel olarak, şâirin adıyla nazım şekli terkipli tamlama oluşturularak belirtilmiştir. Örneğin; Gazel-i Fużūlī, Muḥammes-i Şeyḫī. Mecmuada başlıklar, nazım şekli yanlış yazılmamışsa, mahlasta, şâîr isminde bir yanlışlık veya belirtilmişse başlıktaki isim ile tutarsızlık yok ise çevriyazıya aynı şekilde aktarılmıştır. Mecmuada başlık konusunda kıtʿa başlıklı şiirlerde şu husus dikkat çekmiştir. Kıtʿa başlığı bir nazım şekli olarak kullanılmasının yanında parça, bölük anlamında bazı şiirlere başlık olarak verilmiştir.

Mecmuada gazeller beyit sayıları yönünden değerlendirildiğinde, gazellerin eksik gazel[7] olarak adlandırılmış gazeller de dahil olmak üzere 2 beyit ile 19 beyit arasında değişen şekillerde bulunduğu görülmüştür. Şâirlerden 43' üne ait 76 gazel ile şâiri belli olmayan 2 şiir olmak üzere toplam 78 gazelin 5 beyitli olduğu görülen mecmuada, 1 gazel 19 beyit, 1

[7] Şâirlerin yayımlanmış / yayımlanmamış divanlarına bakıldığında bu gazellerin tam şekilleri görülmüştür. Ülkü Yılmaz da hazırladığı doktora tezinde Ulvî' ye ait şiirleri değerlendirdiği kısımda, üzerinde çalıştığı mecmuada iki beyitten oluşan gazelleri nâ-tamam/eksik gazel olarak ifade etmiştir. (Yılmaz, 2018: 114). Bu kaynaklardan hareketle, çalışmamızda böyle gazeller ve diğer nazım şekillerinde de tespit ettiğimiz bu anlamda eksiklikler için "eksik gazel/murabba/ müseddes" şeklinde belirtilmesi yoluna gidilmiştir.

gazel 16 beyit, 1 gazel 14 beyit, 1 gazel 11 beyit, 2 gazel 7 beyit, 8 gazel 6 beyit, 8 gazel 4 beyit, 4 gazel de 2 beyittir.

Mecmuada şiiri bulunan şâirlere genel olarak bakıldığında belli bir döneme ait şâirler olmayıp Nesîmî' den başlamak üzere hemen her yüzyıldan şâirin mevcut olduğu görülmüştür. Mecmuadaki şâirler; ʿAdlî, Adnî, Āgāh, Āli, Āşıḳ ʿÖmer, ʿAşḳî, Bāḳî, Baḥāyî, Behāyi Efendi, Behcet, Dürrî, Emîrî, Faṣîḥi, Feḥîm, Fennî, Ferruḫî, Fevrî, Fıṭnat, Fużūlî, Ġālib, Ġamî, Ġavrî, Gedāyî, Ḥalîmi, Hāşimî, Ḥayālî, Ḥayderî, Ḥayretî, Ḫulūsî, ʿİlmî, İsḥaḳ, Ḳabūlî, Kelîm, Lebîb, Levnî, Lîsānî Çelebi, Muḥibbî, Nādirî, Nahîfi, Nābî, Nāmi, Naẓîm, Nefʿî, Nesîb, Nesîmî, Neşʾet, Neylî, Nevʿî, Nücūmi, Rāciḥ Efendi, Rāsiḫ, Rehberî, Resmî, Remzî, Reşîd, Rūḥî, Ruḫṣat, Ṣabri, Saʿdî, Seyfi, Ṣıdḳî, Siyāhi, Şākir, Şemʿi, Şerîfî, Şeyḫî, Şeyhülislam Yaḥyā, Şināsi, Şūḫî, Şühūdî, Şükri, Şükūfî, Tāʾib, Tıġî, Ubeydî, ʿUlvî, Uṣūlî, Vaṣfî, Yaḥyā, Żaʿifî, Ẓātî, Zekāi Dede, Ẓiyānî' dir. Mecmuada XV., XVI., XVII., XVIII. yüzyıl şâirleri ve şiirlerine yer verildiği ve fakat XVI. ve XVII. yüzyıl şâirlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Mecmuada beste, kıt'a, beyit, murabba başlıklı herhangi bir mahlas içermeyen parçalar vardır. Özellikle dikkat çeken nokta bazı şiirlerin / parçaların başlıklarının "kıtʿa" olması fakat nazım şeklinin kıtʿa olmadığı olmuştur. Bu başlıkların bir nazım şeklini işaret etmek amaçlı kullanılmadığı, kıtʿa başlığıyla "bölük, parça" anlamının kastedildiği anlaşılmıştır. İşte bu parçalar üzerinde taramalar yapılmış ve bu parçaların bizi götürdüğü kaynaklar var mıdır bunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneğin 9a varağında "Beste" başlığı altında yer alan aşağıda verilen iki beyitin, yaptığımız taramada, Türk musikisinin en büyük bestekârlarından, dönemi içerisinde saray müzisyeni olan, Tabʿi adıyla bilinen Tabʿi Mustafa Efendi' ye ait olduğu görülmüştür. Bu ve bunun gibi, araştırmalardan elde ettiğimiz bilgiler, kaynak taramasında neye yöneleceğimizi göstermesi bakımından çok önemlidir. Buraya aldığımız beyitler, yukarıda bahsi geçen, Tabʿi' ye ait olduğu bilinen bestedir.

Berg-i gül ey ġonce-fem sen gibi ter-dāmen midür

Yāsemen endāmuna yoḫsa pīr-i ahsen midür (9a / 29-1)

Gūşına girmez ne ḥikmetdür ḫˇān-ı ʿāşıḳān

Āh teʾşīr eylemez ḳalbüñ ʿacep āhen midür (9a / 29-2)

Nazire mecmuaları başta olmak üzere, mecmuaların içerisinde benzer şiirlerin peş peşe sıralandığı görülür. Bu şiirlerin nazire olup olmadığı mecmuaların bir kısmında belirtilirken bir kısmında buna gerek görülmeden benzer şiirler arka arkaya sıralanır. (Aydemir, 2007: 125). Bu bağlamda üzerinde çalıştığımız mecmuada şekli unsurlar hakkında söylenmesi gereken bir diğer şey de derleyicinin nazire başlıklı şiirlere de yer vermiş olmasıdır. Mecmuamız bir nazire mecmuası olmamasına rağmen, şiir başlıklarında "nazire" oldukları belirtilmiş şiirler ile, birbirine nazire olduğunu düşündüren benzerlikte aynı kafiye, redif ve vezinde şiirler mevcuttur. Mecmua içerisinde, şiir başlığında da belirtilmiş olarak iki nazire örneği vardır. Bunlar; 13a' da Lebîb adlı şâirin "ister mi ister ya" redifli gazeline Ruḫṣat' ın yazdığı Nazîre-i Ruḫṣat başlıklı gazeli, diğeri 14a varağı 52 numarada Bāḳī' nin "-ā ḳoynına" redifli gazeline Ḥayālī' nin yazdığı 14b varağı 53 numarada Nazîre-i Ḥayālī başlıklı gazelidir.

2.2. Mecmuanın Muhteva Açısından İncelenmesi

Çalıştığımız mecmua çeşitli şâirlerin şiirlerinden oluşmuş bir Mecmūʿa-i eşʿār' dır. Muhtevası genel olarak âşıkane gazellerden oluşmuş bu mecmuada, göze çarpan önemli bir özellik mecmua derleyicisinin musikiye olan ilgisini yansıtan çeşitli makam, usul isimleri, kaynaklarda bestelendiğine dair de bilgiler bulunan beste başlıklı şiirlerin yer almasıdır. Yazma mecmuada 1a' da "Nağmeler" anlamında Der-naġamāt başlıklı bir kısım vardır. Bu kısımda Ṣofyān, Sāde düyek, Çifte düyek, Devr-i revān, Devr-i kebīr, Muḥammes, Ḫafīf, Saḳīl, Remel, Uṣul, Feraḥ, Fāḫte, Evsaṭ, Ḥezec, Ḍarbeyn, Evic gibi musiki içerikli kavramların yer aldığı, çeşitli makam ve usul başlıkları ve bu başlıklar altında ritim benzeri "Düm düm tek", "Düm teke teke" vb. şekilde alt alta sıralı yazılmış parçalara yer verilmiştir.

Musikişinas derleyici "Nağmeler" başlıklı kısmın ardından 1b' de, XIX. yüzyılın en büyük bestekârı Zekâi Dede' ye ait Kâr-ı nâtık başlıklı 19 beyitten oluşmuş gazel nazım şekliyle yazılmış şiire yer vermiştir. Klasik Türk musikisinde bir form adı olarak da kullanılan kâr kelimesine Arapça natık (söyleyen, bildiren) sıfatının eklenmesiyle meydana getirilmiş bir terkip olan kâr-ı nâtık, güfte ve besteleriyle makamları tanıtan bir özellik gösterdiğinden bu adı almış olduğu kabul edilmektedir. Kâr-ı nâtıkların en önemli özelliği kendilerine has bir güfteye sahip olmalarıdır. Genellikle gazel yahut mesnevi şekliyle yazılmış olan bu uzun güftelerin her mısra veya beytinde tevriye, cinas gibi edebi sanatlar çerçevesinde bir yahut birden fazla makamla usul ismi yer almıştır. Güftede adı geçen

makam ve usul isimleri bir taraftan sözlük manalarıyla şiiri anlamlandırmış, bir taraftan da bunların geçtiği bölümler adı geçen makam ve usulle bestelenip ölçülmüştür. Güftesinde sadece makam isimlerine yer verilen bazı kâr-ı nâtıklarda hangi usulün kullanılacağı bestekârın tercihine kalmıştır. Kâr-ı nâtıklara rast makamıyla başlamak gibi bir gelenek varsa da girişte başka makamların kullanıldığı kâr-ı nâtıklara rastlanır. Başladığı makamın adıyla anılan ve genellikle bu makamda karar verilen örnekler çoğunlukta olduğu halde başlangıçtan başka bir makamla karar veren kâr-ı nâtıklar da mevcuttur. Bunlar da ilk makamın adıyla anılır. (Özkan, 2001: 356). O hâlde üzerinde çalıştığımız mecmuada bulunan Kâr-ı nâtık;

Dağıtma ey ṣabā gīsū-yı yāri
Perīşān eyleme ben dil-fikāri (1b-2a/ 1-1)

şeklinde görüldüğü üzere "Ṣabā" makamında karar verilip başlanan bir Sabâ Kâr-ı nâtık' tır. Kâr-ı nâtıkların yalnızca makamlardan söz edenlerine "küllü'n-naġam", sadece usullerden bahsedenlerine "küllü'd-durûb", hem makam hem usullerden söz edenlerine de "küllü'd-durûb ve'n-nagam" adı verilmiştir. (Özkan, 2001: 356-357). Mecmuada yer alan kâr-ı nâtık; hüseyni, uzzâl, râhatü'l ervâh, muhayyer, nevâ, uşşâk, gerdâniye vb. sadece makam isimlerinden söz eden "küllü'n-nagam" kâr-ı nâtıktır. Kâr-ı nâtık bestekârlığı musikide gerçek bir üstadlık derecesini gerektirir. Bundan dolayı her bestekâr bu formda eser vermemiştir. (Özkan, 2001: 357). Mecmua derleyicisinin musikide özel bir ilgi, alaka gerektiren bu formu mecmuasına alması göstermektedir ki; bunun ilginin ötesinde ilim olarak da hakim olduğu bir konu olduğudur. Kâr-ı nâtıklar eski bestekârlarca makam seyirlerini ve geçki yollarını, usullerin kullanılışını talebeye öğretmek, kendi devirlerinde bilinen makam ve usullerin unutulmasını ve zamanla yanlış yapılmasını önlemek amacıyla bestelendiği gibi bunlar aynı zamanda bestekârların sanattaki olgunluk ve kudretlerini ispat eden eserlerdir. Notaları elde bulunan on beş civarında kâr-ı nâtık arasında geleneği günümüzde de devam ettiren birkaç bestekâr vardır. (Özkan, 2001: 357). Mecmuada yer alan bu kâr-ı nâtık da notaları elimizde bulunan kâr-ı nâtıklardan biridir.

Mecmuada 2b' de yer alan bu kıtanın kim tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Mecmuaya bir övgü niteliğinde yazılmış kıtanın müstensihe ait olabileceği ihtimal dâhilindedir. İlk beyitinde, bu mecmuanın, içinde bulunan gönlü çeken şiirlerle mana muhitinde denizde daima seyreden bir gemi gibi olduğu, ikinci beyitinde ise, can bağışlayan

kelimelerin cins ve cevher gibi olması yönüyle, bunu anlayacak ilme sahip olan bir bilenin nezdinde ağzına kadar dolu olan bir define hükmünde olduğu anlatılmıştır.

Eşʿār-ı dil-keş ile bu mecmūʿa gūyā
Baḥr-i muḥīṭ-i maʿnāde işler sefīnedür (2b / 2-1)

Cins ü cevāhir süḫan-ı rūḥ-baḫşile
Bir ʿārif yanında leb-ā-leb defīnedür (2b / 2-2)

Bu dizelerin ardından gelen, Hüve'l-Feyyāż başlıklı şiir de mecmua övgüsünde yazılmıştır. Bu şiirin mahlas beytinde yer alan bu dize ile, bir tarih düşürülmüş olabileceği ihtimali üzerinde durulmuş; fakat herhangi bir tarihi gösterir sonuç alınamamıştır.

Bu ki mecmuʿā-i ferḫunde-tārīḫ
Didüm k'ola bu ismile müsemmā (2b-3a / 3-14)

Rācih Efendi fermāyed başlıklı dört numaralı gazelden sonra gelen bu dizeler ile hemen sonrasında mecmuada kırmızı renk mürekkep ile yazılmış makamların anası manasına "Rāst ümmü'l maḳāmāt" başlığı ve aynı varakta beste başlıklı şiirlere yer verilmesi mecmua içerisinde musiki unsurlarını göstermesi bakımından dikkate değerdir ve derleyicinin bu tasarrufunu bilinçli şekilde mecmuaya yansıttığını göstermesi bakımından da önemlidir. Bu dizeler Sâmî Divanında[8] Tertîb-i Makâmât-ı Mûsikî başlıklı III numaralı mesnevinin ilk beyitidir. Divanda "İbtidā rāst ile buldı niẓām / Elif-i evvel-i tertīb-i maḳām" şeklindeki bu ilk dizeye bakıldığında mecmuamızdaki dizenin bazı kısımlarının hatalı yazılmış olduğu göze çarpar. Dizenin bir mecmua içerisinde yer alması, müstensihin yazım yanlışlarını kısmen meşru kıldığından burada esas olan musiki terimleriyle yazılmış olduğu anlaşılan bir mesnevinin ilk beyitinin mecmuamızda yer almış olmasının bu bakımdan anlamlı olmasıdır. Çevriyazıda numaralandırılmayan bu beyit şöyledir;

İbtidā rāst ile bülend niẓām
Ülfet-i evvel-i tertīb-i maḳām (4a)

Tamamen derleyicinin "zevki" esasına dayanan mecmua anlayışı düşünüldüğünde şâirin mecmuaya başlarken yansıttığı tarzı buradan çok açık şekilde farkedilmektedir. Bunun yanı sıra mecmuadaki beste başlıklı şiirlerin bazılarının güfte mecmualarında yer

[8] Kahramanoğlu, 1995.

aldığının tespit edilmesi, bazı şiirlerin bestelenmiş olduğunun bilinmesi de bu açıdan önemlidir. Mürettibin mecmuasında çeşitli vesilelerle musikiye olan ilgisini sürekli olarak gösterdiği açıktır. Bu bağlamda mecmua içerisinde yer alan kimi şiirlerin başlıklarından da yine derleyicinin bu ilgisi anlaşılmaktadır. Örnek vermek gerekirse, mecmuamızda Muhayyer-Bûselik başlıklı Kâimî' ye ait bir gazel vardır. Bilindiği üzere Muhayyer-Bûselik Türk musikisinde bir birleşik makam adıdır. Yine mecmuada 24b varağında Seyfi mahlaslı gazel, Sabâ makamında bestelenmiş, güftesi Seyfi' ye ait bir ilahidir.

Muhteva yönünden çok çeşitli şiir örneği görülen mecmuada şiirlerin çoğu âşıkane gazeller ve diğer nazım şekillerinde yazılmış bu muhtevalı şiirlerden oluşmakla birlikte ilahi, dua gibi dini içerikli şiirlerle, nasihat vb. hikemî denecek şiirlere de yer verilmiştir. 17b 65 numaralı Nevā başlıklı şiir na't türünde yazılmış bir murabbadır. 45a' da "Mezarda okurlar" başlıklı şiir Hz. Ali hakkında yazılmış olduğu bir ibare ile belirtilmiş şekilde mecmuada yer almıştır. Mecmuada başlıksız yazılan 45b' de çevriyazıda 191 numaralı mecmua derleyicisine ait olduğu düşünülen şiir ile 46a' da çevriyazıda 194 numaralı başlıksız ve mahlassız şiir nasihat içerikli şiirlerdir. Bunun yanında 33a' da Bahāyī başlıklı Küfrî Bahâyî adlı şâire ait olduğu düşünülen edep dışı bir şiir olan bir müseddes bulunur. Mecmuada değişik türlerde yer alan şiirlerden biri de Türk ve Türklük hakkında aşağılayıcı, alaycı bir dil ve üslupla yazılmış Tekerleme başlıklı şiirdir. Bu şiir Köksal' ın *Divan Şiirinde Türk*[9] adlı makalesinde Âşık Ömer' e ait şiirle benzerdir.

Mecmua sonunda Tarīḫ-i Berāy-ı Ḳalʿa-i Ġalaṭa başlıklı şiir nazım şekli nazm olan bir tarih manzumesidir. On iki beyitli, mahlastan Vaḥīd adlı şâire ait olduğu anlaşılan bu şiir;

Hem efrūz-ı Selīm Ḫān mehābet-sīmā
Vāris-i mülk-i Süleymān ʿadālet-ārā

dizeleriyle Selim Han övgüsüyle başlar. Galata kulesinin III. Selim döneminde 28 Zilhicce 1208' de (27 Temmuz 1794) büyük bir yangından etkilenmiş olduğu, bu yangında kulenin külahının yandığı duvarlarının ateşten zarar gördüğü için çepeçevre indirilerek yeniden duvar örüldüğü ve üstteki esas katın dört tarafına camlı çıkmalar yapıldığı ve kule içine ise odalar, sofralar ve divanhâne inşa edildiği bununla birlikte kuleye yangınları haber veren davul sesinin uzaktan duyulabilmesi için büyük bir kös yerleştirildiği bildirilmektedir. Galata kulesinin bu tamir ve değişikliğini devrin şâirleri çeşitli tarih manzumeleriyle

[9] Köksal, 2016: 29-76.

anmışlardır. (Eyice, 1996). Yukarıda ilk dizesine yer verilen şiir de mecmuaya derleyici tasarrufuyla bu tamir ve değişiklik dolayısıyla padişaha övgü niteliğinde yazılmış tarih manzumelerinden biri olarak seçilmiş ve alınmıştır.

Derleyicinin mecmuasında seçip topladığı şiirlerin tamamına bakarak çok yönlü bir kişiliğe sahip, şiir ve musiki ile alakadar ve şiir ve musiki bilgisi olan bir kimse olduğu anlaşılır. Tüm bunların mecmuanın şekil ve muhtevasına yansıdığı açıktır.

3. MECMUADA BİLİNMEYEN ŞÂİRLER VE ŞİİRLER

Şiir ve şâir çeşitliliği bakımından zengin olan mecmuada bilinen şâirlere ait bilinmeyen şiirler ile bilinmeyen şâirler ve bu şâirlere ait şiirler vardır. Bu bölümde tespit edilen bu şâirler ve şiirler ele alınacaktır. Mecmuada hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan veya sınırlı bilgi edinebildiğimiz ve divanı olmayan 21 şâir vardır. Bu şâirler Behcet, Ferruhi, Gedayi, Hayderi, Hulusi, Kelim, Levni, Lisani Çelebi, Nesib, Nücumi, Racih Efendi, Ruhsat, Rehberi, Sıdki, Şakir, Şerifi, Şükufi, Tıġi, Ziyani adlı şâirlerdir.

Mecmuada Ruhsat adlı şâire ait beş gazel vardır. Bu gazellerin bir tanesi Lebib adlı şâirin şiirine yazılmış nazire gazeldir. Şâir Ruhsat hakkında edebiyat tarihi kaynaklarında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü' nde ise tezkire yazarlarının Ruhsat adlı şâirin şâirliğinden övgü ile bahsedildiği ifade edilmiştir. (Erkal, 2014). Mecmuada bir gazeli bulunan Lisāni Çelebi adlı şâir hakkında yeterli bilgi yoktur. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü' nde 16. yy olarak gösterilen Lisânî Yahya Çelebi maddesinde şâirin herhangi bir eserinin olup olmadığı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmadığı ancak tezkirelerde şâire ait bazı şiir örnekleri bulunduğu belirtilmiştir. (Kaplan, 2014). Mecmuada Behcet adlı şâire ait dört gazel, Ferruhi adlı şâire ait 1 gazel, Gedayi adlı şâire ait 1 gazel, Hayderi adlı şâire ait 1 müseddes, Hulusi adlı şâire 1 gazel, Kelim ait adlı şâire ait 1 gazel, Levni adlı şâire ait 1 murabba, Nesib adlı şâire ait 1 gazel, Rehberi adlı şâire ait 1 kalenderi, Sıdki adlı şâire ait 1 gazel, Şakir adlı şâire ait hemen hemen birbirinin aynı iki gazel, Şerifi adlı şâire ait 2 gazel, Şükufi adlı şâire ait 1 gazel, Tıġi adlı şâire ait 1 tesdis, Ziyani adlı şâire ait 1 gazel vardır. Bu şâirlerin divanları ve şiirlerine ulaşabileceğimiz başka kaynaklar da mevcut değildir.

Mecmuada terciʿ-bendi bulunan Gamî adlı şâir hakkında da edebiyat tarihi kaynaklarında bilgi olmamakla birlikte Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü' nde bir madde yer

almaktadır. Bu maddede şâirin divanı olup olmadığının bilinmediği, Eğirdirli Hacı Kemal' in Câmi'u'n-Nezâ'ir' inde dört, Edirneli Nazmî'nin Mecma'u'n-Nezâ'ir inde iki, Pervâne Bey Mecmû'ası'nda iki gazelinin tespit edildiği bildirilmiştir. Şâirin mecmuamızda bulunan bu şiiri, hakkında bilgi edindiğimiz kaynaklarda bulunmamaktadır. Şiirin bizim çalışmamız ile benzer çalışmalarla birlikte kaynaklarda yer alacak olması mecmua çalışmalarının önemini göstermesi bakımından değerlidir.

Mecmuada 32a' da 119 numarada başlıksız kaydedilmiş bu müseddes vardır. Bu müseddeste mahlas Nücūmi' dir. Bundan dolayı başlığa bu mahlasın yazılması uygun görülmüştür. Nücūmi ismi *Samsunlu Divan Şairleri* adlı makalede geçmektedir. (Bayram ve Erdemir: 741-742). Makalede, 15. yüzyıl sonları ile 16. yüzyıl başlarında yaşadığı, şâir hakkındaki bilgilerin Sehi Bey' in tezkiresine dayandığı söylenmektedir. Burada, Nücūmi' nin mahlasını babasının mesleğinden aldığı belirtilmiştir. Makalede Sehi Bey' in Nücūmi' nin şiir sanatı hakkında "kâdir" ve üslûbu gazelde "mâhîr" şiirleri "hoş-âyende" gazelleri ise "pesendîde" dediği belirtilmiş ve elimizde ancak iki beyitinin bulunduğu vurgulanarak bu şiire yer verilmiştir. (Bayram ve Erdemir: 741-742). Hakkında yeterli bilgiler bulunmayan bu şâirin mecmuamızdaki şâir olması muhtemeldir.

Mihr-i vahdetden yüzinde matla'-ı envâr var
Cân ana hayrân olupdur gerdiş-i devvâr-vâr

'Aşkına Mansûr olaldan bu dil-i şûrîdemüz
Oldı cân boynuna zülfün ey büt-i dildâr dâr

Mecmuada bulunan kimi şiirlerin de şâir divanlarında yer almadığı görülmüştür. Bu şâirler ve şiirleri 40a-40b varağında 145 numarada Aşık ʿÖmer' in kalenderisi ile 45a varağında 189 numarada semaisi, 33a varağında 121 numarada Emiri' nin gazeli, 32a 118 numarada Fasihi' nin gazeli, 4b varağı 13 numarada Fevri' nin gazeli ile 37b varağı 136 numarada murabbası, 6b varağı 22 numarada Halimi' nin muhammesi, 31a varağı 116 numarada İlmi' nin gazeli, 29a varağında 111 numarada Kabuli' nin gazeli, 7a varağı 23 numarada Nami' nin gazeli, 8a varağı 26 numarada Nesimi' nin gazeli, 19b varağı 74 numarada Remzi' nin gazeli, 20a varağı 76 numarada Reşid' in gazeli, 28a varağı 106 numarada Ruhi' nin gazeli, 34a-34b varakları 125 numarada Sabri' nin muhammesi, 19a varağı 70 numarada Saʿdi' nin gazeli, 29b-30a varakları 113 numarada Siyahi' nin tahmisi, 25a varağı 95 numarada Şemʿi' nin murabbası, 26a varağı 99 numarada Şeyhi' nin

müseddesi, 29b varağı 112 numarada Şeyhülislam Yahya' nın müseddesi, 39a varağı 142 numarada Şinasi' nin muhammesi, 5a varağı 15 numarada Şuhi' nin gazeli, 17a varağı 63 numarada Şuhudi' nin tahmisi, 37a varağı 135 numarada Şükri' nin gazeli, 28b varağında 108 ve 109 numaralarda Vasfi' nin iki gazeli, 35a varağı 128 numarada Zaʿifi' nin gazeli ve 38a varağı 139 numarada murabbası şeklindedir. Ulaşılabilen divanlarda buluamayan şiirler dipnotlarla belirtilmiştir. Bu başlık altında ele alınan tüm hususlar bilinen şâirlerin bilinmeyen şiirlerine ulaşılabilinmesi ve bilinmeyen şâirlerin şiirleriyle gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlaması yönüyle mecmua çalışmalarının önemini göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Çalışmamızı ve muhtevasını oluşturan yazma mecmuanın okuması ve incelemesi esnasında dikkat ettiğimiz bazı hususlar olmuş, bunlara göre de izleyeceğimiz yol oluşmuştur. Bu kısımda bunlar üzerinde durulacaktır. Her şeyden önce belirtmeliyiz ki bir mecmua olarak bu yazma da, diğer çoğu mecmua gibi tek nüsha olarak bir şahsiliği içermesi bakımından bizlere mürettibinin edebî zevkini, bilgisini, kültürünü, anlayışını vb. birçok durumu yansıtacaktır. Burada yapılacak değerlendirmeler de tüm bu şahsiliğin ortaya konması bakımından önemlidir. Bu bakımdan metin kuruluşunda izlenen yollar maddeleştirilmiştir.

1. Mecmua içerisindeki şiirlerin yazımında mecmuada yazılmış hâl esas kabul edilmiş, mecmuanın çevriyazıya aynen aktarımı yoluna gidilmiştir. Mecmuadaki şiirler, şâir divanlarında ya da başka yerlerde yayımlanan şiirlerle karşılaştırılmış ve belirlenen farklılıklar, eksiklik veya fazlalıklar kaynağına işaret edilmek suretiyle dipnotlarda gösterilmiştir.

2. Metnin çevriyazısı yapılırken Arapça ve Farsça kelime ve eklerin yazımında İsmail Ünver' in *'Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler'* [10] adlı makalesindeki öneriler esas alınmıştır. Örneğin; صارب , ایروب kelimelerindeki gibi kelime köküne gelen yuvarlak ünlülü eklerde kelime "ṣarub" "ayırub" şeklinde değil, -up/-üp ekli hâlde "ṣarup" "ayırup" şeklinde yazılmıştır. Arapça ve Farsça kelime sonlarına getirilen ekler سیهکار, نکهبان, طوطیوش örneklerindeki -kār, -bān, -veş gibi ekler bitişik yazılmıştır.

3. Mecmuada bazı şiirlerin beyit veya bendlerinin farklı yerlerde bulunduğu görülmüştür. Böyle farkl ı yerlerde olan şiir parçaları bir araya getirilmiştir. Örneğin, mecmuada 17a varağında 62 numarada yer alan Şüḥūdī' nin tahmisinin ilk bendinin 26b varağında olduğu anlaşılmıştır. Burada, şiirin bütünlüğü açısından bu ilk bendin, 17a varağı çevriyazısında yerine konması yoluna gidilmiş ve ilgili yerde dipnotta açıklanmıştır.

4. Mecmuada şiirlere verilen başlıkların yazımında bir birliktelik olmadığı görülmüştür. Şiirler, kimi yerde şâirin adı ve nazım şekli terkipli olacak şekilde

[10] (Ünver, 2008:1-46).

başlıklandırılırken kimi yerde başlıkta sadece şâirin adı verilmiş, kimi yerde ise "Gazel" veya şiirin nazım şekli ne ise o nazım şeklinin şiire başlık olarak verildiği görülmüştür. Müstensih bu kullanımlardan en çok özellikle gazellerde şâirin ismiyle nazım şeklini terkipli yazmayı seçmiştir. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak çevriyazı esnasında, metne bağlı kalmak, metin içinde bir bütünlük ve tutarlılık oluşturmak amacıyla müstensihin kullanımı çevriyazıda korunmuş, yazmada görüldüğü şekilde çevriyazıya aktarılmıştır. Örnek verilecek olunursa başlıklar şu şekillerde kaydedilmiştir: 4b' de Ġazel-i Fevrī, 5b' de Ġazel-i ʿUlvī, 9b' de ʿUlvī, 13b' de Ubeydī, 14b' de Ġazel-i Bākī, 16a' da Bāḳī, 19a' da Fennī, 23a' da Fıṭnat, 23b' de Ġazel-i Fıṭnat vb. . Bazı şiirlerin ise başlıksız olarak kaydedildiği yazmada, yine aynı maksatla, çevriyazıda bu şiirlere -eğer şiirde mahlas var ise-, şâirin mahlası başlık olarak yazılmıştır. Örneğin 10a' da 37 numaralı şiirin başlığı yoktur mahlası Şükūfī' dir. 10b' de 38 numaralı şiir başlıksız fakat mahlası Ġālib' dir. 14a' da 52 numaralı şiire başlık yazılmamış fakat mahlası Bāḳī' dir. İşte bu şiirlerde başlık olmadığından, bu şiirlerdeki mahlaslar şiirlere başlık olarak verilmiştir.

5. Mecmuada bazı şiirlerde, başlıkların şiirin nazım şekliyle örtüşmediği, nazım şekilleri hataları olduğu belirlenmiş, buralarda nazım şekillerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, şâirin adıyla kurulmuş terkip bozulmamış, başlık bu formda kaydedilmiştir. Örneğin; 4a varağında Murabbaʿ başlıklı şiirin bir murabba değil, Nefʿī' nin gazelinin ilk iki beyiti olduğu tespit edilmiş, başlık Nefʿī olarak değiştirilmiştir. 4b varağında Ġazel-i ʿUşşāḳi başlıklı şiirin bir gazel değil, murabba olduğu görülmüş ve burada düzeltme yapılarak başlık Murabbaʿ-i ʿUşşāḳi olarak değiştirilmiştir. 32b varağında Ġazel-i Āli başlıklı şiirin nazım şeklinin muhammes olduğu görülmüş ve aynı şekilde Muhammes-i Āli olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu düzeltmeler ilgili kısımlarda dipnotlar ile belirtilmiştir.

6. Mecmuada imla ile ilgili bir özellik olarak, nazal n / ñ ile yazılması gereken kimi kelimeler nun harfi ile yazılmıştır. 11b' de Ḥayretī' ye ait 40 numaradaki gazelde son beyitte, "sīneñdeki" şeklinde yazılması gereken kelimenin "sinendeki" şeklinde, yine 11b' de Ḥayretī' nin 41 numaralı gazelinde üçüncü beyitte "Ḫāk-i pāyuñ" şeklinde yazılması gereken terkibin "Ḫāk-i pāyun" şeklinde, 18a' da 65 numaradaki Tekerleme başlıklı şiirin ikinci bendinde "vaṣluña" şeklinde yazılması gereken kelimenin"vaṣlına" şeklinde yazılması buna örnektir. Bu durumda ilgili kelimenin doğru yazımı çevriyazıda esas alınmış ve düzeltilerek yazılmıştır.

7. Mecmuada kimi yerlerde, kelimelerde kaynaştırma eki olarak kullanılan ekin, -I belirtme ekli yazımı ve bunun da hemze ile yazıldığı görülmüştür. Örnek olarak 15a varağında 56 numarada Bāḳī' nin meded redifli gazelinde dördüncü beyitte ve 39b' de Ġazel-i ʿAşḳī Murabbaʿ başlıklı şiirde ilk bendde geçen "kimseyi" şeklinde yazılması gereken kelime, çevriyazısı "kimseʾi" olacak şekilde, 19b' de Tāʿib' in gazelinde ilk beyitte "aşüfteyi" şeklinde yazılması gereken kelime de aşufteʾi şeklinde yazılmıştır. Bununla ilgili birçok örnek bulunmaktadır. Mecmua içerisinde ekin doğru yazımının görüldüğü örnekler de fazladır. Bundan dolayı kelimenin doğru yazımı çevriyazıda esas alınmış ve düzeltilerek yazılmıştır.

8. Mecmuada bulunan gazeller, musammatlar, beste, beyit, müfred, ferd, kıssa, taḳsim, tekerleme başlıklı tüm şiirler ayrı ayrı numaralandırılmıştır. Bu başlıklar altındaki beyitler taranmış ve kime ait olduğu bilinen şiirlerin başlıklarına şâir adı yazılmıştır. Örneğin mecmuada 44a 184 numarada "Beste-i Semāi" başlığı altında yer alan beyitlerin Şeyhülislâm Yahyâ divanında 386 numaradaki gazelin ilk iki beyiti olduğu belirlenmiş ve başlık Şeyhülislâm Yahyâ olarak değiştirilerek bir dipnot ile belirtilmiş, kaynağa işaret edilmiştir. Aynı şekilde 46b' de 202 numaradaki "Taḳsīm" başlıklı şiirin de Nâbî' nin yayımlanmış divanında yer alan bir gazelin ilk iki beyiti olduğu belirlenmiştir. Aynı uygulama bu şiir için de yapılmıştır.

9. Mecmuada yer alan tüm şâirler ve şiirlerinin nazım şekilleri ve şiir sayısı tablo hâlinde gösterilmiştir. Bunun yanında şâirlerin yaşadıkları yüzyılı, mahlaslarını, mecmuada bulunan şiirlerinin matla beyitlerini ve şiirlerinin veznini gösteren daha geniş göstergeli bir tablo daha oluşturulmuştur. Bu tablolara açıklayıcı başlıklar verilmiştir.

2. MECMUʿĀ-İ EŞʿĀR' IN ÇEVRİYAZILI METNİ

[1b]

1.

Kār-ı nātıḳ[11]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Daġıtma ey ṣabā gīsū-yı yāri
Perīşān eyleme ben dil-fikārı

2 Dilüm ṣad-pāre itme şāneāsa
Doḳunma kāküli cānāna bāri

3 Olalı çār-gāha rāġıb o şūḫ
Ḥüseynīye çıḳardı iştihārı

4 O gülden ayrılup gitdi Ḥicāza
Göñül uzzāl oḳur evṣāf-ı ḫārı

5 Kelāmı rāḥatü'l-ervāḥdur hep
O şeḫ-nāz itsede itmem firārı

6 Muḥayyerdür işinde dil-rübāmuz
Olurken zār-ı zīrefkend kārı

7 O zülf-i sünbüle beñzer dinülmez
Nevādur bu cān-būy-ı müşg-bārı

8 Benüm ʿuşşāḳ içinde şimdi meşḥūr
Bayatī itmişem āh u ḳarārı

9 O gül bir būselik yer gösterürse
ʿAşīrān-zārdur göñlüm ḥişārı

10 Sever Rūm u ʿAcem ol bī-naẓīri
Çü gerdāniye vardur iştiḫārı

[11] Mecmuada yer alan bu şiir din dışı Türk musikisinin en büyük birleşik sözlü formlarından olan Kâr-ı nâtık olarak adlandırılan bir formda yazılmış şiirdir. Tanım ve detaylı bilgi için bkz. (Özkan, 2001: 356-357). Sabâ makamında başladığından Sabâ Kâr-ı nâtık olan bu kâr-ı nâtığın bestesinin 1825-1897 yılları arasında yaşamış Zekâi Dede adlı bestekâra ait olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sabâ Kâr-ı nâtık 19 beyitten müteşekkil olup 33 makam icrasından sonra tekrar sabâ ile karar vermektedir. Baştan sona kadar evsat usulüyle bestelenen kâr-ı nâtık güftesinin kime ait olduğu belli değildir. Eserin son derece simetrik yapıda, buna rağmen oldukça melodik ve akıcı bir üslupta bestelendiği görülmektedir. Her beyit üç usulde tamamlanmakta, ilk mısra ikinci usulün ortasına gelen güçlü vazifesindeki perdede, ikinci mısra ise üçüncü usulün sonunda karar perdesinde kalmaktadır. Bu usul-vezin ve melodi ilişkisiyle, Zekâi Dede son derece özgün bir yapı kurmuştur (Tunçay, 2018: 82).

11 Beni mecnūn idüp bir Kürdī dil-ber
Niḥāvend semtine itdi güẕārı

12 O mest-i işve-bāza rāst geldüm
Rehāvī eylemiş sāre medārı

13 Oḳur bir naḳş-ı muṭrib pençgāhda
Dile nikrīz virme inkisārı

[2a]

14 Ayaġı ṭozı kuḥl-ı Iṣfahānda
Bilür anı Nişāburın kibārı

15 Nefesler mi yiter māhūra ey dil
Boşına yile naġme ile kārı

16 ʿAraḳla aldanur mı dil-rubālar
Muḫālif şey ile olmaz şikārı

17 Ṣaḳın żaʿīf olma ḫāk-i rehinde
Ḫarāb olmaġlıġun yoḳ ḥissedārı

18 İdüp vaṣfı segāha idem aġāz
Düket evc ile naẓm-ı ābdārı

19 İlet her bir maḳām-ı dil-güşāya
Ṣabā luṭf eyleyüp bu yādgārı

[2b]

2.

Ḳıṭʿa
Mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün

1 Eşʿār-ı dil-keş ile bu mecmūʿa gūyā
Baḥr-i muḥīṭ-i maʿnāda işler sefīnedür

2 Cins ü cevāhir-i süḫan-ı rūḥ-baḫşile
Bir ʿārif yanında leb-ā-leb defīnedür

3.

Hüve'l-Feyyāż
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Zihī mecmūʿa-i eşʿār-ı ġarrā
Miṣālin görmemişdür çerḫ-i mīnā

2 Nedīm-i maḥrem-i erbāb-ı dilden
Ẓarīf-i nükte-senc-i meclisāsā

3 Gül-i ṣad-bergdür ṣūretde līkin
Feṣāḥat gülşeninde bülbülāsā

4 Maʿāni-perver üstād-ı suḫandur
Ola her vādi-i dānişde pūyā

5 Belī bir dil-ber-i raʿnāya beñzer
Ki ḫāl u ḫaṭı sūr-efzā-yı sevdā

6 Suḫan-sāzīde bir pīr-i kühendür
İder Ferhād u Şīrīn ẕikrini Leylā

7 Velī ʿuşşāḳa her beyt-i laṭīf[i]
Virür keyfiyyet-i cām-ı muṣaffā

8 Süṭūr-ı cedvel içün cūy-ı kevṯer
Daḫı her mıṣraʿı bir şāḫ-ı ṭūbā

9 Dilārā pür-maʿārif bir güzel kim
Ḫaṭır-ı nūrdur aña şīrāze gūya

10 Olup dervīşāsā post u pürdāş
Oḳur her bezmde [bir] şiʿr-i dilārā

[3a]

11 Mecāzi ṣanma güftāruñ kim itmiş
Sicill-i şiʿr-i pīr-i ḥikmet imżā

12 Debīr-i ḫoş-nüvīs mühr-i ḳalemdür
İder her ḫaṭṭ-ı dībā ḥükmin icrā

13 Ġarīb āyīne-i ʿālem-nümādur
Olup ṣūret-nümā-yı lafẓ u maʿnā

14 Bu ki mecmūʿa-i ferḫunde-tārīḫ
Didüm k'ola bu ismile müsemmā

4.

Rāciḥ Efendi fermāyed[12]
müstefʿilātün/müstefʿilātün

1 Laʿl-i lebüñden ey şūḫ-āfet
Bir būse virseñ ḳopmaz ḳıyāmet

2 Reng-i ruḫunda ol naḫl-i nāzük
Gülden ziyāde vardur leṭāfet

3 Ṭaʿn itme baña kendüñ bilürsüñ
Ey şeyḫ-i fāsıḳ zāhid-ḳıyāfet

4 Hem mey içüp hem maḥbūb sevmek
ʿİrfān içinde olmış ẓerāfet

5 Rind-i cihānuz daḫl itme ṣūfī
Biz pīr-i ʿaşḳdan itdük ināyet

[3b]

6 Bezm-i çemende ḥayrānuñ oldum
Giyseñ yeşiller ey serv-ḳāmet

7 Ġafletle cānā meftūnuñ oldum
Bilmem ḫaṭādur bilmem işābet

8 ʿUşşāḳ-ı zāra incinme şāhum
Maḥbūb sevmek olmışdur ʿādet

9 Yārüñ cefāsın çekmekde āyā
Üftādelerde hīç var mı ṭāḳat

10 Fettān-ı ʿömrüñ cezzāb-ı ʿāşıḳ
Her dil-rubāda yoḳdur bu ḥālet

11 ʿĀşıḳ perestüm dirsin sen ammā
Billāh ḳalbüm itmez şehādet

12 İtseñ ziyāret sādāt-ı ḥüsnüñ
Ol sīm-tende vardur şerāfet

13 Olsaḳ ruḫunda bir būse ṭālib
Aġyār-ı dūna eyler şikāyet

[12] Mecmuada "Rācih Efendi fermāyed" başlıklı bu şiir bir gazeldir.

14 Eṭrāf-ı kūyuñ devr eylemekden
Āzādelerde ḳalmaz liyāḳat

15 Sevmekde yāri oldumsa mücrim
Maḥşerde cüdā itsün şefāʿat

16 **Rāciḥ** sükūt it aġyār içinde
ʿĀrifse dil-ber besdür işāret

[4a]

feʿilātün/feʿilātün/ feʿilün

İbtidā rāst ile bülend niẓām
Ülfet-i evvel-i tertīb-i maḳām[13]

Rāst ümmü'l maḳāmāt[14]

5.

Beste
mefāʿilün/mefāʿilün/mefāʿilün/mefāʿilün

1 Atar elmāsı peykān-ı şerre her dem nihān-ebrū
Beni mecrūḥ-ı fürḳat itme luṭf it ey kemān-ebrū
Niçün ey āftāb evc-i ʿişmet pençe-i nāra
Ṣunar deşte nigāḥuñ tīr-i müjgān-ı sinān-ebrū
Yār-i muje her-dem niḥān-ebrū[15]

2 Rūyuñ gibi bir gülşen-i raʿnā bulunur mı
Ya dil gibi bir bülbül-i şeydā bulunur mı
O ḫaṭ o kākül o leb ancaḳ saña maḫṣūs
Bir anda gül ü sünbül ü ṣaḥbā bulunur mı
ʿÖmrüm yār u dost u raʿnā bulunur mı

[13] Mecmuada 4a varağı üstte ortalanmış şekilde yazılmış olan bu beyit üzerinde araştırma yapılmış ve Divan Şiirinin Kaynaklarından Musiki İlmi ve Musiki Terimleriyle Yazılmış Bazı Manzumeler adlı makalede Sâmî Mustafa Divanından musiki terimleriyle yazılmış bir mesnevi örneği maddesi altında bu beyitin bulunduğu görülmüştür. (Erdoğan, 2010: 45). Buradan hareketle şâirin divanına da bakılmıştır. Sāmī Divanında Tertīb-i Maḳāmāt-ı Mūṣiḳī başlığı altında yer alan III numaralı mesnevidir. Dize divanda şöyledir: "İbtidā rast ile buldı niẓām / Elif-i evvel-i tertīb-i maḳām" (Kahramanoğlu, 1995: 516).

[14] Rast makamı, Klasik Türk müziğinin en temel makamlarından biridir. Rast kelimesinin Farsça karşılığı doğru, düzgün, gerçek demektir. Tarihte ümmü'l makamat yani makamların annesi olarak anılan rast makamının kökeni çok eskilere dayanır.

[15] Mecmuada bu dize eksik yazılmıştır.

6.

Beste[16]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Jā[le]veş[17] bir ġonce-i raʿnāya düşdi göñlümüz
Sāyeāsā bir ḳad-i bālāya düşdi göñlümüz

2 Bir nigehle ʿālemi hem mest ü hem ḥayrān ider
Şimdi bir şūḫ-ı cihān-ārāya düşdi göñlümüz

7.

Nefʿī[18]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Bildürürdüm derdümi bir āhla hep
Ḳorḳarum sūz-ı derūnumdan felekler yana hep

2 Gün gibi bilmem kimüñ ġam-ḫānesin pür-şevḳ ider
Ḫalḳ-ı ʿālem mübtelā bir āfet-i devrāna hep

8.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Yine bir güzelüñ bendesi oldum
Bitirdüm kendümi bilmezem n'oldum

[16] Mecmuada "Beste" başlıklı bu şiirin bir güfte mecmuasında yer aldığı bir yüksek lisans tezinde bildirilmiştir. 18. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler adlı tezde bu iki beyitin, rast makamındasemâî formunda hafîf usûlde Itrî' ye ait bir beste olduğu ifade edilmiştir. Tezde ayrıca şiire verilen dipnotta bu güftenin Hânende Mecmuası' nda da bulunduğu belirtilmiş ve Mustafa Doğan Dikmen' in Hânende Mecmuası' nın İlk Yedi Makâmının Eserlerinin Güftelerinin Osmanlıca' dan Çevirisi ve İncelenmesi adlı teze işaret edilmiştir. Bkz. (Çırak E. Hilal, 2007: 27). Mecmuada yer alan bu şiir, Hânende Mecmuasında ise, Hafîf Beste, Kadri başlığı altında yer almıştır. (Dikmen M. Doğan, 1994: 33).

[17] Bestenin bulunduğu her iki kaynakta da beyitler bizim mecmuamızdakinin aynıdır ve fakat mecmuamızda ilk beytin ilk kelimesi derleyicinin yazma hatasından kaynaklandığını düşündüren bir sebeple "Jāveş" şeklindedir. Bu şekilde vezin problemi de oluşturmaktadır. Bu problemin giderilmesi için çevriyazıya "ja[le]veş" şeklinde aktarılmıştır. Adı geçen her iki kaynakta da bu kelime "Jāleveş" şeklindedir. (Çırak E. Hilal, 2007: 27) (Dikmen M. Doğan, 1994: 33).

[18] Mecmuada Murabba başlığıyla yer alan bu beyitler, Nef'î Dîvânında 12 numarada kayıtlı gazelin birinci ve ikinci beyitleridir. Şiirin başlığı, çevriyazıda Nefʿī olarak değiştirilmiştir. Bkz. (Akkuş, 1991: 455).

9.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Ayın on dördine beñzer cemāli
Leblerinden aḳan āb-ı zülāli

10.

Müfred

1 İstemem ḳaḥve-i ḳaḥve-ḥāne-i der [.....][19]
Murādum dost ile görüşmek ḳaḥve baḥānedür

11.

Müfred
mefʿūlü/ fāʿılātü/mefāʿīlü/fāʿılün

1 Makṣūdumuz ol āfet-i rūz-ı zamānedür
Vallah ḳaḥve-ḥāne hemāñ bir baḥānedür

[4b]

12.

Murabbaʿ-i ʿUşşāḳi[20]
fāʿılātün/fāʿılātün/fāʿılātün/fāʿılün

1 Dimek olmaz ġāṣılı ḥūrī-edādur sevdigüm
ʿĀşıḳuñ ḥālin bilür ehl-i vefādur sevdigüm
Ḥüsnüñe ḳılam naẓar nūr-ı semādur sevdigüm
Ben Muḥammed ümmetiyüm Muṣṭafādur sevdigüm

2 Bu cihān bāġında kimi nūr-ı Mevlāyı sever
Kimi miḥr ü kimi Şīrīn kimi Leylāyı sever
ʿĀşıḳ olan ʿandelībüñ zer-i ḫamrāyı sever
Kimi ʿĪsāyı bu ḫalḳun kimi Mūsāyı sever
Ben Muḥammed ümmetiyüm Muṣṭafādur sevdigüm[21]

[19] Mecmuada müfred başlıklı bu beyitin ilk dizesinde [.....] şeklinde gösterilen kısım eksiktir ve vezinde problem vardır.
[20] Mecmuada 12 numaralı bu şiir, Ġazel-i ʿUşşāḳī olarak kayıtlı olmasına rağmen şiirin nazım şekli murabbadır. Mütekerrir murabba olan bu şiirin tekrar dizesinden yaptığımız taramada Uşşâkî' ye ait böyle bir şiir bulunamamıştır ancak Usûlî Divanında Musammatlar bölümünde II numarada tekrar dizeleri "Ben Muhammed ümmetiyem Mustafâdır sevdiğim" olan bir şiir görülmüştür. Bkz. (İsen, 1990: 77-78).
[21] Dörderli bentlerden oluştuğundan murabba olduğunu belirttiğimiz bu nazım şeklinin ikinci bendi beş mısradan oluşmaktadır.

3 Hicre ġām tennūri içre yandı baġrum gülmezem
Bī-vefālardan uṣandum ḥūrī olsa sevmezem
Öldürürlerse beni hercāyi dil-ber sevmezem
Ben Muḥammed ümmetiyüm Muṣṭafādur sevdigüm[22]

13.

Ġazel-i Fevrī[23]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Sevdi ṣanemā dil seni ya taḫt ola ya baḫt
Terk eyledi cān u teni ya taḫt ola ya baḫt

2 Ya ölevüz ya öldürevüz ġāyeti bu kim
Düşmen bizi biz düşmeni ya taḫt ola ya baḫt

3 Fülk-i dili girdāb-ı ġama ṣaldı felek çün
Āhum dūdı vire yelkeni ya taḫt ola ya baḫt

4 Dirler kişi ser virmeyince yār ele girmez
Yā Rab ḳanı ol günler ya taḫt ola ya baḫt

5 Yār içün aġyār ile bir ceng ide **Fevrī**
Ya ol beni ya ben anı ya taḫt ola ya baḫt

[5a]

14.

Resmī
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Beni terk eyledi yārüm meded-arayı görsünler
Geri gelmek içün dostlar varup yalvarı görsünler

2 Ṣarardı ṣafrana döndi bu cismüm żaʿf yüz tutdı
Ṣoranlar beni bu ḥāle ḳoyan ġaddārı görsünler

3 Meded bir ʿāşıḳı bir demde ḳatl eyler ḳayırmaz hiç
Teraḥḥum eylemez sende dil-i ḫārāyı görsünler

4 Ṣuçum bildüm günāha muʿterif oldum benüm şāhum
Taʿaccüp eyleyüp başumdaki sevdāyı görsünler

[22] Mecmuada, murabbanın son bendi olan bu bendde mahlas yoktur.
[23] Mecmuada Ġazel-i Fevrī başlıklı bu şiir üzerine yaptığımız araştırmalarda herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Bu şiir ile ilgili, Ali Nihat Tarlan' ın "Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. asır Divan Şiiri Rahmî ve Fevrî fasikülüne de bakılmış; fakat orada da şiire rastlanmamıştır. (Tarlan, 1948: 53-110). Nesîmî Divanında da aynı redifle bir gazel bulunduğunu söylemek araştırmalar, çeşitli çalışmalar için fayda sağlayabilir.

5 Ḳarār itmez göñlüm bir sāʿati bir yıl ḳadar geldi
Di **Resmī** ḥālini ʿāşıḳlara aġlayı görsünler

15.

Ġazel-i Şūḫī[24]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ṣavulun yollardan ey dil ḫānmānumdur gelen
Ṣalınup bin nāz-ile ol ʿālīşānumdur gelen

2 Gülʿizārı ruḫlarında ġonce güller ṣad-hezār
Lebleri mül ü ruḫları gül ü gülsitānumdur gelen

3 Demidür ḳarşı çıḳarsa bu dil ü cānum aña
Māh-rūlar serveri ol nev-civānumdur gelen

4 Naḳd-i eşkin gevherin var yāre ʿarż it ey göñül
Mışr-ı ḥüsn içinde ol Yūsuf zemānumdur gelen

5 Gelmedi ol çeşm-ebrū geldi şöḫret şiʿrine
Vār ise ey **Şūḫī** ol rūḥ-ı revānumdur gelen

[5b]

16.

Ġazel-i ʿUlvī[25]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ġarīb-i bī-kesem genc-i belāda maḥremüm sensin
Benümçün aġla ey çeşmüm ölince hemdemüm sensin

2 Feraḥla imtizācum yoḳ bilürsin ey ġam-ı dil-ber
Ṣafā-yı ḥāṭırum zevḳ[26] ü sürūr-ı ʿālemüm sensin

3 Didüm gel göricek yāri[27] semend-i şeḥsüvārumda
Yürekde tīġ-i ḥasret yāresine merhemüm sensin

4 Ḥabībüm ḳalb-i müʾmin ʿarş-ı ḥaḳdur dirler anuñçün
Benüm göñlüm saña ʿarş oldı nūr-ı aʿẓamum sensin

[24] Mecmuada Ġazel-i Şūḫī başlıklı şiir şâirin divanında mevcut değildir. (Top, 2003).
[25] Mecmuada Ġazel-i ʿUlvī başlığıyla yazılmış şiir şâirin divanında mevcuttur. (Çelik ve Kılıç: 2018: 619).
[26] Mecmuada "zevḳ" olan kelime şāirin divanında "zevküm" şeklindedir. (Çelikve Kılıç, 2018: 619).
[27] Mecmuada "yāri" kelimesi Ulvi divanında "pāy-ı" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 619).

5 Dil-i **ʿUlvī** gibi dünyā içün ġam çekmezem hergiz
Benüm ʿālemde ancaḳ bāʿiṣ-i ḫüzn-i ġamum sensin

17.

Şūḫi
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Yeter itdüñ beni ey māh-rū bülbül gibi şeydā
Yeter ḳıldın bu cānı nātüvāna nāz-ı istiġnā

2 Viṣālüñ ārżūsıyla firāḳ odına yanmaḳdan
Tenimde ẕerrece ḳalmadı ṭāḳat ey meh-i ġarrā

3 Ḫayāl-i ebrūvānuñla tenüm żaʿf oldı şol deñlü
Helāḳ olmam muḳarrerdür bu fürḳatle benüm cānā

4 Şikest oldı ʿadūnuñ seng-i taʿnından dilüm ġāyet
Yetiş ey sāḳī-i gül-çehre göster sāġar-ı ṣaḥbā

5 Nice āh etmeyem her rūz-ı şeb derd-i firāḳıyle
Beni Mecnūn-mānend itdi **Şūḫī** ol ṣaçı Leylā

[6a]

18.

Ġazel-i Lebīb
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Āh tīz gitdüñ efendim beni maḥzūn itdüñ
Uyup aġyāre i ẓālim dil-i pür-ḫūn itdüñ

2 O ḳadar derd ile feryād u fiġān eyledüm āh
Eşk-i çeşmüm aḳıdup ḫūn ile ceyḫūn itdüñ

3 Saña taʿlīm-i vefā itmek idi ḳaṣdı niçün
İnfiʿāl itdirüp ol zāhid-i melʿūn itdüñ

4 Ġaraż-ı ḥīle iken gör ki raḳībüñ cānā
ʿĀḳıbet bir söz ile kāfiri müʿmīn itdüñ

5 Sevdigüm zerreʾ ḳadar var mı **Lebībüñ** cürmi
Niçün evvel sevilüp sevmegi ḳānūn itdüñ

19.

Naẓīm[28]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Yoluñda pāymāl oldum gel ey rūḥ-ı[29] revānum gel
Ġam-ı hicrüñle lāl oldum gel ey şīrīn-zebānum gel

2 Gözüm peymāne-i ʿaşḳuñ göñül meyḫāne-i ʿaşḳuñ
Tenüm vīrāne-i ʿaşḳuñ gel ey genc-i nihānum gel

3 Hezār olsun mı gül sensiz[30] revā mı ṣoḥbetüñ bensiz
Ḳarārum ḳalmadı sensiz gel ey ārām-ı cānum gel

4 Sen açma ġayra esrārı[31] unutma ʿaḥd ü iḳrārı
Baña güldürme aġyārı gel ey ġonce-dehānum gel

5 Beni derd-ile zār itdüñ **Naẓīmi** bī-ḳarār etdüñ
Raḳībi iḫtiyār itdüñ gel ey rūḥ-ı revānum[32] gel

20.

Beyit
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Öyle dildāre-i ḫūbān-ı Sitānbūl oldum
Gelmiyor ḫāṭırıma zerre ḳadar kūy-ı vaṭan

[6b]

21.

Ġazel-i Ferruḫi
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Benüm biñ nār-ile göñlüm alan bir serv-ḳāmetdür
Ḳatı āfetden āfetdür ḳıyāmetden ḳıyāmetdür

[28] Mecmuada Naẓīm başlıklı şiir XVIII. yüzyıl şâîrlerinden Yahya Nazîm' e aittir. Şiir Yahya Nazîm divanında mevcuttur ve yedi beyittir. (Gümüş, 1992: 402-403) (Çakır, 2018: 986-987). Mecmuada şiirin iki beyiti yazılmamıştır ve şiirin beyit dizilimleri divandakinden farklıdır. İlk iki ve dördüncü beyit divandaki ile aynı olmakla birlikte, divanda beşinci beyit mecmuada üçüncü, divanda üçüncü beyit mecmuada beşinci beyittir ve mecmuada mahlas beşinci beyittedir. (Gümüş, 1992: 402-403).
[29] Divanda buradaki kelime "serv" dir. (Gümüş, 1992: 402).
[30] Divanda buradaki kelime "gülşensiz" dir. (Gümüş, 1992: 403).
[31] Mecmuada "Sen açma ġayre esrārı" cümlesi şâîrin divanında "Açılma ġayre esrārı" şeklindedir. (Gümüş, 1992: 403).
[32] Divanda bu kısım "Tāze civānum" şeklindedir. (Gümüş, 1992: 403).

2 Ne taʿlīm itdi mektebde saña ḫˇāceñ diyen cāhil
Benüm ögretdigüm ʿömrüm saña ʿilm-i ẓarāfetdür

3 Ṣarup peḥlūya ṭoyınca öpüp ḳucam gerek yāri
Ki ṭurmaz gözlerüm segrür benim ḫayr-ı ʿalāmetdür

4 Ne ḥikmetdür ʿacep ḫaste ṣaġılmaz bin ṭabīb olsa
İlāc olmazsa bu derde leb-i dil-ber kifāyetdür

5 Şeḥirde **Ferruḫīye** bir gelür meyḫāne vü mescid
Anuñçün ḫalḳ içinde gāḥ melāmetdür geh selāmetdür

22.

Muḫammes-i Ḥalīmi[33]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Sevdüm yine bir gözi güzel ḳaşı muḳavves
Başdan ayaġı ġonce libās ile mülebbes
Görmedi daḫı miṣlini bu ṭāḳ-ı muḳaddes
Dinildi anuñ şānına şāhum bu muḥammes
El minnetü li'llāhi teʿālā ve teḳaddes

2 Ḥayretde ḫamūş oldı göñül göricek anı
Dil mülkini yaġmaladı ol ṣūḫ-ı cihānī
Ḳādir degilim vaṣf idem ol rūḥ-ı revānı
Ḫallāḳ-ı cihān virmiş aña ḥüsnile anı
El ḳudretü li'llāhi teʿālā ve teḳaddes

3 Şol vecḥile maḥbūb-ı dil-ārādur ol āfet
Görmedi naẓīr aña göre ehl-i baṣīret
Kim ḳāmetini görse ṣanur ḳopdı ḳıyāmet
Ḥaḳ virmiş aña hüsn ile ḫalḳına niḥāyet
El heybetü li'llāhi teʿālā ve teḳaddes

[7a]

4 Ol ṣūḫ-ı cihān māhir imiş cevr ü cefāḍa
Ol ḳaşı kemān itdi beni hem-çü kebādā
Ol şāh görüp naʿṭ-ı zemīn üzre piyāde
Göz gördi göñül sevdi benim ne'm var arada
El-ḳısmetü li'llāhi teʿālā ve teḳaddes

5 Hem-demdür aġyāre **Ḥalīmi** yine ol şāh
Kimine belā kimine bāl olupdur eyvāh
Derdini naṣīb itdi bize n' idelüm Allah

[33] Muḫammes-i Ḥalīmi başlıklı bu şiir şâirin divanında mevcut değildir. Bkz. (Çağlı, 1998).

Taḳdīr-i Ḫudāvend-i ciḥān bu imiş eyvāh
El-hikmetü li'llāhi teʿālā ve teḳaddes

23.

Ġazel-i Nāmi[34]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 N'olduñ aġlarsın göñül bir serv-i reftāruñ mı var
Seyr ider gülşende cānān ile aġyāruñ mı var

2 Çeşm-i şeḫbāzı kemendin daḳmaz olduñ boynuma
Dostum zülfüñde bend olmış giriftāruñ mı var

3 Müşterīdür dil metāʿı vaṣluñā bilmem neden
Yoḫsa aġyār ile māhum gizlü bāzāruñ mı var

4 Her gice bir māh-rūnuñ ʿaşḳına pervāneveş
Bāl ü per yaḳmazsun ey dil şemʿi ruḫsāruñ mı var

5 Ġonce-leb bir serv-ḳaddüñ yādına bülbül-ṣıfat
Gülşen-i ʿaşḳ içre **Nāmī** yine efġānuñ mı var

[7b]

24.

Müseddes-i Nevʿī[35]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Meded ey gülşen-i nāz u nihālle ruḫsārı[36]
Leṭāfet sebze-zārınuñ tezerv-i kebk-reftārı
Vefāsuz dil-rubālar ʿaskerinüñ şāh u serdārı
Aġardı giryeden luṭf it esirge çeşm-i ḫūn-bārı
Gözümüñ nūrı göñlümün sürūrı ʿömrümüñ vārı
Bizümle yār[37] olmazsañ ʿadāvet eyleme bāri

[34] Mecmuada Nāmi adlı şâire ait bu gazel için Ahmed Nâmî Dîvânı' na bakılmıştır. Şiir burada mevcut değildir. Bkz. Yenikale, Ahmet (hzl.) Nâmî Dîvânı ve İncelemesi.
[35] Mecmuada başlıksız yer alan bu şiir müseddes nazım şekliyle yazılmıştır. Müseddesin vasıta beyti üzerinden yapılan taramadan şiirin Nevʿî' ye ait olduğu belirlenmiştir. Nevʿî divanında müseddes başlığıyla yer alan şiir beş bendden oluşmuştur. Mecmuada ise müseddes eksik olup üç bendi yazılmıştır. Yazma eserde ilk iki bendin divandaki bendlerle aynı olduğu, buradaki üçüncü bendin divanda dördüncü bend olduğu görülmüştür. Mecmuada mahlas bendi yazılmamıştır. Burada müseddes nâ-tamam yani eksiktir. Bkz. (Tulum ve Tanyeri: 1977: 209-210).
[36] Divanında dize "Meded ey gülşen-i nāzuñ nihāl-i lāle ruḫsārı" şeklindedir. (Tulum ve Tanyeri: 1977: 209).
[37] Şâirin divanında buradaki "yār" kelimesi "dost" şeklindedir. (Tulum ve Tanyeri: 1977: 209).

2 Revā mıdur bu ey şāh-ı serīr-i mülk-i istiġnā
Raḳīb-i rū-siyeh sāyeñ gibi ola sañā hem-pā[38]
Yaşum gibi ayaḳlarda ḳalam ben ʿāşıḳ-ı şeydā
Ġam-ı zülfüñle oldum aġlamaḳdan şimdi nā-bīnā
Gözümüñ nūrı göñlümün sürūrı ʿömrümün vārı
Bizümle yār olmazsan ʿadāvet eyleme bāri

3 Naṣīb olmazsa vaṣluñ[39] ey sipiḥr-i ʿizzetin māhı
Iraḳdan merḥabāñ ile ḳanāʿat eylerüz gāhi
Esirge alma āhumla yaşum istersen Allahı
Unutma ẓulmet-i şām-ı ġamuñda cān-ı gümrāhı
Gözümüñ nūrı göñlümün sürūrı ʿömrümün vārı
Bizümle yār olmazsan ʿadāvet eyleme bāri

[8a]

25.

Ġazel-i Rāsiḫ[40]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Süzme çeşmüñ gelmesün müjgān müjgān üstine
Urma zaḥmuñ[41] sīneme peykān peykān üstine

2 Dilde ġam var şimdilik sen gelme luṭf it ey sürūr[42]
Olamaz bir ḫānede miḥmāñ miḥmān üstine

3 Rīze-i elmās eker her açduġı zaḥma o şūḫ
Luṭfı vār olsun ider iḥsān iḥsān üstine

4 Yārdan meḥcūr iken düşdik diyār-ı ġurbete
Dehr gösterdi yine hicrān hicrān üstine[43]

5 Hem mey içmez hem güzel sevmez dimişler ḥaḳḳına
Eylemişler **Rāsiḫe** buhtān buhtān üstine

[38] Mecmuada "hem-pā" olan kelime şâirin divanında "hem-tā" şeklindedir. (Tulum ve Tanyeri: 1977: 209).
[39] Mecmuada "vaṣluñ" kelimesi şāirin divanında "vuṣlat" şeklindedir. (Tulum ve Tanyeri: 1977: 210).
[40] Mecmuada Ġazel-i Rāsiḫ başlığıyla kayıtlı bu şiir, şâîrin divanında mevcuttur. (Öztekin, 1997: 325).
[41] Divanda "zaḫm-ı sīneme" şeklindedir. (Öztekin, 1997: 325).
[42] Divanda dize "Dilde ġam var şimdilik luṭf eyle gelme ey sürūr" şeklindedir.
[43] Bu beyit divanda ikinci beyittir. (Öztekin, 1997: 325).

26.

Ġazel-i Nesīmi[44]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Nedendür ḥüsnüñ ey dil-ber ciḥānı virdi ġavġāya
Gözünden fitneler ḳopdı göñül ulaşdı sevdāya

2 Elā ey dil-ber-i raʿnā ne zībā ṣūretin vardır
Yüzine bir naẓar ḳılan virür ʿaḳlını yaġmaya

3 Ġamuñ deryāsınuñ mevci vücūdum zevraḳın aldı
Niçe cān ḳurtara yā Rab kişi ġarḳ olsa deryāya

4 Ciḥānda vaʿdeye döymez begüm ʿaşıḳların ʿömri
Esirge ben ġarībini igende ṣalma ferdāya

5 **Nesīmī** gibi ʿālemde ḳanı bir gerçek ʿāşık kim
Ser-i zülfüñ hevāsıyle dolaşdı ol bu sevdāya

[8b]

27.

Neş'et[45]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Çeşmümde benim ḳatre mi var ḳān arasında
Lü'lü mi çıḳar pençe-i mercān arasında

2 Keşf eyleyemem sırr-ı süveydā-yı żamīri[46]
Bir nüktedür ol nūr[47]-ı Süleymān arasında

3 Bir sūziş imiş ʿaşḳ ḥüsün oldı nümāyān
Pervāne ile şem-i şebistān arasında

4 ʿArż itme dile perçem-i pür-çīn ile cebheñ
Dem-beste ḳalur küfr ile īmān arasında

[44] Mecmuada Ġazel-i Nesīmī başlığıyla verilen bu gazel Hüseyin Ayan' ın yayımladığı Nesîmî Divanında mevcut değildir. (Ayan, 2014). Matlaʿ beytinden yaptığımız taramada ise bu beyit, Dicle Üni. Sos. Bil. Enst. Dergisinde yayınlanan *Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Şiir Mecmuası* adlı makalede, Hüseynī mahlaslı şâire ait gösterilmiş ve gazelin beş beyitten oluştuğu bilgisi verilmiştir. Bkz. (Düzenli MB ve Özavcı F., 2018: 139). Şiirlerinde Hüseynī mahlasını da kullandığını bildiğimiz Seyyid Nesîmî divanında şiirin bulunamadığı ifade edilmiştir.

[45] Mecmuada Neş'et başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. Bkz. (Oğraş, 1991).

[46] Hoca Neş'et Dîvânı' nda bu kelime "żamīri" şeklinde yazılmıştır. Divanda bu kelime için dipnotta "żamīri" yazımının da olduğu belirtilmiştir. (Oğraş, 1991: 307).

[47] Neş' et divanında bu kelime yerinde "mūr" kelimesi vardır. (Oğraş, 1991: 307).

5 Yūsuf gibi āfāḳ[48] tuta cāh[49]-ı cemālüñ
Gün-kerde[50] ol ey dil yüri iḫvān arasında[51]

6 Neşʾet veled-i maʿnevi-i- zāde-i ṭabʿuñ
Yād itdirür elbet seni iḫvān arasında

28.

Ġavrī[52]

fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün

1 Müstedām olġıl hemīşe ey güzel cānum benüm
Gözleri nergis yüzi gül zülfi reyḥānum benüm

2 Ay yüzüñ gördükce haste göñlüm şād olur
Ḥaḳ seni vār eylesün devletlü sulṭānum benüm

3 Sen ferāġat-i şād-ı ḫurrem ben ḳıluram nāleler
Ḥoş mı gelür ana yā Rab zār u giryānum benüm

4 Ḥasretinden ḥaste oldım derdim mi biter benüm
Dil-berā sülūkdadur var-ısa dermānum benüm

5 Ey ḥabībim uşda **Fevrī** medḥini tekrār ider
Bülbül-i şūrīdeyim sensin gülistānum benüm

[48] Divanda kelime ekli halde, "afakı" şeklindedir. (Oğraş, 1991: 307).
[49] Divanda bu kelimenin yerinde "māh" kelimesi vardır ve yine dipnotta cāh kullanımının da olduğu ifade edilmiştir. (Oğraş, 1991: 307).
[50] Mecmuada "gün-kerde" kelimesi divanda "Güm-kerde" şeklindedir. (Oğraş, 1991: 307).
[51] Şâirin divanında bu beyit gazelin dördüncü beyitidir. (Oğraş, 1991: 307).
[52] Mecmuada başlıksız yer alan bu gazelin mahlası Fevrī' dir. Fakat, yapılan araştırma sonucunda gazelin Memluk hükümdarlığı da yapmış Kansu Gavri' ye ait olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgi Mustafa Ceylan adlı araştırmacının, internet ortamından elde edilen Öldürülen 101 Şâir adlı Araştırma-İnceleme adlı eserinde karşımıza çıkmıştır. (Ceylan, 2013: 307). Bu kaynaktan edinilen bilgiye dayanarak yine elektronik ortamda elde edilen Gavrî Divanına bakılmış, gazelin şâirin divanında mevcut olduğu görülmüştür. Bkz. (Yavuz, 2002: 156). Bu sebeple mecmuada mahlas beytinde geçen Fevrī mahlasının yazım benzerliğinden dolayı bu şekilde yazılmış olabileceği düşünülmüş ve dikkate alınmamış, çevriyazıda başlık Gavrî şeklinde yazılmıştır.

[9a]

29.

Beste[53]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Berg-i gül ey ġonce-fem sen gibi ter-dāmen midür
Yāsemen endāmına yoḫsa pīrāhen midür

2 Gūşına girmez ne ḥikmetdür ḫˇān-ı ʿāşıḳān
Āh teʾs̱īr eylemez ḳalbüñ ʿacep āhen midür

30.

Beste
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Ḫābe varmış ol gül-i ter dāne dāne ter döker
Gül yanaġı üzre gūyā jāleāsā ter döker

2 Zülf-i ʿanber būyına āşüfte olan murġ-ı dil
Yanuben ʿaşḳ odına pervāneāsā ter döker

31.

Ḳıṭʿa[54]
feʿiātün/feʿiātün/feʿiātün/feʿilün

1 Ṣalınup nāz iderek ʿişve-pesendüm geliyor
Ġamze pür-çīn-i ġazab cānum efendüm geliyor

2 Kec-küleh ṭīġ be-kef mest-i şarābhā bī-ṣuver
Ḳaṣd-ı ʿuşşāḳa amān şāh-ı levendüm geliyor

[53] Mecmuada "Beste" başlıklı bu şiir, Tabʿi Mustafa Efendi' ye ait Dügâh makamı, Beste formunda, Devr-i Kebîr usulünde yapılmış bir bestedir. Bkz. http://projetsm.com/eserler/1563-tab-i-mustafa-efendi-dugah-beste-berk-i-gul-ey-gonce-fem-sen-gibi-ter-damen-midir s.e.t. 23.06.2020.
[54] Mecmuada kıtʿa başlıklı bu şiir nazm nazım şekli özelliği göstermektedir.

32.

Ḳıtʿa[55]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Efendüm sen ṣafā geldüñ ṣanʿat-ı cānāne baḳ
Bir nezāket seyr iderseñ bir kerre sen ṭāvāna baḳ

2 Çünki seyretdük efendüm bu kedānuñ ṭāvānını
Biz de seyretdük sizüñ ol gümüş gerdānını

33.

Murabbaʿ[56]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Dil virelden āteş-i ruḫsāre-i cānāna ben
Dāġlar yaḳdum derūnum sīne-i sūzāna ben

2 Kaʿbe-i kūyuñ dururken ġayrıya meyl itmezem
Sen gözi āhū dur[urken] baḳmazam yābāna ben

[9b]

34.

Ġazel-i ʿUlvī[57]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Günāhum bildüm eylersem nevā[58] şefḳat recā senden
Benüm devletlü sulṭānum ḫaṭā benden ʿaṭā senden

2 Beni ẓulm ile öldürmek diler ḫançer çeküp ġamzeñ
Senüñ[59] dīvān-ı ḥüsnüñde şikāyet var saña senden

3 Nice nev-rūzlar geldi nice bayramlar geçdi
Müyesser olmadı gitdi banā bir merḥabā senden

---

[55] Ḳıṭʿa başlıklı bu şiir mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Bunun yaznında şiirde vezin problemi olup 1b ve 2a' da fazlalık, 2b' de eksiklik vardır.
[56] Mecmuada murabba başlığıyla verilmiş olan bu şiir bir gazel olup bu hâliyle eksiktir. Şiirin ilk beyti üzerinde yapılan taramada ilk dizenin, Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi GE5052 Numaralı Mecmuanın Mestap' a Göre Tasnifi adlı makale içerisindeki tabloda 21b varağında gösterilerek matla ve makta beyitleri verilen Vefâyî adlı şâire ait olduğu belirtilen beş beyitli bir gazelin ilk beyitiyle benzer olduğu görülmüştür. (Gıynaş K. Ali ve Ataseven Yusuf, 2019: 84)
[57] Mecmuada Ġazel-i ʿUlvī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur.(Çelik ve Kılıç, 2018: 665-666).
[58] Ulvî divanında kelime "n'ola" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 665).
[59] Şâirin divanında kelime "senün" kelimesi yerine "Şehā" kelimesi kullanılmıştır. (Çelik ve Kılıç, 2018: 665).

4 Ḥayāt-ı cāvidānum ṣıḥḥatüm ʿömrüm[60] ʿazīzümsin
Ḫudādan isterem kim olmayam bir dem cüdā senden

5 Gerek öldür gerek dirgür seni terk eylemez **ʿUlvī**
Cefāña rāżıdur lāzım degül aṣlā[61] vefā senden

35.

ʿUlvī[62]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Vefā gelmek muḥāl oldı nigāh[63]-ı dil-pesendümden
Umulmazdı bu deñlü bī-vefālıḳ şāh-levendümden[64]

2 Beni öldürmege ʿahd itmişken[65] ṣoñra[66] el çekdi
Ölümüm iḫtiyār etdüm uṣandum kendü kendümden

3 Ġarīb-i bī-kes oldum çāresüz ḳaldum meded ey yār
Begümden sevdigümden pādişāhumdan efendümden

4 Bana raḥm eyle ey ẓālim vücūdım ḫāk-i rāh oldı
Ölürsem ḳātilüm sensin ḥazer ḳıl devr-i āhumdan

5 Ḫaṭā geldükde vire yāre zülfi geçdügi bendi
Didi şükr eyle ey **ʿUlvī** ḫalāṣ oldun kemendünden

[60] Şâirin divanında bu kelime tamlama halinde "ʿömr-i ʿazīzümsün" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 665).
[61] Şâirin divanında kelime "aṣlā" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 666).
[62] Mecmuada Ġazel-i ʿUlvī başlığıyla kayıtlı bu şiir, şâirin divanında mevcuttur. Divanda üçüncü beyit olan "N'ola şekvā edersem rūzġār-ı nā-muvāfıḳdan / Ayırdı cebr ile dil murġını serv-i bülendümden" beyit ise mecmuada yazılmamıştır. Mecmuadaki üçüncü beyit divanda dördüncü beyit olan "Ġarīb-i bī-kes oldum çāresiz ḳaldım meded ey yār / Begümden sevdigümden pādişāhumdan efendümden" beytidir. Mecmuada "Bana raḥm eyle ey ẓālim vücūdım ḫāk-i rāh oldı / Ölürsem ḳātilüm sensün ḥazer ḳıl devr-i āhumdan" şeklindeki dördüncü beytin de divanda mevcut olmadığı görülmüştür. (Çelik ve Kılıç, 2018: 630-631).
[63] ʿUlvî Dîvânında kelime "nigār" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 630).
[64] İlk beyitin bu dizesi, şâirin divanında ikinci beyitin ikinci dizesidir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 630).
[65] Şâirin divanında kelime "eylemiş[ken]" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 630).
[66] Şâirin divanında kelime "şimdi" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 630).

[10a]

36.

Ġazel-i Nazīm[67]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ḫırām eyler o şūḫ-ı ʿişve-bāz āheste āheste
Gelür ḫançer be-dest ol serv-i nāz āheste āheste[68]

2 Temennā eyle vaṣluñ cevr-i dildāre taḫammül ḳıl[69]
Aña teʾşīr ider bir gün niyāz āheste āheste

3 Gid[er] naḥcīr-gāh-ı ʿaşḳa murġ-ı dili ṣayda
Elinde dām-ı murġ-ı[70] fitne-sāz āheste āheste

4 Felekde[71] böyle ḳalmaz ey dil-i şeydā seni bir gün
Alur āḫir ele ol dil-nüvāz āheste āheste

5 Ciger ḳanıyla taḥrīr itmede vaṣf-ı leb-i yāri
Naẓīmā ḫāme-i muʿcīz-ṭırāz āheste āheste

37.

Şükūfī[72]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Göñülde dil-berüñ ʿaşḳı gezer āheste āheste
Begüm çāk-ı bülbül efġān ider āheste āheste

2 Gice gündüz benüm āhum çıḳar bu çarḫ-ı gerdūne
O yazıyle göñül ʿişret ider āheste [āheste][73]

3 Bu gülşende kim şād olur nice serv-i ruḥ güler
Ṣabā ġonce-dehānuñı içer āheste āheste

4 Ġam-ı hecrüñ çekerken hep cihānda bī-būd-ı şeydā
Teraḥḥum luṭf-ı yārāne ider āheste [āheste]

---

[67] Mecmuada Ġazel-i Naẓīm başlıklı bu şiir şâirin divanında mevcuttur. Mecmuada da divanda olduğu gibi beş beyit olan şiirin mecmuada beyit dizilimlerinde farklılıklar vardır. (Çakır, 2018: 986-987). Bu kısımlarda beyitin dipnotuna divandaki şekli verilecektir.
[68] Şâirin divanında birinci beyit "Gelür ḫançer-be-kef ol mest-i nāz āheste āheste / Nola cān virseler ehl-i niyāz āheste āheste" şeklindedir. (Çakır, 2018: 987).
[69] Bu dize divanda şöyledir: "Taḫammül eyle cevr-i dil-rübāya yan yaḳıl ey dil" . (Çakır, 2018: 987)
[70] Divanda buradaki kelime "zülf" şeklindedir. (Çakır, 2018: 987).
[71] Divanda kelime "felekdir" şeklindedir. (Çakır, 2018: 987).
[72] Mecmuada başlığı olmayan bu gazelin mahlası Şükūfī olduğundan başlık tarafımızdan yazılmıştır.
[73] Mecmuada redifi sağlayan "āheste āheste" ikilemesinin bir kelimesi yazılmamıştır. Bu hâlde vezin tamamlanamadığından, çevriyazıda āheste kelimesi eklenmiş ikileme tamamlanmıştır.

5 **Şükūfī** isteyen yāre cihānda rāygān ire
Cefā vü cevrüñi anuñ çeker āheste āheste

[10b]

38.

Murabbaʿ -ı Ġālib[74]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ey niḥāl-işve bir nevres fidānumsın benim
Gördügüm günden berü ḥāṭır-nişānumsın benim
Ben ne ḥācet kim diyem rūḥ-ı revānumdur[75] benim
Gizlesem de āşikār etsem de cānumsın benim

2 Derd-i ʿaşḳda[76] ben senüñ bī-ḥūde iẓḥār eylemem
Laf idüp āh u enīni kendüme kār eylemem
Ḥāṣılı ʿālem bilür bu sırrı inkār eylemem
Gizlesem de āşikār etsem de cānumsın benim

3 Ey gül-i bāġ-ı cefā maʿlūmun olsun bu senüñ
Ḫār-ı cevrüñle[77] ṣaḳın terk eylemem pīrāmenüñ
Ölme vār ayrılma yoḳdur öyle ṭutdum dāmenüñ
Gizlesem de āşikār etsem de cānumsın benim

4 Gāhi inkār eyleyüp gāhi dönüp ikrārdan
ʿAksini seyreylerim ayinede[78]
Gerçi bu ṣūretle pinḥān eylerim aġyārdan
Gizlesem de āşikār etsem de cānumsın benim

5 Beste ḳıldum sāz-ı efkārı o zülf-i sünbüle
Oldı **Ġālib** perde-i āhum muḥayyer-sünbüle[79]
Gerçi bād ā bāḍ baġlandum hevā-yı kāʾküle
Gizlesem de āşikār etsem de cānumsın benim

[74] Şeyh Ġālib' e ait olan bu murabba mecmuada başlıksız olarak yazılmıştır. Burada başlık olarak şâirin isminin nazım biçimiyle terkipli yazılması uygun görülmüştür.
[75] Mecmuada "rūḥ-ı revānımdır" olarak yazılmış bu kısım Şeyh Gâlib Divanında "revānımsın benim" şeklindedir. Burada mecmuada görülen şekilde kaydedilmiştir fakat redif ve kafiye düzenine bakılacak olunursa derleyicinin yazmada bir kusuru olabileceği veya yanlışlıkla bu şekilde yazmış olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bkz. (Gürer, 1993: 285).
[76] Divanda "derd-i aşḳuñ" şeklindedir. (Gürer, 1993:.285).
[77] Divanda "Ḫār-ı cevr-ile" şeklindedir. (Gürer, 1993:.285).
[78] Mecmuada bu dizede veznin son tefʾilesi olan fāʿilün kısmı yazılmamıştır, vezin eksiktir. Divandan kontrol ettiğimizde yazılmayan kelimenin "dīvārdan" kelimesi olduğu görülmüştür. (Gürer, 1993:.285).
[79] Muhayyer-Sünbüle Türk Mûsikîsinde bir birleşik makamdır. (Özkan, 2006: 25).

[11a]

39.

Ġazel-i Ruḫṣat
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Felekde āftābāsā meh-i tābānum olsaydı
Yüzi bikr-i ḳamer ṭalʿatlı bir cānānum olsaydı

2 İderdüm şevḳ-ile bülbül gibi zārī o gülşende
Açılmış gül gibi bir ġonceʾ-i ḫandānum olsaydı

3 Dökerdüm ḳaṭre ḳatre ḳanlı yaşlar dīde-i terden
Cihānda ruḫları gül lebleri mercānum olsaydı

4 Yazardum ḥasb-i ḥālüm hem murādum ʿarż-ı ḥālümde
Bu göñlüm müttegāhında ki bir sulṭānum olsaydı

5 Naẓar ḳılmazdum aṣlā Yūsufistān olsa da ʿālem
Eger bu Mıṣr-ı dilde bir meh-i Kenʿānum olsaydı

6 Yürürdüm iftiḫārumla ṣatardum ṭafra yārāne
Yanumda ṣalınur her ān şeh-i ḫūbānum olsaydı

7 Nedür cürmin ki vaṣluñdan cüdā ḳılmış seni **Ruḫṣat**
Ḳayırmazdum yanında ẕerrece ʿiṣyānum olsaydı

[11b]

40.

Ġazel-i Ḥayretī[80]
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Şādmānıydüm beni cevrüñle[81] maḫzūn eyledüñ
Neyledüñ ey bī-vefā hālüm diger-gūn eyledüñ

2 Ey dehānı mim ü zülfüñ cim ü ḳaşuñ nun olan
Yine bir naḳş ile miskini mecnūn eyledüñ[82]

3 Menʿ idersen ʿarż-ı ḥüsn itdükce yāri ey raḳīb
Ḥaḳ seni maġbūn ide sen bizi maġbūn eyledüñ

[80] Mecmuada Ġazel-i Ḥayretī başlıklı bu gazel, şâirin divanında mevcuttur. Bkz. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1981: 257-258).
[81] Hayretî divanında buradaki kelime "cevr ile" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 257).
[82] Mecmuada "naḳş ile" kelimesinden sonra gelen "ben" kelimesi yazılmamıştır. Beyit şâirin divanında "Yine bir naḳş ile ben miskīni mecnūn eyledüñ" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 257).

4 ʿÖrf idi dil-berlere ḳān itmek ammā şimdi sen
Günde bir[83] ḳān itmegi sen[84] taze ḳānun eyledüñ

5 Ey elif-ḳad gösterüp sīnendeki ḫāli yine
Ḥayretīnüñ tende[85] cānuñ[86] bir iken on eyledüñ

41.

Ḥayretī[87]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Meclīs içre būse-i cānānum almaḳ yol mıdur
Öldürüp ben nā-tüvānı cānum almaḳ yol mıdur

2 Ḳovmaduñ şeyṭānluġı gitdüñ[88] sen ey bed-ḫū raḳīb
Yāri benden ayırup īmānum yol mıdur

3 Ḫāk-i pāyuñ[89] göz göre uçduñ[90] götürdüñ ey ṣabā
Tūtiyā-yı dīde-i giryānum almaḳ yol mıdur

4 Tekye-i miḥnetde alduñ cānumı ey pīr-i ʿaşḳ
Tecrīd abdālam benüm ḳurbānum almaḳ yol mıdur

5 Ey kilāb-ı kūy-ı dil-ber n'itdi size **Ḥayretī**
Çaġrışup her biriñüz dāmānum almaḳ yol mıdur

[12a]

42.

Ruḫṣat
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Perīşān eyledi ʿaḳlım ʿırāḳ çīninde gīsūsı
Gönül mülkün ḫarāb itdi nigāḥı çeşmüm cādūsı

2 Ḳurulmış ḳavs-ı āhendür çekilmez ḳaşlaruñ yayı
Ne mümkün ḳahremān olsa dayanmaz deste bāzūsı

---

[83] Şâirin divanında mecmuadaki "bir" kelimesi "biñ" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 257).
[84] Mecmuada "sen" kelimesi yerinde şâirin divanında "bir" kelimesi vardır. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 257).
[85] Mecmuada "tende" kelimesi, şâirin divanında "cānda" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 258).
[86] Mecmuada "cānuñ" kelimesi, şâirin divanında "dāġın" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 258).
[87] Mecmuada 11b varağında Ḥayretī başlıklı bu gazel, şâirin divanında mevcut olup 112 numaralı gazeldir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 205).
[88] Mecmuadaki "gitdüñ" kelimesi yerine divanda "āhir" kelimesi vardır. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 205).
[89] Mecmuada "ḫāk-i pāyun" tamlaması divanda "Ḫāk-i rāhın" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 205).
[90] Mecmuada "uçduñ" kelimesi, divanda "urduñ" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 205).

3 Düşüp Yūsuf gibi ḫāl-i siyāh cāh-ı zenaḫdāna
Ki mücrim-i ḥabiṣdür Mıṣr zindānında maḥbūsı

4 Didüm mest-i müdām eyler nedür bu zülfünüñ būsı
Didi iḳlīm-i Çīnde ḥüsnünüñ çoḳ miṣk āhūsı

5 Alurlar āḳlını **Ruḫṣat** ḳomazlar dilde ārāmda
Seni dīvāne eylerler Sitanbuluñ perīrūsı

43.

Ġazel-i Ruḫṣat
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Külbe-i aḫzān içinde aġlarım ben zār u zār
Derd-i ḥasretle nice bir eyleyem ben āh u zār

2 Öyle ṭutdum dāmenüñ elden bıraḳmam ben seni
Ölme vār ayrılma yoḳdur ḫatm olınca rūzgār

3 Ḫāne-i ḳalb-i derūnum bir örümcek beytidür
Bir nefes itme baña kim olmasun dil tārmār

4 Nev-civānum ʿarż-ı dildār eylese bilmem niçün
Menʿ idersen yāri benden ey raḳīb-i nā-beḳār

5 Geçdi ʿömri nāzenini **Ruḫṣatuñ** efkār ile
Ḳalmadı zerre mecāli raḥmüñedür intiẓārı

[12b]

44.

Ġazel-i Şerīfī[91]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Temāşā-yı cemāli dil-rübādan ḥaẕẕ ider cānum
Degüldür iḫtiyār elde teḳayyüb itme sulṭānum

2 Olursa vaṣf-ı ḥüsnüñle cihāna şöḥretim şāyiʿ
Oḳunsun ḳıṣṣa-i Mecnūn gibi her yirde dīvānum

3 Kerem itmek murādumdur dimişsin būs-ı laʿlinden
Muʿammer ola ḥayli yapıldı ḳalb-i vīrānum

[91] Mecmuada başlık "Ġazel-i Şerifü'l-ʿabdü'lḳādiri" şeklinde kaydedilmiştir.

4 Güzeller pādişāhısın bugün mülk-i melāḥātde
Yaraşmaz ehramenlerle ḳarīn olma Süleymānum

5 **Şerīfā** cünbiş-i ʿaşḳı muḥabbet başḳa ʿālemde
Ḳomaz hiç kendi ḥālümde beni bu ṭabʿ-cevelānum

45.

Ġazel-i Ruḫṣat
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Urulmış sīnesinden ḫançer āzāre besbelli
Bana itdiklerüñ bulmış gibi dildāre besbelli

2 Eṣer yoḳ reng-i ruḫlarda ṣararmış żaʿferānāsā
Helāk itmiş vücūduñ ḥasret-i dīdāre besbelli

3 İşitdüm ʿaşḳ-ı İbrāhim ile yanmış yaḳılmışsuñ
Düşüben derd-i hicrāne yanarsın nāre besbelli

4 Ġurūr u ḫüsnile dünyā vü mā-fiḥāyı görmezken
İdersin ser-fürūlar nā-sezā aġyāre besbelli

5 Düşüp **Ruḫṣat** gibi Leylā-yı ʿaşḳa şimdi sen dostum
Gezersin serserī Mecnūn gibi āvāre besbelli

[13a]

47.

Lebib[92]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Dilā iḳlīm-i ʿaşḳa şehlevend ister mi ister ya
Fedā-yı sīnede serv-i bülend ister mi ister ya

2 Göñül tīr-i sebaḳ-ḫīzinden oldı vaḥşete māʾil
Senüñ zülf-i siyāhından kemend ister mi ister ya

3 Menüm ṣaḥrā-neverd-i şevḳüñ ey şūḫ-ı sitem-güster
Levend-i ṭabʿuma ʿaşḳdan semend ister mi ister ya

[92] 13a varağı kenarında Lebīb' e ait bir gazel yer almaktadır. Gazel şâirin divanında mevcut değildir. (Kurtoğlu, 2017), (Kadıoğlu, 2003). Bu gazel varak içerisinde yer alan Naẓīre-i Ruḥṣat başlıklı gazel ile vezin, kafiye, redif ve muhteva yönünden paralellik göstermektedir. Bu gazelin Ruḥṣat' ın tanzir ettiği gazel olduğu görülmüştür. Aynı zamanda zemin şiir olduğunu anladığımız bu şiir, bu özelliğinden dolayı nazire olan Ruḥṣat' ın gazelinden önce yazılması gerektiğinden, çevriyazı esnasında yerleri değiştirilerek, Lebīb' in gazeli Ruḥṣat' ın gazelinin önüne alınmıştır.

4 Yanup yaḳılmada ḥāl-i siyāh vecḥinde cānānuñ
Daḫı āteş miṡāl üzre pesend ister mi ister ya

5 Ṭabiʿat zevkle māʿildür **Lebīb** olmaz dilārāmsız
Ḳażā-yı sīnede serv-i bülend ister mi ister ya

46.

Naẓīre-i Ruḫṣat

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Göñül ḳul olmaġa bir şeh-levend ister mi ister ya
Yüzi gül ḳāmeti serv-i bülend ister mi ister yā

2 Ser-i kūyında ʿaşḳ ile yanup yaḳılmaġa yārüñ
Cemāli şevḳıne bir müstemend ister mi ister yā

3 Ḳuluñdur ṣayd olınmaz evc-i rifʿat āşyānında
O şeḥbāzı şikār içün kemend ister mi ister ya

4 Benüm maḳṣūdum evvel sīm-teni āġūşa çekmekdür
Gümüşden esb-i şevḳüm sīne-bend ister mi ister ya

5 Lebi sükker dudaġından dehānum laʿl-i nābından
Ṭūṭīveş **Ruḫṣatā** bir pāre ḳand ister mi ister ya

48.

Ġazel-i Şerīfī[93]

mefāʿīün/mefāʿīün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Baña luṭf eylemek cānā ʿacep bilmem murāduñ mı
Benüm şeb-tā-seḥer āh-ı enīnüm iʿtimāduñ mı

2 Cihānı başıma dār eyleyen ey velveleārā
Siyeh kākül perīşānuñ mıdur ḥāli sevāduñ mı

3 Yazılmış ḳıtʿa-i ḥüsninde ḳaşın noḳṭa-i ḫāli
Şehā şeyḫin midür sen söyle sulṭānum ʿimāduñ mı

4 Taḫayyül idelüm bir kez senüñ cevrüñ ile ṣabrum
Benüm ṣabrum mıdır memdūd cefā-yı imtidāḍuñ mı

5 **Şerīfā** cünbiş-i ʿaşḳuñ bu inşā-yı ġazel ḳayduñ
Ġazel naẓm eylemek bāb-ı maʿāşī müstefāduñ mı

[93] Yazmada başlık Ġazei-i Şeyḫ Şerīfü'l-Ḳādirī' dir.

49.

Beyit
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Raʿd ṣanma ḳubbe-i eflāki güm güm gümledür
Yār elinden naʿra-i efġān-ı āhumdur benüm

[13b]

50.

ʿUbeydi[94]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlü

1 Ġamuñda[95] pāy-māl olan dil-i bīmārı[96] añmazsın
İle iḥsān idersüñ genc-i vaṣluñ anı añmazsın

2 Lebüñ cāmını bir kez emdügüm añarsın ammā kim
Ġam-ı hecrüñle ḳanlar yutduġum devrānı añmazsın

3 Dimiş[97] ḳurş-ı dāġum göricek bir būse ḥaḳḳındır
Be hey ẓālim unutduñ hiç bu[98] ḥaḳḳ-ı nānı añmazsın

4 ʿAdüv bir kez çaġırmaḳla varursın yanına dāʾim
Nice feryād ider bu ʿāşıḳ-ı nālānı añmazsın

5 Nice ṣıḥḥat yüzin görsün **ʿUbeydī** derd-mendüñdür[99]
Ṭabībüm yıl geçer ol ḫaste-i hicrānı añmazsın

51.

Neylī[100]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Eger cān görmek istersen bedensüz
Gör ol rūḥ-ı revānı pīrehensüz

2 Çemende nā-sezālarla o şūḫuñ
Ḥarām olsun ḫırām-ı nāzı bensüz

---

[94] Ubeydī' nin bu gazeli divanında mevcuttur. (Ünlü, 1991: 147).
[95] Mecmuada "Ġamunda" kelimesi şâirin divanında "Ġamuñla" şeklindedir. (Ünlü, 1991: 147).
[96] Tamlama divanda "dil-i vīrānı" şeklindedir. (Ünlü, 1991: 147).
[97] Şâirin divanında bu kelime "dimişdüñ" şeklindedir. (Ünlü, 1991: 147).
[98] Divanda "bu" kelimesi yoktur ve kelimenin yeri boş bırakılmıştır. (Ünlü, 1991: 147).
[99] Divanda "derd-mendüñ kim" şeklindedir. (Ünlü, 1991: 147).
[100] Mecmuada Neylī başlığıyla yer alan bu gazel, şâirin divanında mevcuttur. (Uzun, 1991: 94).

3 Eger her zerre bir mihr olsa dünyā
Gözüm nūrı görinmez baña sensüz[101]

4 Alur mı ḥabbe-i nācīz[102] ʿāşıḳ
Cihānuñ gencini ol sīm-tensüz

5 Göñül aġyār içün incinme yāre
Gül olmaz baġ-ı ʿālemde dikensüz

6 Nedür cürmüm dimiş ḫūbāna ne **Neylī**[103]
Alan siz göñlümi hem virmeyen siz

[14a]

52.

Ġazel-i Bāḳī Sulṭānü'ş-şuʿarā[104]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ḫār-ı ġamda ʿandelīb-i zār dirseñ işte ben
Bir lebi ġonce yüzi gülzār dirseñ işte sen

2 Pāyine yüzler sürer her serv-i dil-cūyuñ revān
Ṣu gibi bir ʿāşıḳ-ı dīdār dirseñ işte ben

3 Zülfi sāhir ṭurrasi ṭarrār şūḫ-ı şīve-kār
Çeşmi cādū ġamzesi mekkār dirsen işte sen

4 Fürḳatünden teşne-leb ḫāṭır-perīşān ḥaste-ḥāl
Künc-i ġamda bī-kes ü bīmār dirseñ işte ben

5 Gözleri ṣabr u selāmet mülkini yaġma[105] ider
Bir amansız ġamzesi Tātār dirseñ işte sen

6 **Bāḳiyā** Ferhād ile Mecnūn-ı şeydādan bedel
ʿĀşıḳ-ı bī-ṣabr u bī-dil[106] var dirseñ işte ben

[101] Mecmuada üç numaralı olan bu beyit, divanda beşinci beyittir. (Uzun, 1991: 101).
[102] Mecmuada "nācīz" olan kelime şâirin divanında "nāçīze" şeklindedir. (Uzun, 1991: 101).
[103] Mecmuada yazıldığı şeklini aktardığımız bu dizede vezne göre fazla kelime içermektedir. Mecmuadaki "ne" kelimesi şâirin divanında da mevcut değildir. (Uzun, 1991: 101).
[104] Mecmuada Ġazel-i Bāḳī Sulṭānü'ş-şuʿarā başlıklı bu gazel şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 334).
[105] Mecmuaʿda "mülkini yaġma" ifadesi, divanda "mülkini tārāc" şeklindedir. (Küçük, 2019: 334).
[106] Mecmuaʿda "ʿĀşıḳ-ı bī-ṣabr u bī-dil" olan bu tamlama divanda "ʿĀşıḳ-ı bī-ṣabr u dil" şeklindedir. (Küçük, 2019: 334).

53.

Bāḳī[107]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Câme-ḫˇāb ol āfeti aldıḳca tenḥā ḳoynına
Ṣanuram ebrüñ girür māh-ı şeb-ārā ḳoynına

2 Ṣubḥ-dem ey fāḫte bīhūde efġān eyleme
Çün girisün[108] her gice bir serv-i bālā ḳoynına

3 Bilsem ey şebnem felekden niçün aġlarsın seni[109]
Girmesün bāri hele bir verd-i raʿnā ḳoynına[110]

4 Dür dişüñ vaṣfında şiʿrüm defterüñ gördi meger
Kim ṣadef mecmuʿasını ḳoydı[111] deryā ḳoynına

5 Ruḫlaruñ şevḳıyle pür-dāġ itdi **Bāḳī** sīnesin
Bir avuc berg-i gül-i ter ḳoydı gūyā ḳoynına

[14b]

54.

Naẓīre-i Ḥayālī[112]
fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Āyine her-dem[113] ḳoyar dildārı tenhā koynına
Nāz ile Yūsuf girer güya Züleyḫā koynına

2 Gitmedi yārüñ lebi fikri dil-i aġyārdan
Aldı ol lāʿl-i diriġā seng-i ḫāra ḳoynına

3 Rāh-ı gülzār-ı vefāda cismini iden ġubār
Rūzigār ile girür vird-i raʿna ḳoynına

4 Dāmenine seng alıp kühsār ceng itmek diler
Ḳoyduġuyçün maḳdemin nakşını ṣaḥrā ḳoynına

---

[107] Mecmuada Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 367).
[108] Şâirin divanında "girisün" değil "girürsün" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 367).
[109] Mecmuada bu kelime diziliminin divandakinden farklı şekilde olduğu görülür. Şâirin divanında bu dize şöyledir; "Niçün aġlarsın felekden bilsem ey şeb-nem seni" (Küçük, 2019: 367).
[110] Bu dize şâirin divanında şöyledir; "Çün girürsin her zaman bir verd-i raʿnā ḳoynına" (Küçük, 2019: 367).
[111] Mecmuada "ḳoydı" kelimesi yerine divanda "ṣaldı" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 367).
[112] Başlığı Nazīre-i Ḥayālī olan bu gazel, şâirin divanında mevcuttur. (Tarlan, 1992: 265). Mecmuadaki bu başlıktan gazelin, bu gazelden bir önceki gazel olan, 14a varağında 52 numaralı Bāḳī' nin aynı redif, kafiye ve aynı vezindeki gazeline yazılmış nazire olduğu anlaşılmaktadır.
[113] Şâirin divanında "her gün" şeklindedir. Bkz. (Tarlan, 1992: 265).

5 Nice gözyaşı **Ḫayālī** aşḳ içinde oldı maḥv
Girdüler ırmaklar gūyā ki der[114] ḳoynına

55.

Ġazel-i Bāḳī[115]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 İrmedi hiç pāye-i ḳaṣr-ı zümürrüd fāmına
Naʿrelerle āhlar çıḳdı felekler bāmına

2 Şīve-i reftār-ı yāri ʿarż idüp bād-ı ṣabā[116]
Lerze düşdi ser-i baġuñ cümle-i endāmına

3 Ārzū-yı dāne-i ḫāl-i ruḫuñla ʿāḳıbet
Düşdi ḥayfā murġ-ı dil ṣayyād-ı zülfüñ dāmına

4 Bezm-i ġamda cām-ı ʿaşḳın nūş ider[117] āvāreler
Bāde-i nābuñ yāzıḳ cām-ı sürūr encāmına

5 **Bāḳī**-i dil-ḫasteye cevr ü cefālar eylemek
Ol güzeller pādişāhınuñ düşer mi şānına

[15a]

56.

Bāḳī[118]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Tesellī virmez ey dil derdüñi cānāne söylersüñ[119]
Açılmaz saña gūyā ġonce-i ḫandāna söylersüñ

2 Varup Mecnūn gibi āḥuñ kemendin ṣalma ṣaḥrāya
Ol āh saña ṣāyd olmaz ʿabeṣ yābāne söylersüñ

3 Ḳoyup tesbīḥ-i mercānı seni kim diñler ey vāʿiẓ
Mufaṣṣal ḳıṣṣa başlarsun ġarīb efsāne söylersüñ

4 Anuñçün ġonce-i gül rāzın açmaz saña ey bülbül
Hezārān biñ[120] zebānuñ var çıḳar yārāne söylersüñ

---

[114] Mecmuada "der" olarak yazılmış kelime divanda "deryā" şeklindedir. Bkz. (Tarlan, 1992: 265).
[115] Mecmuada Ġazel-i Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 398).
[116] Divanda bu dize şu şekildedir; "ʿArż idince şīve-i reftārını bād-ı ṣabā" (Küçük, 2019: 398).
[117] Mecmuada "ider" kelimesi yerine divanda "ide" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 398).
[118] Mecmuada Bāḳī başlıklı gazel şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 323-324).
[119] Divanda dize "Tesellī virmez ey dil derdüñ ol cānāne söylersüñ" şeklindedir. Bkz. (Küçük, 2019: 323).
[120] Divanda "biñ" kelimesi yerine "hem" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 324).

5 Yanup yaḳılmada yanuñda kimseñ yoḳdur ey **Bāḳī**[121]
Ḥadīṯ-i ʿaşḳ-ı ʿālem-sūz-ı yāri yā ne söylersüñ

57.

Bāḳī[122]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Eylesün vaṣlını[123] dermān dil-i bīmāra meded
Dostlar işte ben öldüm bañā bir çāre meded

2 Zaḥm-ı sīnemde[124] oḳuñ pārelerin hep alma
Dursun Allāhı severseñ hele bir pāre meded

3 Güher-i cāmı yitürdük bizi ġām öldürüyor
Sāḳiyā gel buluvir ḳande ise ara meded

4 İḫtirāz eylemedük[125] aldılar elden cāmı
Vāḳıf itmeñ ṣaḳınuñ kimseyi esrāre meded

5 Mededüñ ḳalmadı feryād u fiġān eylemege[126]
Saña kimden ire ey **Bāḳī**-i bī-çāre meded

[15b]

58.

Bāḳī[127]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilatün/fāʿilün

1 Şaḫ-ı gülde jāle düşmüş ġonce-i raʿnā mıdur
Şāh elinde ya muraṣṣa sāġar-ı ṣaḥbā mıdur

2 Ẕīnet-i bāġ u baḥār olmış niḥāl-i erġuvān
ʿĪdgehde ṣalınur maḥbūb-ı müstesnā mıdur

3 Mevc urur bād-ı seḥerden sebze-i ter mi ʿacep
Ya bisāṭ-ı bezm-i ʿayş olmış yeşil ḥārā mıdur

[121] Mecmuada gazelin son beyitinin ilk dizesi "Yanup yaḳılmada yanuñda kimseñ yoḳdur ey Bāḳī" iken, şâirin divanında "Yanup yaḳılmaġ ister kimse yoḳ yanuñca ey Bāḳī" şeklindedir. (Küçük, 2019: 324).
[122] Mecmuada Bāḳī başlıklı şiir, Bâḳî Dîvânında mevcut olup, divanda altı beyittir. Divandaki beşinci beyit mecmuada yoktur. (Küçük, 2019: 125).
[123] "Mecmuada "vaşlını" kelimesi yerine divanda "laʿlini" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 125).
[124] Mecmuada "raḥm-ı sīnemde" tamlaması divanda "zaḥm-ı sīnemden" şeklindedir. (Küçük, 2019:125).
[125] Mecmuada "eylemedük" şeklinde yazılmış olan kelime şâirin divanında "itmedüñüz" şeklindedir. (Küçük, 2019:125).
[126] Mecmuada "eylemege" kelimesi şâirin divanında "eyleyecek" şeklindedir. (Küçük, 2019: 125).
[127] Mecmuada Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 177).

4 Ṣu gibi zencīrler ṭutmaz dil-i dīvāneyi
Ḥāṣılı āvārelik vaḳti baḥār eyyāmıdur

5 Dehre meftūn olma ey **Bāḳī** felek rām oldı ṭut
Bī-vefā dünyā hele ben bildügüm dünyā mıdur

59.

Bāḳī[128]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ne cām-ı bāde-i gül-güne beñzer yār-i hem-dem var
Ne ṣadr-ı ṣafḥa-i meyḥāne[129] gibi cāy-ı ḫurrem var

2 Beni ʿayb eylemeñ dāʾim olursam mest-i lā-yaʿḳıl
Ki bī-ḫuş olmuş āsūde ḳılmaz bende bir ġam var

3 Ġam-ı hicrānda ḥālet var dimişler ehl-i derd ammā
Mülāyim dil-ber-i şūḫun dem-i vaṣlında ʿālem var

4 Rūḫuñ baġuñ raḳīb-i dīv-sīret seyr ider gördüm[130]
Yüzüñi göremez yıllarca ammā bunda adem var

5 Ṣafā-yı ṣuffe-i[131] ṭabʿda biter eglence ey **Bāḳī**
Biḥamd'illāh ne ġam virsüñ elüñde sāġar-ı Cem var

[16a]

60.

Bāḳī[132]
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿılün

1 Lāle[133] bezm-i çemende cām-ı ʿışret gösterür
Devletünde ḫüsrev-i gül ʿayşa ruḫṣat gösterür

[128] Mecmuada Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 139).
[129] Mecmuada gazelin ilk beytinin ikinci dizesinde, "ṣafḥa-i meyḥāne" olarak yazılmış bu tamlama şâirin divanında " suffā-i meyhāne" şeklindedir. (Küçük, 2019: 139).
[130] Mecmuada "gördüm" kelimesi yerine divanda "her gün" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 139).
[131] Mecmuada "ṣuffe" kelimesi yerine divanda "ḥālet" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 139).
[132] Bâḳî Dîvânında bu gazel mevcut olup altı beyittir. Divanda dört numaralı "ʿĀṣıḳı bī-ṣabr u ārām eyleyüp seyyāh ide / Memleket seyr itdürür ʿaşḳuñ vilāyet gösterür" bu beyit mecmuada yoktur. Ayrıca mecmuadaki üçüncü beyit şâirin divanında dört numaralı beyit, mecmuadaki dördüncü beyit ise üç numaralı beyit olarak kayıtlıdır. (Küçük, 2019: 131-132).
[133] Mecmuada "lāle" kelimesi yerine şâirin divanında "Laleler" kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 131).

2 Mevsim-i gül yār ile ʿıyde muṣāḥip düştiler[134]
Birbirine iki dil-berdür muḥabbet gösterür

3 Ḳaddüñe ḳūl olmaġā gelmiş düzilmiş ḳarşuñā
Servler ṭurmış çemen ṣaḥnında ḳāmet gösterür

4 ʿĪdgehde varalum dolāb[135]-ı dil-ber seyrine
Görelüm āyīne-i devrān ne ṣūret gösterür

5 Bī-sütūn-ı ġamda **Bāḳī** seng-i miḥnet kesmede
Şöyle üstād oldı kim Ferhāde ṣanʿat gösterür

61.

Bāḳī[136]
fāʿiātün/fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Oldı bir ṭıfluñ kemend-i zülfüñe cānlar esīr
Ġamzesinden ḳan ṭamar aġzında ammā būy-ı şīr

2 Hey nice[137] ṭıfl belā-engiz olur kim nicesin
Miḥnet-i ʿaşḳı cevān olmazdan evvel itdi pīr

3 Zülf-i müşg-efşānı vaṣfuñ yazduġum bildi devāṭ
Ḫāmenüñ ṣaldı ayaġı altına misk-i[138] ḥarīr

4 ʿĀrıżuñ mirʾatına āb-ı zülāl ola[139] şebīh
Dostum ayineye baḳ görmek istersen naẓīr

5 Ḫüsrevā **Bāḳī** ḳuluñ naẓm içre Selmān olmada[140]
Hep senün luṭfuñ muʿīn olmışdur iḥsānuñ ẓāḥir

[134] Mecmuada "Mevsim-i gül yār ile ʿıyde muṣāḥip düştiler" şeklindeki üçüncü beyitin ilk dizesinde "yār ile ʿıyd" kelimeleri divanda "ʿıyd ile yār" şeklindedir. (Küçük, 2019: 131).
[135] Mecmuada "dolāb-ı" şeklinde tamlamanın bu kelimesi divanda "dolāba" şeklindedir. (Küçük, 2019: 131).
[136] Mecmuada Bāḳī başlıklı gazel şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 191-192).
[137] Mecmuada "nice" olan buradaki kelime şâirin divanında "gice" şeklindedir. (Küçük, 2019: 192).
[138] Bu kelime şâirin divanında "miskī" şeklindedir. (Küçük, 2019: 192).
[139] Mecmuʿada "ola şebīh" olarak yazılmış bu ifade divanda "olmaz şebīh" şeklindedir. (Küçük, 2019: 192).
[140] Mecmuada "olmada" şeklinde yazılmış bu kelime divanda "olmaġa" şeklindedir (Küçük, 2019: 192).

[16b]

62.

Bāḳī[141]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Āh kim sevdüm yine bir dil-ber-i raʿnācuġı
Şimdiden biñ var yanındaʿāşıḳ-ı şeydācuġı

2 Nice şīrīn olmasun kim süd yerine anacuġı[142]
Sükker ile beslemiş ol ṭūṭī-yi gūyācuġı

3 Ṭaḳınur göz degmesün diyü ḥamāyil boynına
N'eylesün yavuz naẓardan ṣaḳınur anacuġı[143]

4 Yaluñuz nev-rüstedür seyr itmege ḳorḳar daḫı
Ḳande gitse bilesince ṣalınur lālācuġı

5 Dünyede heç öldügüme ġam yimezdüm **Bāḳī**
Bir gice pehlūya çeksem ol ḳamer-sīmācuġı[144]

[17a]

63.

Taḫmīs-i Şüḥūdī[145]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ṣafā-baḫş ol lebüñ devrinde cānā cām-ı cemlerle
Meşām-ı rūḥa rāḥat vir bu ṭarf-ı ḫām-be-ḫāmlarla

---

[141] Mecmuada Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 431-432).
[142] Bâḳî Dîvânında buradaki "anacıġı" kelimesi yerinde "anası" kelimesi kelimesi vardır. (Küçük, 2019: 431).
[143] Mecmuada beyitin kelime dizilişi divandakinden farklıdır. Mecmuada bu dize "N'eylesün yavuz naẓardan ṣaḳınur anacıġı" iken divanda "Ṣaḳınur n'eylesün yavuz naẓardan anacıġı" şeklindedir. (Küçük, 2019: 431).
[144] Bâḳî Divanı' nda da gazel 5 beyittir. Divanda gazelin beşinci beyitinin ikinci dizesindeki kelime "melek-sīmā" iken, mecmuada bu kelime " ḳamer-sīmā" dır. (Küçük, 2019: 432).
[145] Mecmuada Ḥāverī başlıklı bu tahmisin son bendinden anlaşıldığına göre tahmis, Ḥāvī/Ḥāverī' nin gazeline, Şühūdī' nin yaptığı tahmisdir. Dolayısıyla başlık düzeltilerek tahmisi yazan şâirin ismi şiire başlık olarak yazılmıştır. Öte yandan Hâveri hakkında yapılan taramada Hâverî' nin dîvânçesine ulaşılmış ve gazelin divançede 33 numarada bulunduğu görülmüştür. (Açıl, 2016: 203-204). Buradan, tahmis edilen gazele bakarak, mecmuada tahmis edilen beyitlerin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci beyitler olduğu, ilk beyitin tahmisi olmadığı tespit edilmiştir. Bkz. (Açıl, 2016: 172-216). Mecmua okuma-inceleme esnasında ise 26b varağında Ġazel-i Ḥāverī Taḫmīs-i Şüḥūdī başlıklı sadece bir bend olarak yazılmış tahmis bendinin, burada üstte bahsettiğimiz gazelin matlaʿ beytine yazılmış, 17a varağında yazılmayan ilk bend olduğu görülmüştür. Ġazel-i Ḥāverī Taḫmīs-i Şüḥūdī başlığı taramasında da içerisinde bu tahmisin ilk ve son bendlerinin de yer aldığı, İst. Üni. Nad. Es. Küt.' nde kayıtlı musammat mecmuası üzerinde yapılmış bir çalışmaya ulaşılmıştır. Bkz. (Kaplan, 2018: 463). Neticede mecmuada aynı tahmisin iki ayrı yerde bulunan bendlerini birleştirmenin bütünlük açısından daha sağlıklı olacağı düşünülerek 26b' de yer alan ilk bend çevriyazı 17a' da ilk bend olarak eklenmiştir. Bununla birlikte 26b varağında yer alan ilk bendin metinden çıkarılmadığı belirtilmelidir. Yine bu makaleden ulaştığımız iki bend ve Hâverî dîvânçesinde tahmis edilen gazel ile mecmuadaki tahmis karşılaştırılmış ve var olan farklılıklar gerekli kısımlarda belirttilmiştir.

Küdūretden dili ḳurtar ḳoma peyveste-i ġamlarla
Seni gözler[146] dü-çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle[147]

2 Beni şūrīde u şeydā ider cāna bu gīsūlar
Perīşān eyler aḥvālüm ruḫunda ḫāl-i hindūlar
Velī bīmār ider her dem ol iki çeşm-ebrūlar
ʿAcep nice yazıldı başuma bu ḳara yazular
Benüm sūz-ı[148] miḥnet ü derdüm yazılmaya ḳalemlerle

3 Dehānuñ fikri ile dil-berā cān oldı nā-peydā
Miyānuñdan eṣer görmedi aṣla dīde-i bīnā
Hilāl-ebrū anuñla olupdur ten hilāl-āsā
Hevā-yı zülf ü ḳādüñle ölürsem āh idüp cāna
Mezārumdan duram maḥşerde ʿabbās ʿamellerle

4 Ser-i zülfüñledür çünkim ezelden beyʿaḳ-ı ḥaddüm
Dem-ā-dem derd-i miḥnet gelse senden yoḳdurur reddüm
Firāḳ-ı laʿl-i nābuñ ḳıldı bir ḫūn-ṣafḥa-i ḫaddüm
Ḳad ü zülf ü dehānuñ ḥasreti lām eyledi ḳaddüm
Ḫudā bilür benüm ṣāġ olacaġum bu elemlerle

5 Şuḥūdī zülf-i dildāre nice dil baġlamayam kim
Yāḫūd taʿrīz idüp[149] cānā ḥamāyil baġlamayam kim
Dil-i dīvāneye bend-i selāsil[150] baġlamayam kim
Niçün[151] zünnār-ı ʿışḳa **Ḫāvī**[152] bel baġlamayam kim
Der-i dīvārı bu deyrüñ[153] burulmışdur[154] ṣanemlerle

[146] Hâverî ' nin dîvânçesinde ilk benddeki bu kelime "görmez" kelimesidir. Bkz. (Açıl, 2016: 203).
[147] Mecmuamızda Taḥmīs-i Şüḥūdī başlıklı müzdevic tahmisin ilk bendindeki bu tekrar beytinin, başka bir mecmua üzerine yapılmış bir tez çalışmasında, Müseddes Min Kelām-ı Tıġī başlıklı mütekerrir müseddesin tekrar beyti olduğu görülmüştür. (Bellibaş, 2014: 105-106). Bu tekrar beyti ayrıca şiir mecmuası konulu bir doktora tezinde geçmektedir. Ve tahmis burada "Yalnızca üç bendi bulunan bu şiir Hâverî' nin "-lerle" redifli gazeline yapılan bir tahmistir. Bu tahmiste beşerî aşk ele alınmıştır." şeklinde tanıtılmıştır. Çalışmada 37b' nin derkenarında yer aldığı belirtilen tahmisin bir bendi verilmiştir ve şiirin çalışmadaki yerine işaret edilmiştir. (Yılmaz, 2018: 62). Buradan şiire ulaşılmış ve bizim mecmuamızdaki şiirle aynı olmadığı görülmüştür. (Yılmaz, 2018: 445).
[148] Şâirin dîvânçesinde buradaki kelime "ḫod" kelimesidir. (Açıl, 2016: 204).
[149] Musammat mecmuasında yer alan son bendde bu kelime "cevr eyleyüp" şeklindedir. (Kaplan, 2018: 463).
[150] Mecmuada "bend-i selāsil" ifadesi musammat mecmuasında "her sū selāsil" şeklindedir. (Kaplan, 2018: 463).
[151] Hâverî Dîvânçesinde burada "nice" kelimesi vardır. (Açıl, 2016: 204).
[152] Mecmuada şâirin mahlası Ḫāvī şeklinde yazılmıştır, şâirin divânçesinde ise Ḫāverī' dir. (Açıl, 204 B.5).
[153] Mecmuada "deyrüñ" kelimesi, şâirin divânçesinde "deyr-i dil" şeklindedir. (Açıl, 2016: 204).
[154] Mecmuamızda "burulmışdur" kelimesi divânçede "olmuşdur" şeklindedir. (Açıl, 2016: 204).

[17b]

64.

Hāşimī[155]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Gülistān-ı cihānda miṣli yoḳ bir ġonce-femsin sen
Ṣalınsan kūyuñ içre serv-i gülzār-ı irem sensin

2 N'ola kemter ḳuluñ olmaġıla faḫr eylesem cānā
Melāḥat kişverinde pādişāh-ı muḥterem sensin

3 ʿAcep midür saña ḫūbān-ı ʿālem ser-fürū etse
Naẓīr olmaz begün deyr-i cihānda bir ṣanem sensin

4 Görenler ḥüsn-i ḫulḳuñ **Hāşimīveş** benden olmışdur
Mürüvvet maʿdeni baḥr-i seḫā kānı kerem sensin

65.

Nevā[156]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 El-medār-ı faḫr-i ʿālem hem şefīʿü'l-müznibīn
Nāzil oldı ḥaḳḳuña hem raḥmeten li'l-ʿālemīn
İşideliden vaṣfuñ budur lisānumda hemīn
Eṣ-ṣalātu vesselām yā ṣādıḳu'l vaʿdu'l-emīn

2 Çaġlayup her dem aḳar bu çeşm-i giryānum benüm
Fikr idüp nār-ı caḥīmi ḫavf ider cānum benüm
Umarum rūz-ı cezāda ola hem-rāhum benüm
Eṣ-ṣālātu vesselām yā ṣādıḳu'l vaʿdu'l-emīn

3 Dalmışam hecr-i şeḳāvet içre kārum seyyiʾat
Yā ilāḥī sen ʿināyet eyle bir dem vir necāt
Sen şefāʿat vir ġarībe ey resūl-i kaʾināt
Eṣ-ṣalātu vesselām yā ṣādıḳu'l vaʿdu'l-emīn

4 Ey raḥīm-i lā-yezāl itme ḥisābī bendeñi
Hem ʿitābı ʿafvuñen yine kerem ḳıl ʿabdine
Şiddet-i nār-ı cahīmi recāmuz budur gene
Eṣ-ṣalātu vesselām yā ṣādıḳu'l vaʿdu'l-emīn

[155] Gazel şâirin divanında mevcuttur. Divanda beş beyit olan gazelin ikinci beyti mecmuada yoktur. (Karaca, 1995: 48-49).
[156] Mecmuada Nevā başlıklı dört bentten oluşan na't türünde yazılmış bu murabbada mahlas bendi yoktur. Başlığın Türk musikisinde basit makamlardan biri olan Neva makamına işaret ettiği düşünülmektedir.

[18a]

66.

Tekerleme

1 Ey gülşen-i ḥüsn içre benüm ġonce dehānum
Artırırum ben bülbül gibi āh-ı fiġānum
Raḥm eyle şāhum gel alma āhum
Boynuna ḳānum yār yār ey ḳaşı hilālüm

2 Yüzi māhum ramażānum cebīnüñ zārına hicrānum
Öleyim ġurbete düşüp zārına giryānum
Öleyim vaṣluña irişdür beni ḳurbānın olayum
Ey ḳaşı hilālüm yüzi māhum ramażānum

3 Hicrüñi çeke çeke ḳaddüm derdi hilālüñ
Tīġ-i ġamzeñ eyledir sīnemi şād kelāmuñ
Bunuñ gibi cefā-keşi bir bucaġına yār ey yār
Ey ḳaşı hilālüm yüzi māḥum ramażānum

67.

Muḫayyer-Büselik[157]
Ḳāimī
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 İşbu żayıf[158] göñlümüzi kim yapar
Rabbisine secde idüp ol ṭapar

2 Meskenidür zirā göñül Tengrinüñ
Göñle giren ṣanma begüm yol ṣapar

3 Varlıġıle kimse Ḥaḳḳ'ı bulmadı
Yoḳlıġa gel berü[159] göñüle gir ey yār[160]

4 Dil aparan key er eyür[161] dünyede
Ḥükm-i ebed salṭanatın ol ḳapar

5 Vār ki Ḥaḳḳ'uñ saʿy anuñ olıcaḳ
Ḳande ṣuna elbet anı ol çapar

[157] Mecmuada Türk musikisinde bir makam adı olarak bilinen Muhayyer-Büselik başlığıyla verilen, bestelenmek için yazıldığı muhtemel olan şiirde mahlas Ḳāimī' dir. Kâimî Dîvânında gazel mevcuttur. Divanda yedi beyit olan gazelin beş numaralı beyiti; "Cāna başa ḳalmayıcak bir kişi / Düşmenine ġālib olur er ḳopar" bu mecmuada yoktur. Diğer beyitlerde de bazı kelime farkları olduğu görülür. Bkz. (Aydın, 2007: 354).
[158] Kâimî divanında, buradaki "żayıf" kelimesi yerinde aynı anlamda "ṣınuḳ" kelimesi vardır. (Aydın, 2007: 354).
[159] Şâirin divanında burada "bir" kelimesi vardır. (Uğur, 2007: 364).
[160] Divanda, buradaki "ey yār" ifadesi yerinde "gir apar" kelimesi vardır. (Uğur, 2007: 364).
[161] Divanda "olur" kelimesi kullanılmıştır. (Uğur, 2007: 364).

6 **Ḳāimīyā** gir bu yola ʿaşḳile
Ḫāke yüzün sür ṭurucaḳ ev yapar[162]

[18b]

68.

Tekerleme[163]

1 Türk ḳavmine minnet itmek olur mı
Ġalīẓa ṭamarı şişdikdeñ gerü
Bin naṣīḥat itseñ ḳabūl olur mı
Minnet üzerine düşdikden gerü

2 Zebūn iken görseñ Türkün yüzini
Yüz virüp de alışdırma yüzini
Evliyālar gibi söyler sözini
Topuz öksesine geçdikdeñ girü

3 Yavuz olur hemān Türkün uşaġı
Uşaḳ degül daḫı kelpden aşaġı
Ḫarārlara ṣıġmaz olur ...[164]
Ḳarında ṭalaġı şişdükdeñ girü

4 Çelebi gördükde şişer dalaġı
..... eylemez ....
Bin naṣīḥat itseñ diñlemez ḳulaġı
Fırṣat bulup başdan aşduḳdan girü

5 ʿOṯmanlı gördükde çokca düşinür
..... yollar aşınur
Her ṣabāḥ merkep gibi ḳaşınur
Tarḫāne çorbasın içdikden girü

[162] Buradaki "yapar" kelimesi yerine divanda "apar" kelimesi kullanılmıştır. (Uğur, 2007: 364).
[163] Mecmuada Tekerleme başlığıyla verilen bu şiir, M. Fatih Köksal' ın; Türk kelimesinin Divan şâirlerince nasıl algılandığı, nasıl yorumlandığı, bir başka deyişle Divan şâirlerinin Türk kavramına bakışlarının açıklanmaya çalışıldığı "Divan Şiirinde Türk" adlı makalesinde, Āşık Ömer' e ait olduğu belirtilen şiirle benzerdir. Bkz. (Köksal, 2016: 45).
[164] Mecmuada Tekerleme başlıklı bu parçada edep dışı olan bu kelime yazılmamış ve " ... " ile belirtilmiştir.

[19a]

69.

Fennī[165]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün
mefʿūlü/feʿūlün

1 Bir dil ki senüñ kākülüne beste degildür
Bulunmaz selāmet[166]
Dīvāne dilüñ aña şāyeste degildür
Zencīre ne ḥācet

2 Vaṣf-ı ḳadd-i dildārede[167] beyāt[168] beyt yapılsa
Elfiyye ṣoyunda
Bu mışraʿ-ı mevzūn gibi berceste degildür
Bilmem ne bu ḥālet

3 Üftādelerüñ gerçi ṣayılmaz ḳatī çoḳdur
Devletlü efendüm
Fennī gibi herkes saña vābeste degildür
Maʿlūm-ı saʿādet

70.

Saʿdī[169]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Nā-maḥrem olana mecmūʿa-i aḥvāl olmaz
Hīç dil-beste-i şīrāze-i iġfāl olmaz

2 Ker her ḳabżasını mālüñ ider naḳl-i ḫulūṣ
O sitedgāhda bāzīçe-i dellāl olmaz

3 Rubʿ-ı meskūnda olan dūde-i şemʿ-i ʿisyān
Bir yire gelse ruḫ-ı raḥmete bir ḫāl olmaz

4 Yine taḳṣīr-i ṭalebkār-ı maḳāṣıdda imiş
Yoḫsa tevfīḳ-i ilāhīyyede ihmāl olmaz

5 Ḳadr-i māh-ı ramażānı bilen ādem **Saʿdī**
ʿĪd içün muntaẓır-ı ġurre-i şevvāl olmaz

---

[165] Mecmuada Fennī başlıklı bu müstezâd, şâirin divanında mevcuttur. Bkz. (Akgün, 1997: 186-187).
[166] Şâirin divanında buradaki ziyade mısraı "Bulunmaz o selāmet" , mecmuada "Bulunmaz selāmet" şeklindedir. Mecmuadaki bu şekliyle ziyade mısraının vezne uymadığı görülür.
[167] Mecmuada "dil-dārede" olan kelime divanda burada "dil-dādeñe" şeklindedir. (Akgün, 1997: 187).
[168] Divanda bu kelime "biñ" dir. (Akgün, 1997: 187).
[169] Mecmuada Saʿdī başlıklı bu gazel Sa'dî Divanında mevcut değildir. (Uralçin, 2009).

71.

Şākir[170]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Dimāġ-ı cān būy-ı kākül-i ʿanber-şemīm aldum
Havā-yı sünbüli dirler meşāma bir nesīm aldum[171]

2 İlik gibi geçürdüm yaḳadan öksüzce bir ṭıflı
Girībān-ı vişāle yaʿni bir dürr-i yetim aldum

3 Yapışmaḳ muḥtemeldür sāʿid-i billūr dildāra
Bu şeb rüʾyāda zīrā destüme bir külçe sīm aldum

4 Hevā-yı Leylī-i zülfiyle sergerdān olup yārüñ
ʿAcep sevdāya düşdüm başuma ḳayd-ı ʿaẕīm aldum

5 Ṣanar naḳd-i vaḳt saʿyini ..... **Şākir**
Ḳumaş-ı ṭabʿı ʿırḳı kāle-i fehm-i seḥīm aldum

[19b]

72.

Kelīm
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ḳadüñ reşkiyle açdı şāḫ-ı güli ṣad dāġ bāzūda
Ruḫuñ miḥriyle çekdi derd-i ter yüz şerḥa pehlūda

2 Görince çeşm-i pür-ḫūn-gerd-i ġamla oldı ālūde
Ġabā ḫaṭṭa be-dīdār olduġın ol laʿl dil-cūda

3 Leṭāfetde leb-i laʿlüñle vezn olınsa şermende
Güher çün jāle ey gül āb olur çeşm-i terāzūda

4 Olur māh-ı neve peyvesteyüz āhı ʿuşşāḳuñ
Ḫayāl itdükçe müjgān-ı siyāhuñ zīr-i ebrūda

5 **Kelīm** eyler fürūzān āteş-i āhın dil-i ʿuşşāḳ
Olursa bī-ḥiṣ efzūn vecḥi var her ān o gīsūda

[170] Mecmuada Şākir başlığıyla kayıtlı bu şiir Gülgün Erişen Yazıcı' nın yayımladığı Gelibolulu Şâkir Efendi ve Divançesi' nde mevcut değildir. (Yazıcı, 2016).
[171] Bu şiir hakkında beyit üzerinden araştırma yapılırken, bu beyit güfte mecmuası incelemesi hakkında yazılmış bir makalede görülmüştür. Tabloda beyit, Hüseyni makamında Devrirevan usulünde bir güfte olarak gösterilmiştir. (Soysal ve Uğurlu, 2014: 79).

73.

Tā'ib[172]
Mefʿūlü/ mefāʿīlü /mefāʿīlü / feʿūlün

1 Gel gülşene nāzüklük ʿarż eyle ḫırām it
Her bülbül-i āşufteyi āşūb-ı ḳıyām it

2 Baḳ cünbişine ġoncelerüñ ḫande-nümā ol
Bir ḫande ile zümre-i ʿuşşāḳı temām it

3 Ezhār-ı çemenzārı fiġānuñ eṣer itsün
Ey bülbül-i dil gel ser-i gülbinde maḳām it

4 Baḫşāyiş-i feyż-ile ṣunup cām-ı ṣarābı
Bezm ehline sāḳi kerem u luṭfı müdām it

5 Hemvāre muḳīm olma ṣabā bāġ-ı ruḫında
Gāhi dil-i nākāmuma teblīġ-i peyām it

6 Maḥmūr nigāh eylemesün **Tā'ib** ol āfet
Ḫūn-ı cigerüñ mey dil-i pür ḫūnīñü cām it

74.

Remzī[173]
Mefʿūlü/ mefāʿīlü /mefāʿīlü / feʿūlün

1 Hiç gitdi mi bilmem göreli dāne-i ḥālüñ
İtdi dilümi ḫırmen-i āteş ruḫ-ı alüñ

2 Gelmez ḳaleme pertev-i māhiyyet-i ḥüsnüñ
Taṣvīr idemez ḫāne-i müjgān-ı ḫayālüñ

3 Pervāneveş ol sūḫte şemʿ-i ruḫ-ı yāre
Tā rūşen olma bezm-i şebistān-ı viṣālüñ

4 Mirʾat-ı dilüñ ṣāf idüp efnā-yı vücūd it[174]
Tā ṣūret-i ḥālüñ göresin ehl-i kemālüñ

5 Nūş eyle hemān dest-i irādetdeki cāmı
Remzi dimez hiç ʿāleme keyfiyyet-i ḥālüñ

[172] Mecmuada Taʾib başlıklı şiir, şâirin divanında mevcuttur. (Doğan, 2003: 119-120).
[173] Mecmuada Remzî başlıklı şiir, şâirin divanında yoktur. (Kurt, 2017).
[174] Mecmuada Remzî başlığı altında yer alan gazelin bu beyitinde redifin sağlanmadığı görülür.

[20a]

75.

Ġazel-i Ẕāti[175]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Nedür cennet temāşāsı cemāl-i yāra ʿaşḳ olsun
İki ʿālemde ey zāhid hemān dīdāra ʿaşḳ olsun

2 Bu ʿālem tekyegāhında egerçi pīr olası çoḳ
Beni ʿabdal-ı ʿaşḳ iden perī-ruḫsāra ʿaşḳ olsun

3 Nice yıldır ki yoluñ beklerüm bir merḥabā ḳılmaz[176]
Cihānda merḥabāsızlarda ol [dil]-dāra ʿaşḳ olsun

4 Selām [olsun] saña[177] yār ayaġına secde ḳılmaḳdan
Velī hiç kimseye başın egmez şol yāre ʿaşḳ olsun[178]

5 Caḥīm-ī firḳatüñ dāru's-selām olurdı ey **Ẕātī**
Gelüp[179] bir gün dise ḥālüñ nedir bī-çāre ʿaşḳ olsun

76.

Reşīd
mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün

1 Gelmezdi ṣarf-ı şükre göñülden ziyāna dek
Şimdi irişdi nārelerim āsmāna dek

2 Ḫoş ḫurūşa geldi ..... ḫayāl idüp
Seyl-i sirişküm oldı revān gülsitāna dek

3 Yoḳdur nigāh-ı cedrine yārüñ taḥammül
Geçdi ḥaddinüñ ġamze-i dil-rūzı cāna dek

4 Mestāne ṣundı cām-ı lebüñ nāz ile o şūḫ
Bir neş'e virdi baña yeter çoḳ zemāna dek

5 Kuḥl-ı cilāyı dīdeyiz ḫāki ey **Reşīd**
Gitme maḳām-ı yāri ḳoyup Iṣfaḥāna dek

---

[175] Mecmuada Ġazel-i Ẕāti başlıklı bu gazel şâirin divanında mevcut olup yedi beyittir. Divanda gazelin altıncı beyti mecmuada yoktur. Mecmuada yazılmayan beyit; "Çevürdi yüzini ṭurrâñ bizümle ʿışḳ-u-müşg itmez / Bu gün ser-keşler arasında ol ṭarrâra ʿışḳ olsun" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987: 56-57).
[176] Şâirin divanında kelime "itmez" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987: 57).
[177] Şâirin divanında kelime "baña" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987: 57).
[178] Şâirin divanında dize "Velî baş egmemekde kimseye ol yâra ʿışḳ olsun" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987: 57).
[179] Divanda kelimde "Eger" şeklindedir. (Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987: 57).

[20b]

77.

Murabbaʿ[180]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Ey şūḫ-ı cihān bende-i nālānı unıtma
Ḫulf [itme][181] begüm ʿaḥd ile peymānı unıtma

2 Elden ne gelür düşdi ise araya firḳat
Bir nāme ile ḥāṭır-ı vīrānı unıtma

78.

Nesīb
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Eşk olup bir menzil-i cānāne kim çeşmümdür ol
Oldı ṭūfān-ı zār o meyḫāne kim çeşmümdür ol

2 Buldım hiç neşʾe-i şātır bezm-i giryede
Ḫāke ..... olsun ol peymān kim çeşmümdür ol

3 Yandı nār-ı intiẓāre sevdigüm raḥm it yaz
Şemʿi rūyı alına pervāne kim çeşmümdür ol

4 Görmedikse ḳıl temāşā mevc-i seyl-i eşk-ile
Yolda zencīr sürer dīvāne kim çeşmümdür ol

5 Ḳande cāy itsün ḫayālüñ ḳalb-i meştāb-ı ḫarāb
Āb ṭutmaz ḫod nüvis ḫalḫāne kim çeşmümdür ol

6 Sanʿatunda ḫurde-kārī eyleyüp ḫāmem **Nesīb**
ʿArż ider ḫayr u ālişāna kim çeşmümdür ol

[180] Şiirin başlığı murabba olmasına rağmen nazım şekli murabba değil, nazmdır.
[181] Beyit üzerinden yaptığımız taramada bir makalede şâîri bilinmeyen bir şiir olarak karşımıza çıkmıştır. (Düzenli ve Özavcı 2018: 165). Makalede buradaki parantez içinde verilen ḫulf etme kullanımı içerisindeki [etme] kelimesi mecmuada yazılmamıştır. Çevriyazıda eklenerek metin tamiri yapılmıştır. Ayrıca makalede şiirin nazım şekli için kıtʿa denmiştir. (Düzenli ve Özavcı 2018: 165). Şiir kafiyelenişi kıtʿa nazım şeklinden ziyade nazm olduğunu düşündürmektedir.

79.

Ġazel-i Bāḳī[182]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Baña çoḳ cevr itdigüñçün ey sipiḥr-i bī-vefā
Āhımuñ dūd-ı kebūdı uydı ulaşdı saña

2 Eşkimüñ cevherlerin[183] derdüm[184] eşigi ṭaşına
Yāre ʿarż itdüm diyü silmiş raḳīb-i bed-liḳā

3 Gömgök itdi sille-i āhum sipiḥrüñ ṣūretin
Gök yüzine baḳ inanmazsañ eger ey meh-liḳā

4 Gözime ʿālem görinmez görmesem ruḫsārını[185]
ʿĀrızuñ mirʾatidür āyine-i ʿālem-nümā

5 Ruḫlaruñ vaṣfında **Bāḳī** bir ġazel naẓm itdi kim
Ehl-i diller diller[186] adını vallāh mirʾatü's-ṣafā[187]

[21a]

80.

Behcet
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Gül ʿaraḳ-rīz-i hicāb-ı rūy-ı aluñdür senüñ
Ġonce-i ḫāmūş leb-i şīrīn maḳālüñdür senüñ

2 Ey ṣaçı Leylī dili Mecnūnumuz mānend-i Ḳays
Ser-be-ṣaḥrā dīde-i çeşm-i ġazālañdur senüñ

3 Cāmiʿ-i ḥüsn-i cemālüñdür perestişgāh-ı dil
Gūşe-i miḥrāb-ı ebrū-yı helālüñdür senüñ

4 Gönlümi bāzār-ı ʿaşḳuñdan teḥī-dest itme ẓan
Naḳd-i cān der-kef ḫarīdār u viṣālüñdür senüñ

5 **Behcetī** her şeb iden encüm sümār intiẓār
Ḥasret-i māh-ı cemāl-i bī-miṯālüñdür senüñ

---

[182] Mecmuada Ġazel-i Bāḳī başlıklı bu şiir şâirin divanında mevcuttur. (Küçük, 2019: 110).
[183] Divanda 15 numaralı gazelin ikinci beyitindeki bu kelime "gevherlerin" şeklindedir. (Küçük, 2019: 110).
[184] Divanda bu kelime "dizdüm" şeklindedir. (Küçük, 2019: 110).
[185] Şâirin divanında kelime iyelik eki yuvarlak yazılmış hâlde "ruḫsāruñı" şeklindedir. (Küçük, 2019: 110).
[186] Şâirin divanında "ḳodılar" şeklindedir. (Küçük, 2019: 110).
[187] Mecmuada beş beyiti yer alan bu gazel, divanda 6 beyit olup mahlas beytinden önceki "Aks-i ḫāl-i ʿārıżından sāḳī-i gül-çihrenüñ / Lāle-i sīr-āb olur cām-ı şarāb-ı dil-güşā" beyiti mecmuada yoktur.

81.

Behcet
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Reşk-i ayīne-i ḫurşīd-i mücellāsın sen
Ḥüsn-ile dāġ-ı dūn meh-i ġarrāsın sen

2 Yūsuf-ı Mıṣr beḫā ḫüsnile bī-hemtāsın sen
Cevher-i cān-ı bahā gevher-i yektāsın sen

3 Gerçi ḫūbān-i Sitānbula söz olmaz ammā
Bu sehī ḳāmet ile cemālden aʿlāsın sen

4 Rūmdur bunda nice dil-ber-i rāʿnā bulınur
Cümleden pādşehum velvele-i edāsın sen

5 **Behcet**-i zārı gibi ʿālemi itdüñ nālān
Şāhid-i gül gibi bir dil-ber-i rāʿnāsın sen

[21b]

82.

Behcet
mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün

1 Mirʾat-i ḥüsne itdi eṣer-i dūd-ı āhı gör
Ḫaṭ geldi rūy-ı dil-bere baḫt-ı siyāhı gör

2 Yūsuf gibi güzel göremem dirseñ ey göñül
Ḥüsn-i cemālüñ eyle temāşā o māhı gör

3 Bī-gāne ġamzesi dil u cān-ı ḫalīdedür
Cān u diline işledi tīz-i nigāhı gör

4 Nā-gāh toz ḳopardı ẓuhūr itdi ceyş-i ḫaṭ
Taḫrīb-i mülk-i ḥüsne hücūm-ı siyāhı gör

5 ʿAhd-i viṣālden dönüp ol şūḫ-ı Mevlevī
ʿUşşāḳa **Behcetā** nice itmiş külāhı gör

83.

Behcet
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Seḥer ḫ̬āb-ı ʿademden miḥr-i ruḫ̬sārı uyandırmış
Fürūġ-ı miṣʿal-i ḥüsnüñ çerāġ-ı māhı yandırmış

2 Ḥużūrunda ḳızarmış şāhid-i gül olsa ḥüsnüñ
Ruḫ̬-ı āl-i arūsı lāleveş ġāyet utandırmış

3 Degildür nev-şüküfte-i ġoncede ey tāze dü şebnem
Gül-i sīr-āb-ı ḫaddüñ gülşenüñ ʿaġız ṣulandırmış

4 Gelüp ḫaṭṭ tīre itmiş ṣāf-ı āyīneveş rūyuñ
Meger kim bād-ı āhum lücce-i ḥüsnüñ bulandırmış

5 Ḳoyup Şīrīni itmiş ʿazm-i iḳlīm-i ʿadem Ferhād
Belā-yı ʿaşḳ gūyā ṭıfl-ı cān uṣandırmış

6 Yemīn idüp viṣālüñ vaʿde ḳılmış **Behcetā** amma
Yalan söyler seni gerçekden ol kāfir inandırmış

[22a]

84.

Bāḳī[188]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Düşse zülfüñden ʿarāḳ ruḫ̬sār-ı cānān üstine
Gūyiyā şebnem düşer gül-berg-i ḫ̬andān üstine

2 Kāküli ṣanman görinen sāye-i devlet-nümā
Sāye salmışdur o şāhenşāh-ı ḫ̬ūbān üstine

3 Niçün ol ḫ̬urşīd-i ʿālem-tāba öyküdüñ diyü
Māḥ-ı nev ḫ̬ançer çeker mihr-i dıraḫ̬şān üstine

4 Zīr-i zülfüñde görenler ḫaṭṭūñı ebr-i bahār
Sāye ṣalmış ṣandılar saḥn-ı gülistān üstine

5 Ġam degil gelse dile **Bāḳī** pey-ā-pey derd u ġam
Eksük olmaz tekyedür mihmāñ mihmān üstine

[188] Bâḳî Divanı'nda gazel mevcut olup altı beyittir. Divanda ikinci beyit olan "Bulmaz ol ruḥsār ile ol ḳadd-i zībā ḥāletin / Bağlasañ bir deste gül serv-i ḫ̬ırāmān üstine" bu beyit mecmuada yoktur. Ayrıca mecmuada; iki numaralı beyit divanda üçüncü, üç numaralı beyit dördüncü beyittir. (Küçük, 2019: 371-372).

85.

Fıṭnat[189]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Ey ġonce-i şükūfte ḳaçan ḫande idersin
Murġ-ı dili bülbül gibi nālende idersin

2 Luṭf eyle ṣabā kākül-i cānāne ṭoḳınma
Cemiyyet-i ʿuşşāḳı perākende idersin

3 Ki cevr idüp aġyāra gehi eyleyüp āzār
Erbāb-ı dili luṭfıla şermende idersin

4 Ḥüsnüñ gören elbette olur vāle-i ḫayrān
Her gördügini ʿāşıḳ-ı efkende idersin

5 Daḫl eyleme ʿāşıḳlaruñ efġānına **Fıṭnat**
Dildāre cefā eyleyiceksen de idersin

[22b][190]

86.

Fıṭnat[191]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Baġda güller ruḫlaruñ[192] seyriyle ḫayrān oldı hep
Kakülün reşkiyle sünbüller perīşān oldı hep

2 Bir nigāh-ı nāza şāyān oldı[193] amma neyleyim
Sīnemüz āmāc-gah-ı tīr-i müjgān oldı hep

3 ʿĀrıż u aluñ senüñ ey ġonce-leb itdüm[194] ḫayāl
Ḥāne-i ḫāṭırına reşk-i gülistān oldı hep

4 Çāşnī-baḫş oldı [ol][195] kān-ı melāḥat bezme çün
Sāġar-ı mey ʿaks-i laʿliyle nemekdān oldı hep

---

[189] Gazel, şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 178).
[190] Yazmada varak sonunda Fıṭnat başlıklı bir beyit bulunuyor. Bu beyit 22a varağındaki "idersüñ" redifli gazelin ilk beytidir. Beytin ikinci dizesine gazelin üçüncü beyitinin ikinci dizesi yazılmıştır. Müstensihin zaten hatalı bir yazımla gazeli tekrarından dolayı çevriyazıda verilmemiştir.
[191] Gazel şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 162)
[192] Divanda kelime "ruhuñ" şeklindedir. (Azaklı, 1998: 178).
[193] Divanda kelime "olduk" şeklindedir. (Azaklı, 1998: 178).
[194] Divanda kelime "kıldım" şeklindedir. (Azaklı, 1998: 178).
[195] Mecmuada bu dizede vezin eksiktir. Mecmuaya yazılmayan, divanda yer alan "ol" kelimesi tarafımızdan eklenmiştir. (Azaklı, 1998: 178).

5 **Fıṭnat** o şīrīn-dehen nuṭḳa gelince nāz ile
Feyż-i güftārıyle ʿālem şekkeristān oldı hep

87.

Fıṭnat[196]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Vaṣf-ı ḳand-i laʿlüñi ẕikr ü beyān itsem gerek
Ṭūṭī-i ṭabʿum yine şekker-feşān itsem gerek

2 Zülfüñe bend eyleyüp murġ-ı dil-i āvāreyi
Sāye-i perr-i hümāda āşyān itsem gerek

3 Verd-i ruḫsāruñ taḫāyyül eyleyüp gülzārda
Bülbül-i şūrīdeveş āh u fiġān itsem gerek

4 Ṣarf idüp naḳd-i sirişküm ārzū-yı vaṣluña[197]
Cūy-ı eşküm rāh-ı ʿaşḳuñda revān itsem gerek

5 Deşti Mecnūn bī-sütūnı kūh-ken cāy eylemiş
Fıṭnatā ben kūy-ı cānānı mekān itsem gerek

[23a]

88.

Fıṭnat[198]
mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿilü/fāʿilün

1 ʿĀşıḳ ümīd-i luṭf-ile dildādedür saña
Ey şūḫ eyle merḥamet üftādedür sañā

2 Defʿ-i ḫumāre ister iseñ çāre ey göñül
Ben bildigim ʿilāc [hemān][199] bādedür sañā

3 Aġyār oldı nāʾil-i ẕevḳ u viṣāli hep
Luṭfı hemān bir nigeh-i sādedür saña

4 Girdāb-ı ġamda ḳaldı efendim dil-i nizār
Dāʾim kenār-ı vaṣl-ı temennādadur sañā

[196] Gazel şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 177).
[197] Şâirin divanında kelime "vasl ile" şeklindedir. (Azaklı, 1998: 177).
[198] Gazel şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 161).
[199] Mecmuada bu dizede vezin eksiktir. Divanda buradaki kelime dizeye parantez içinde verilerek eklenmiştir. (Azaklı, 1998: 161).

5 **Fıṭnat** ne deñlü olmasa şāyān -ı vuṣlatuñ
Ey şūḫ eyle merḥamet üftādedür sañā

89.

Fıṭnat[200]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Neşve-i cāmı muḥabbetle göñül cūş eyler
Çekilen derd-i ġamı cümle ferāmūş eyler

2 Bir nigehle ḳomadı derdümi taḳrīre mecāl
Çeşm-i mestüñ nice gūyāları ḫāmuş eyler

3 Ḳıl ḥaẕer alma ṣaḳın ʿāşıḳ-ı zāruñ āhuñ
Seni bir şūḫ-ı sitemkāra felek dūş eyler

4 Hāle-i māh gibi sīneye çekmiş mühri
Bezm-i vuṣlatda o kim yāri der- aġūş eyler

5 Sen hemān gülşen-i ḥüsnünde fiġān it dāʾim
Fıṭnat[ā] derd-i dilüñ belki o gül gūş eyler

[23b]

90.

Ġazel-i Fıṭnat[201]
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Olmada diller rübūde ġamze-i cādūsına
Deşt-i ḥüsnüñ ṣayd olurlar şīr[ler][202] āhūsına

2 Reng ü būda zülf-i cānāna müşābih olmasa
Kim baḳar gülzār-ı dehrüñ sünbül ü şebbūsına

3 Ṣad-hezārān fitne meftūn bir nigāh-ı şūḫına
Biñ dil-i Ḫārūt bende perçem ü gīsūsına

4 Çille-i saḫtuñ çeker her dem kemān-ebrūlaruñ
Āferīn erbāb-ı ʿaşḳuñ ḳuvvet-i bāzūsına

5 Cismi ḥāk it ol sehī ḳaddüñ yolında **Fıṭnatā**
Nāʾil olmaḳsa murāduñ devlet-i pā-būsına

---

[200] Gazel şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 166).
[201] Gazel şâirin divanında mevcuttur. (Azaklı, 1998: 188).
[202] Mecmuada kelime "şīr" şeklindedir. Vezin eksikliğinden dolayı çevriyazıda divandaki şekli yazılmıştır. (Azaklı,1998: 188).

91.

Ġazel-i İsḥaḳ[203]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Cefā-yı derd arturdı yine[204] ol bī-vefā gelmez
Göñülden her ne dersen hep gelür ammā[205] vefā gelmez

2 Sitāremde temāşā bu ki ol ḫurşīd-i meh-i ṭalʿat
Çıḳup[206] her-cāyini[207] seyrān ider bizden[208] yana gelmez

3 O yüzi muṣḥafı varır[209] oḳurdım ṣoḥbete ammā
Sözüm geçmez hümādur yüksek uçar oḳıya gelmez

4 Bizümle çün ḳaçar aḫşamlamaḳdan ol meh-i tābān
Seḥer vaḳtinde gün gibi niçün bāri[210] çıḳagelmez

5 Nigāruñ dünki sözünden geleydi gibi **İsḥāḳ**
Meger kim ʿahd u peymānı unutmışdur aña gelmez

[24a]

92.

Fużūlī-i Baġdādi[211]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Āh eyledigüm serv-i ḫırāmānuñ içündür
Ḳān aġladıġum ġonce-i ḫandānuñ içündür

2 Ser-keşteligüm kākül-i müşginüñ ucından
Āşüfteligüm zülf-i perīşānuñ içündür

3 Bīmar tenüm nergīs-i mestüñ eleminden
Ḫūnīn cigerüm laʿl-i dür-efşānuñ içündür

[203] Mecmuada Ġazel-i İsḥaḳ başlıklı şiir, şâirin divanında mevcuttur. Gazel divanda yedi beyittir. Mecmuada üçüncü ve dördüncü beyitler divandaki dizilime göre yerleri değiştirilmiştir. Divanda beşinci ve altıncı beyitler mecmuada yazılmamıştır. (Yıldırım, 1991: 128).
[204] Şâirin divanında kelime "bize" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[205] Divanda kelime "illā" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[206] Divanda kelime "çıkar" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[207] Divanda kelime "her bir yana" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[208] Divanda kelime "bizden" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[209] Divanda kelime "varup" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[210] Divanda kelime "bir gün" şeklindedir. (Yıldırım, 1991: 128).
[211] Mecmuda Fużūlī-i Baġdādi başıklı gazel şâirin divanında mevcut olup 105 numaralı 7 beyitli gazelidir. Mecmuada gazelin dördüncü ve beşinci beyitleri yazılmamıştır, gazelin iki beyiti eksiktir. Bkz. (Akyüz, Beken, Yüksel, Cunbur, 1990: 181).

4 Cān vir göñül ol ġamzeye kim bunca zemānlar
Cāniyle seni besledigüm anuñ içündür

5 Vāʿiẓ bize dün düzaḫı vaṣf etti **Fużūlī**
Ol vaṣf senüñ külbe-i aḫzānuñ içündür

93.

Ġazel-i Fużūlī[212]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün

1 Beni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı
Felekler yandı āhumdan murādum şemʿi yanmaz mı

2 Şeb-i hicrān yanar cānum döker ḳān-ı çeşm giryānum
Uyarır ḫalḳ-ı efġānum ḳara baḫtum uyanmaz mı

3 Ḳamu bīmārına cānān devā-yı derd ider iḥsān
Niçün ḳılmaz baña dermān beni bīmār ṣanmaz mı

4 Gül-i ruḫsārına ḳarşu gözümden ḳanlu aḳar ṣu
Ḥabībüm faṣl-ı güldür bu aḳan ṣular bulanmaz mı

5 Degildüm ben saña māʾil sen itdüñ ʿaḳlumı zāil
Baña ṭaʿn eyleyen cāhil seni görse inanmaz mı

6 **Fużūlī** rind-i şeydāḍur hemīşe ḫalḳa rüsvādur
ʿAcep bilsem ne sevdāḍur bu sevdādan uṣanmaz mı

[24b]

94.

Seyfī[213]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Biḥamdillāh ki İslāma delīlüm Muṣṭafā geldi
Emīr-i rehber-i şāhum ʿaliyyü'l-murtażā geldi

2 İmāmum ol kerem-kāni nice ben sevmem ānı
Resūlüñ ḳurretü'l-ʿaynī ḥasen ḫulḳ-ı rıżā geldi

[212] Ġazel-i Fużūlī başlıklı Fużūlī' nin bu meşhur gazeli şâirin divanında mevcuttur. Divanda 264 numaralı bu gazel 7 beyittir. Mecmuada gazelin bir beyiti yazılmamıştır. Eksik olan beyit;
"Ġamım pinhān ṭutardım ben dediler yāre ḳıl rūşen / Desem ol bī-vefā bilmem inanır mı inanmaz mı" beyitidir. (Akyüz, Beken, Yüksel, Cunbur, 1990: 259-260).
[213] Mecmuada Seyfi mahlaslı bu şiir, Sabâ makamında bestelenmiş, güftesi Seyfi' ye ait bir ilahidir. Şiir, şâirin divanında mevcuttur. (Söylemez, 2013: 339-340).

3 Fedā olsun aña cānum kim oldur dīnüm īmānum
İki ʿālemde sulṭānum Ḥüseyn-i kerbelā geldi

4 Aña ins ü melek bende en ednā bendesi bende
Cihānda ḳutb-ı ʿālemde ʿAli zeyne'l ʿibād geldi

5 Muḥammed Bāḳi ol şāhum imām Caʿfer durur māhum
Bulardan Mūsā-yı kāẓım ki ol nūr-ı Ḫudā geldi

6 Yüzidür ḳaf ve'l-Ḳur'ān-ı muzārī Kaʿbe-i ʿirfān
Cihāne raḥmet-i raḥmān ʿAli Musā er-rıżā geldi

7 Taḳī-i velāyetdür naḳī-i nūr-ı hidāyetdür
Bular maḳbūl-i ḥażretdür ki bize reh-nümā geldi

8 Muḥammed mehdī-i āḫir gele bir gün ola ẓāhir
O vaḳtüñ ḫārici münker bu dergāhdan cudā geldi

9 Behey derviş göz açup baḳ cihān bularladur revnaḳ
Buların başduġı ṭopraḳ gözüme ṭūtiyā geldi

10 Sözin **Seyfī** ilahīdür cevābuñ nuṭḳ-ı şāhīdür
Ḥaḳīḳat burcı māhīdür bu yola bī-riyā geldi

[25a]

95.

Murabbaʿ-ı Şemʿi[214]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Gün gibi doġınca dolandı hemān ol meh-liḳā
Ẓulmet-i hicrānda ḳaldum çekerem derd-i belā
Ṣāġ esen midür cihānda bilmezem ol bī-vefā
Yār-i cānumdan ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā

2 Nār-ı ḥasret yaḳmadan bu sīne-i sūzānumı
Tīġ-ı mihnet dökmeden başdan ayaġa ḳānumı
Almadan dest-i ecel āḫir bedenden cānumı
Cism-i cānumdan ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā

3 Açılur mı gülşen-i ḥüsnüñde yārüñ gülleri
Ṭaġılur mı vird-i ḫisārında ya sünbülleri
Ṣubḥa biñ feryād ider mi her gice bülbülleri
Gül fidānumdan ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā

[214] Mecmuada şiirin başlığı Ġazel-i Şemʿī' dir. Fakat bu isimlendirme yanlıştır. Şiir müzdevic bir murabbadır. Bu murabba Şemʿî divanında ve Şemʿî mecmuası adlı çalışmada mevcut değildir. (Yorulmaz, 2011).

4 Uġradın mı kūy-ı dildāre geçerken bu seḥer
İrmez oldı semʿine şehrin kelāmından ḫaber
Gelmez oldı hiç dimāġa būy-ı zülfünden eṣer
Yār-ı ġamdan ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā

5 **Şemʿiyā** hercāyi sevmek ḫoş-belā imiş belā
Zülfüne misk-i Ḫoten didüm hemān ol Ḫıṭā
Ḳande gitdi bilmezin hergiz dimez yā hū saña
Rūh-ı ṣāniden ḫaber vir söyle ey bād-ı ṣabā

96.

Murabbaʿ-ı Yaḥyā[215]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün

1 Ey göñlümüñ eglencesi ey rūḥ-ı revānum
Bāşum gibi üftādesi çoḳ tāze civānum
Dünyā dolusı ḳulı olan şāh-ı cihānum
Sulṭānum efendüm güzelüm tāze civānum[216]

[25b]

2 Ḳapuñda ḳul olmaġıladır ʿizzet-i cāhum
Yoḳdur bu cihān içre benüm ġayrı penāhum
Serv-i semenüm tāze gülüm çeşm-i siyāhum
Sulṭānum efendüm güzelüm tāze civānum

3 Sevdüm seni bu ḥüsn-i cemāliyle begendüm
Dil murġı saña uçdı benüm serv-i bülendüm
Cānum yüregüm ġonce gülüm şāh-ı levendüm
Sulṭānum efendüm güzelüm tāze civānum

4 Dil-ber ile her gice cemʿiyyet idersüñ
Sulṭānlar ile bāde içüp ṣoḥbet idersüñ
Yaḥyā ḳuluñı gül yüzine ḥasret idersüñ
Sulṭānum efendüm güzelüm tāze civānum

---

[215] Mecmuada bu başlık Ġazel-i Yaḥyā şeklindedir fakat aslında şiir mütekerrir murabbadır. Şiir, Yahyâ Bey Divanında mevcuttur. Mecmuada murabbanın ilk bendi şâirin divanında mevcut değildir. Mecmuada murabbanın ikinci bendi olan bend ise şâirin divanında murabbanın ilk bendidir. Divanda yer alan üçüncü bend ise mecmuada yazılmmaıştır. Divandaki üçüncü bend

"Maḥbūb olıcaḳ sencileyin olsa nigārā
Göstermedi emṣālüñi āyīne-i dünyā
Saña yaraşur dirler ise ey gül-i raʿnā
Sulṭānum efendüm yüzi māhum Memi şāhum" şeklindedir. (Çavuşoğlu, 1977: 218).

[216] Murabbanın tekrar beyti şâirin divanında "Sulṭānum efendüm yüzi māhum Memi şāhum" şeklindedir. (Çavuşoğlu, 1977: 218).

97.

Āli[217]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Firāḳuñla helāk oldum benüm ey māh-ı Kenʿānum
Yetiş gel merḥamet ḳıl bendeñe raḥm eyle sulṭānum

2 Revā mı nice gündür bendeñi yād itmeyüp hergiz
İrişe evc-i eflāke ḫurūş-ı āh-ı efġānum

3 Fiġānumdan cihān tā ṣubḥa dek her şeb [.....][218]
Gidelden sen cihānı sünbüle virdi çeşm-i giryānum

4 Ḥudā göstermeyüp el-ḥaḳ ne müşkildür cudā olmaḳ
Senüñ gibi güzel yārinden ey serv-i ḫırāmānum

5 Meded gel yoḥise vallāh helāk eyler ġam-ı ġurbet
Şikeste-beste **Āli** bendeñi ey şāh-ı ḫ̆ūbānum

[26a]

98.

Ḫayālī[219]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Dil-rubālar kim benüm ṣabr u ḳarārum aldılar
Çektiler evvel elümden iḫtiyārum aldılar

2 Ḳanlu yaşumdan cihān gülzārı buldı reng-i bū[220]
Üşdiler[221] bülbülleri feryād-ı yārüm[222] aldılar

3 Ṣabrumı dilden ḳara gözlü güzeller ḳapdılar
Bir nice şehbāzlar elden [.....][223] aldılar

4 Sīnemüñ meydānı ṭolsa ḳanlu yaşlarla[224] n'ola
Leşker-i miḥnet beden gibi ḥīṣārum aldılar

---

[217] Mecmuada Āli başlıklı bu gazel dışında Āli başlıklı bir de muhammes vardır. Muhammesin şâir Gelibolulu Mustafa Âli' ye ait olduğu belirlenmiştir. Bundan dolayı bu gazelin de Gelibolulu Mustafa Âli' ye ait olduğu düşünülmüştür. Fakat gazel, ulaşabildiğimiz divanlarda mevcut değildir. Bkz. (Altun, 1989) (Aksoyak, 2018).
[218] Mecmuada msranın bir tef'ilesi eksiktir.
[219] Mecmuada Hayālī başlıklı bu gazel şâirin divanında 104 numarada "ez eşʿār-ı Gül-i Sad-berg" başlıklı gazeldir. (Tarlan, 1992: 125).
[220] Şâirin divanında "Ḳanlu yaşımdan" ifadesinden sonrası, "çemen gülzārı verdi reng-i rū" şeklindedir. (Tarlan, 1992: 125).
[221] Divanda kelime "üşdüler" şeklindedir. (Tarlan, 1992: 125).
[222] Divanda bu kısım "feryād u zārum" şeklindedir. (Tarlan, 1992: 125).
[223] Şâirin divanında burada "şikārım" kelimesi vardır. (Tarlan, 1992: 125).
[224] Divanda buradaki kelime "yaş" şeklindedir. (Tarlan, 1992: 125).

5 Zaḥm-ı sīnemden **Ḫayālī** tīr-i yāri çekdiler
Piste-leb bir serv-i ḳāmet gül-ʿizāre[225] aldılar

99.

Müseddes-i Şeyḫī[226]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Düşelden ʿaşḳuña cānā göñül ḥayrān-ı sergerdān
Gezer başı açıḳ yalın ayaḳ Mecnūn gibi ʿuryān
Bu ceyḥūn gözlerim Yaʿḳūb gibi tā ṣubḥa dek giryān
Ḫabībā vār-ise ḳalbinde zerre raḥm-ı īmān
Yanaġından iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān
Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān

2 Efendümsin çün ʿālemde ḳażā mıdur felek sāḳī
İrer elbet ḳażā ḳalmaz güzelüñ kimse bāḳi
Elinde vār iken fırṣat saḳın incitme ʿuşşāḳı
Gelüp yeʾcūc mūylar ṭuṭmadan ḥüsninde ʿāfāḳı
Yanaġından iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān
Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān

3 Yolında ser viren ʿāşıḳ seni ṣıdḳ-ile sevmez mi
Taḥammül eyleyüp cevr-i cefāña boyun egmez mi
N'olur maḥbūb olan ʿāşıḳına hiç būse virmez mi
Cefānı bunca demdür çekdigim üç būse degmez mi
Yanaġından iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān
Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān

[26b]

4 Ḳalursa derd-i ʿaşḳuñ bir iki gün eyle cānānum
Yolunda olsun saña ġayrı sulṭānum
Ölürsem rūz-ı maḥşerde yazılsun boynıma ḳānum
Eger dest-i ecel çāk itmesün dirseñ girībānum
Yanaġından iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān
Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān

5 Efendüm ḫaydi pākin ḥürmetüñ bir kerre dādıyle
Bu **Şeyḫī** ʿāşıḳ-ı bī-çāreʾi ġamdan āzād eyle
Ne noḳṣānıyle efendüm ne evcden bir ziyād eyle
Sözüm ṭut n'ola ḥünkārum anı luṭfuñla şād eyle
Yanaġından iki perde lebüñden būse ḳıl iḥsān
Emīrüm seyyidüm er-resūlüm cān sañā ḳurbān

---

[225] Şâirin divanında kelime, "gülʿizārım" aldılar şeklindedir. (Tarlan, 1992: 125).

[226] Mecmuada Müseddes-i Şeyḫī başlıklı şiir şâirin divanları üzerine yapılmış çalışmalarda mevcut değildir. (Bilkan, 2003) (Sevgi, 2007).

100.

Ġazel-i Ḫāveri Taḫmīs-i Şüḫūdī[227]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ṣafā-baḫş ol lebüñ devrinde cānā cām-ı cemlerle
Meşām-ı rūḥa rāḥat vir bu ṭarf-ı ḫām-be-ḫāmlarla
Küdüretden dili ḳurtar ḳoma peyveste-i ġamlarla
Seni gözler[228] dü çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı başar merdümlik it demler ḳademlerle

101.

Kıtʿa[229]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Billur gibidür gerdanı dildārumuñ aḳlıḳ
Büseyle murādum aña gerdanlıġı taḳmaḳ

2 Bu çeşm-i derūnum gibi ırmaḳ mı olur hiç
Lāyıḳ mı degül yār yolına ṣu gibi aḳmaḳ

3 ..... naẓār itme gözlüm çarḫ-ı fenādır
Ṣāyed ola bir gün dil ile yüz yüze baḳmaḳ

4 Ḳānūn-ı cefā içre kebāb oldı cigerler
Ṣāyeste mi gör anı ateşe yaḳmaḳ

5 Bir büse eyleyedur yine sen vaʿdlerinden
Bī-çāreye lāyıḳ mı eli başına ḳomaḳ

[27a]

102.

Ḳalenderī
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Söyletme beni bāşuñ içün derd-i serüm var
Taḳrīr idemem ḫālümi ġāyet kederüm var

---

[227] Başlık ve bent üzerinden yapılan tarama sonucunda Hâverî Dîvânçesi ile İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi' nde Kayıtlı T 5480 Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP' a Göre Tasnifi adlı makaleye ulaşılmış, bu makalede tasnif tablosunda Taḫmīs-i Şüḫūdī Ġazel-i Ḫaverī başlığında Şüḫūdī' nin tahmisinin ilk bend ve son bendine rastlanmıştır. Bu bendin tahmisin ilk bendi olduğu görülmüştür. Bkz. (Açıl, 2016: 463). (Kaplan, 2018: 203-204).

[228] Hâverî' nin dîvânçesinde buradaki "gözler" kelimesi "görmez" şeklindedir. Bkz. (Açıl, 2016: 203-204).

[229] Mecmuada bu şiir başlıksızdır ve şiirde bir mahlas beyiti de yoktur. Şiir kıtʿa nazım şeklinde olduğundan başlık olarak kıtʿa yazılmıştır.

2 Gel cevr-ile aġlatma beni yoḫsa cihānı
Başdan başa ġavgāya virür çeşm-i dem var

3 Ol yār-i cefā-pīşeden olsam n'ola giryān
Aġyāre vefā itdügünden ḫaberüm var[230]

4 Benden ṣaḳınur mihr-i cemālüñ o meh āyā
Āgāh mı degül kendüye ḥüsn-i naẓarum var

5 Yem eyle zerrem keriḥ yoḳ el-minnetullāh[231]
Ḥükmi hele destümde bu güne hünerüm var

103.

Nev-ẓuḥur[232]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ṣaluñ bin nāz-ile gülşende ey serv-i ḫırāmānum
Açıl gül gibi gel ey nice nev-ḫīz-i ḫandānum

2 Egerçi ʿaşḳuñı sīnemde cānum gibi ṣaḳlardum
Dili bildürdi ḫalḳ-ı ʿāleme çāk-i girībānum

3 Serī zülfüñ gibi ʿaḳlum perīşān oldı gitdükce
Ne yüzden bilmezem ʿarż eyleyem ḥāl-i perīşānum

4 Esirge bendeñi raḥm eyle itme böyle istiġnā
Efendüm sevdigüm cānum gözüm ey [māh-ı] Kenʿānum

5 Esīr oldum yine bir māh-ı ālem-tābe ey [şāhum]
Yeridür evc-i eflāke çıḳarsa āh-ı efġānum

[27b]

104.

Ġazel-i Rūḥī[233]

fāʿilātün/fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Çıḳdı cānum tenden ol rūḥı revānum gelmedi
Gitdi ārāmum meded ārām-ı cānum gelmedi

[230] Mecmuada Ḳalenderi başlıklı şiirin bu dizesinde vezin eksiktir.
[231] Şiirin bu dizesinde de vezin eksiktir.
[232] Mecmuada Nev-zuḥur başlıklı bu şiirin bir mahlas beyiti yoktur. Şâiri de tespit edilememiştir.
[233] Mecmuada Ġazel başlığı ile yer alan bu gazel Rûhî' ye aittir. Mecmuada görülen genel bir özellik olarak isimle nazım şeklinin terkipli şekilde başlık verilmesi dolayısıyla, başlığa Ġazel-i Rūḥī yazılması uygun görülmüştür. Mecmuada dört beyiti bulunan bu gazel, şâirin divanında beş beyittir. Mecmuada, divanda dördüncü beyit olan "Mihnet-i hicr-i cevān iken beni pīr eyledi / Āh kim geldi ecel ol bī-emānum gelmedi" beyiti yazılmamıştır. (Ak, 2001: 1031).

2 Gönlümi şemşīr-i endūh-ı firāk[234] etdi fikār
Zülfikārı[235] olduġım nā-mihribānum gelmedi

3 Tīr-i firḳat cānuma kār etdi bilmem neyleyem
Āh o ḳurbānı olduġım ebr ü kemānum gelmedi

4 **Rūḥiyā** bilmem n'olur ḥālüm belā-yı hicr-ile
ʿİşve-bāzum şīve-kārım nev-civānum gelmedi

105.

Ġazel-i Nādirī[236]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ġam-ı ʿaşḳuñla feryād eylesem dīvānedür dirler
Ḳızarsa ağlamaḳdan gözlerüm mestānedür dirler

2 Görenler murġ-ı cānı sūz-ı[237] ʿaşḳuñ ile sulṭānum
Bu bir şemʿ-i cemāle per yaḳan pervānedür dirler

3 Gözüm ḳaldı ḫaṭuñda ṣaff-ı müjgān-ı dem-ālūdum
Görenler rīşe-i sebz üzre laʿlin şānedür dirler

4 Şikār olsa n'ola murġ-ı ṣafā gülzār-ı bezm içre
Aña devr-i ḳadeḥ dām u ḥabābı dānedür dirler

5 Ne deñlü tīşe ursañ anda genc-i ʿaşḳ olur peydā
Derūnı **Nādirīnüñ** bir ʿacep vīrānedür dirler

[28a]

106.

Ġazel-i Rūḥi[238]

fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿılün

1 Ağladup ʿāşıḳları hicrüñle nālān eyledüñ
Neyledüñ ey bī-vefā aġyārı ḫandān eyledüñ

[234] Divanda "felek" kelimesi vardır. (Ak, 2001: 1031).
[235] Divanda "dil-fikārı" şeklindedir. (Ak, 2001: 1031).
[236] Mecmuada Ġazel-i Nādirī başlıklı bu gazel şâirin divanında mevcuttur. (Külekçi, 1985: 240).
[237] Divanda burada "âteş" kelimesi vardır. (Külekçi, 1985: 240).
[238] Mecmuada Ġazel-i Rūḥī başlıklı şiir, Bağdatlı Rûhî' nin divanında yoktur. (Ak, 2001). Mecmuada bu gazel öncesinde yer alan 104 numaralı gazel de Rûhî' nin gazelidir ve şiir Bağdatlı Rûhî divanında mevcuttur. Bu şiirin de Bağdatlı Rûhî' ye ait olduğu düşünülmektedir fakat şiirin bu şâire ait olma ihtimali düşünülüp 15. yy. Memluk sahası şâirlerinden Rûhî' nin Dîvânı adlı çalışmaya da bakılmıştır. Şiirin burada da mevcut olmadığı görülmüştür. Bkz. (Kara, 2014).

2 Neyledüñse eyledüñ bend itdüñ aḫraz lafuña
ʿĀşıḳ-ı bī-dillerüñ ḥālüñ perīşān eyledüñ

3 Minnet eylersen bize cevr ü cefālar itdügüñ
Bārekallāh dostum ḥaylice iḥsān eyledüñ

4 Ṭolular şun içelüm meclīsde şāhum ʿaşḳuña
Ḳo bu nārı şīveyi kim baġrumuz ḳān eyledüñ

5 Bundan artuḳ **Rūḥī**-i bī-çāreye n'itseñ gerek
Baġrını ḳān eyleyüp çeşmini giryān eyledüñ

107.

Ġazel-i Āgāh[239]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 İtdi dil şīfte bir şūḫ-ı sitemkāre beni
Ki ṭutar[240] ikide bir ḥancer-i āzāre beni

2 Şimdi baḳmaz yüzüme nāz ile ammā evvel
Mübtelā itmiş idi yalvāre yalvāre beni

3 İḳtiżā-yı mey-i vaḥdet bu mıdur ey Manṣūr
Ki çeke dāra seni zülf-i siyehkāre beni

4 Gūşe-i vaḥdetümi virmez iken dünyāya
Çeşm-i āhū nigehān eyledi āvāre beni

5 Bilmem **Āgāhi** günāhum ne idi kim devrān
Āşinā eyledi ol ġamzesi ḫūn-ḫˇāre beni

[28b]

108.

Ġazel-i Vaṣfī[241]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Müjgānı görüp ḫaste-i şimşīr olayım mı
Gīsūyı görüp bende-i zencīr olayım mı

[239] Mecmuada Ġazel-i Āgāh başlığıyla yer alan bu gazel, şâirin divanında mevcuttur. Divanda altı beyit olan gazelin üçüncü beyiti mecmuada yoktur. Mecmuada yer almayan beyit; " Kanda ben kanda reh-i savmaʻa câhid degülem / ʻĀrifem gūşe-i meyhānede gel ara beni" beyitidir. Bkz. (Akpınar, 2017: 268), (Civelek, 1999: 341).
[240] Divanda kelimenin yazımı "dutar" şeklindedir. (Akpınar, 2017: 268).
[241] Mecmua' da Ġazel-i Vaṣfī başlığıyla verilen bu gazel şâirin divanında yoktur. (Köksal, 2016). Fakat Divan' da s.210 G.189' da mecmuadaki bu gazel ile aynı redif, aynı kafiye ve aynı aruz kalıbıyla yazılmış bir gazel mevcuttur. Bkz. (Köksal, 2016: 210).

2 Viṣāl istemiyor hicr ile ālüfte olan dil
Taḳdīri ḳoyup ṣāḥib-i tedbīr olayım mı

3 Ey nāfe-i gīsū meded ey şāh-süvārum
Āhū gibi fitrākine naḫcīr olayım mı

4 Hicrüñ ṣanema sīne-i iḥrāḳe feraḥdur
Ġam gelmek ile bāʿiṣ-i tekdīr olayım mı

5 Bu nāle-i feryād ile ey ʿaşıḳ civānum
Vaṣfī gibi bir ḳadd-i dütāh pīr olayım mı

109.

Vaṣfī[242]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Āşüfte dilüñ mūnisi bir hem-demi yoḳ mı
Aḥvāl-i ġamı ʿaşḳına hiç maḥremi yoḳ mı

2 Ṣarılmadı sīnemde olan yāreler ey dil
Ol ṭıfl-ı ṭabībüñ bilemem merhemi yoḳ mı

3 Ṣordum dil-i āvāremizi laʿl-i lebüñden
Aġzı ḥaberüñ virmedi bilmem dili yoḳ mı

4 Ey dil-ber-i rüsvā-yı cihān eyledüñ āḫir
Bu nüh felegin sen gibi bir sersemi yoḳ mı

5 Şevḳıyle görüp **Vaṣfīyi** azāde mi ṣanduñ
Hecriyle anuñ dilde ġam-ı mātemi yoḳ mı

[29a]

110.

Taḫmīs-i Ḳabūli[243]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Künc-i mihnetde ḫarīn ü zār-ı giryān olduġum
Dār-ı ġurbetde ġarīb-i ġamla nālān olduġum
Rāh-ı ġamda ḫāḳveş ḫāṭır perīşān olduġum
Tekye-i ʿaşḳa varup cāñ-ile ḳurbān olduġum
Hep senüñçündür benim yolında ḳurbān olduġum

[242] Vaṣfī' nin bu gazeli divanında yoktur. (Köksal, 2016).
[243] Yazmada Taḫmīs-i Ḳabūli başlıklı verilen şiir bir tahmis değil muhammestir ve şâirin divanında mevcuttur. (Erdoğan, 2008: 519-520).

2 Vādeli rāh-ı belāda ʿāşıḳ-ı bī-pākler
ʿĀşıḳ-ı bī-pāklerde sīne-i ṣad çākler
Sīne ṣad çāklerde ḥāṭır-ı ġamnākler
Ḥāṭır-ı ġamnāklerde āh-ı āteş-nākler
Hep senüñçündür benim yolında ḳurbān olduġum

3 Ṣabr idüp her derde ʿaşıḳuñ iḫtiyār itdüklerüm
Her gice kūyuñ dolanup āh u zār itdüklerüm
Girye-i işde revānum cūy-bār itdüklerüm
Yoluña nem vār-ise cümle ..... itdüklerüm
Hep senüñçündür benüm yolında ḳurbān olduġum

4 Devr elinden bir zemān çekdüm nice derd ü belā
Cān cevr ü yāre ṣabreyle diyü ḳıldum nidā
Biz yana ʿaşḳuñ belāsı taʿn-ı aʿdā bir yana
Bu felāketler ḥaḳāretler ihānetler bañā
Hep senüñçündür benüm yolında ḳurbān olduġum

5 Kendüni ʿālemlere ʿaşḳ ile rüsvā ḳılduġum
Gönlüni sevdā-yı zülfüñ ile şeydā ḳılduġum
Aġlamaḳdan gözinüñ yaşını deryā ḳılduġum
Sūz-ı ʿaşḳuñla **Ḳabūlīnüñ** yanup yaḳılduġum
Hep senüñçündür benim yolında ḳurbān olduġum

111.

Ġazel-i Ḳabūli[244]

mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/feʿūlün

1 Ḳaṣduñ egerçi cān u dilüñ birisinedür
İkisi de fedā yolına birisi nedür

2 Senden bir iki maṭlūbumuz var iki gözüm
Yol pekdür birisi birisi nedür

3 Hicr ü viṣāl dirler iki nesne vār-imiş
Bildüñ anuñ birisin birisi nedür

4 Ḳaṣdı **Ḳabūlī** ol ḳıyaḳ baḳışlu āfetüñ
Cānla dilüñ ikisinüñ birisi nedür

[244] Mecmuada Ġazel-i Ḳabūli başlıklı şiir, şâirin divanında mevcut değildir. (Erdoğan, 2008).

[29b]

112.

Müseddes-i Yaḥyā Efendi[245]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Döner ẕevḳ u ṣafāya dilde durur elem bir gün
Bağışlarsın günāh-ı cürmüm ey şāh-ı kerem bir gün
İdersin cānuña daʿvet ṣanursın cām-ı cem bir gün
Ölince ṣanma ümmīdümi senden kesmem bir gün
Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün
Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün

2 Görüp evvel vefā vü luṭfuñ olur mübtelā ādem
Çeker ṣoñra firāḳuñda nice derd ü belā ādem
Cenāb-ı kūyuñ ḳaderin bilürken dil-berā ādem
Nice ṣabr eylesün Allāh içün söyle şehā ādem
Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün
Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün

3 Ḥarīm-i kūyuña irmek ki maḳṣūd-ı fuʾādumdur
Eger mābeyn-i baʿd-ı maşrıḳın olsa bir āvemdür
Göñül ayrıldugına işigüñden şimdi nādimdür
Ne nāmrād oldımsa da vaṣluñ murādumdur
Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün
Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün

4 Cihān kim faṣl-ı gülde bāġ-ı cennet gibi ḥaremdür
Baña sensiz güli āteş gülistānı cehennemdür
Açılmaz ġonce ḥāṭır-ı derūnum ṭopṭolu ġamdur
Viṣālüñ gülşenüñe ölmeden irmek ne ʿālemdür
Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün
Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün

5 Belā küncinde **Yaḥya** gibi ḳaldum āh u zārumla
Dil-i pür-şerm-sārumla ben zār u nizārumla
ʿAcep ḥaşr olmaya mı ben ḳıyāmet-ḳad nigārumla
Bu mihnet-ḥāne ölsem de ḳalamam iḫtiyārumla
Eger öldürmez ise dūzaḫ-ı hicrüñde ġam bir gün
Umaram cennet-i kūyuña rıḍvānum irem bir gün

[245] Mecmuada her bir bendi altı dizeli beş bendden oluşan bu musammata Taḫmīs-i Yaḥyā Efendi başlığı verilmiştir. Bu musammat bu şekilde isimlendirilse de aslında bir tahmis değil, müseddesdir. Şiir, ne Hasan Kavruk' un Şeyhülislam Yahya Divanında ne Rekin Ertem' in Yahyâ Divanında mevcuttur. Bkz. (Ertem: 1995). Mecmua hakkında okumalarımız esnasında bu şiirin ilk bendine Semra Tunç' un *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmuası* adlı makalesinde rastlanmıştır. Makalede müseddes dipnotunda "Ertem, Kavruk ve Bayraktutan' da bulunamadı." denmiştir. (Tunç, 2005: 24).

113.

Taḫmīs-i Siyāhī[246]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Münevver ḳıldı āfāḳı yüzüñ ey māh żiyālıḳdan
Yaraşur serv-ḳaddüñe dem ursa müntehālıḳdan
Ferāġat eyledi ṣandum seni bu bī-vefālıḳdan
Gözüm yaşını baḥr etdüñ firāḳuñla cudālıḳdan
Senüñle ḳanı a ẓālim ṣuṣamazdı arālıḳdan

[30a]

2 Niyāz itmek düşer elbet gül-i raʿnāya bülbülden
Niyāz itdükce nāz itmek yaraşur bülbüle gülden
Beni sen şu gibi ey serv-i āfetden cān ile dilden
Çevirdüñ yüzini āḫir alınca göñlümi benden
Ġaraż ḳoymadı ey dil-ber bizimle āşnālıḳdan

3 Cihān içre saña beñzer ḳanı bir dil-ber-i raʿnā
Ṣaçı reyḥān ʿanber yüzi gül ḳāmeti bālā
Ḳamer-i behcet güneş ṭalʿat bir bikr-i melek-sīmā
Bugün mülk-i melāḥatde bulınmaz ḥüsnüñe hem-tā
Virilmişdür sañā şāhum güzellik ṣunʿı ḫālıḳdan

4 Dem-ā-dem dest-i cevrüñle nigārā çāk olur yaḳa
Revā mı enīṣ-i hecrüñ beni ḫāk eyliyüp yaḳa
Teraḥḥum ḳılmayasun sen gözimden ḳanlu yaş aḳa
Oluban ḥüsnine maġrūr iken cevr itme ʿuşşāḳa
Ġurūr ile nice şehler düşüpdür pādşāhlıḳdan

5 **Siyāhī** ġonceler içre görüp bu verd-i ḫandānı
Göñül virüp n'ola bülbül gece eylerse efġānı
Gözimüñ yaşı ḳān oldı demidür ḳılsuñ iḥsānı
Naṭıḳī yoluna cāna viripdür ṣıdḳ-ile cāñı
Aña raḥm eyleyüp göçsüñ eger bu bī-vefālıḳdan

114.

Ġazel-i Yaḫyā[247]
mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün

1 Bugün bir merdüm-i ʿālī-naẓardan ayrıldum
Gözüm yaşı gibi nūr-ı baṣardan ayrıldum

[246] Başlığı Gazel-i Siyāhī Taḫmīs-i Naṭıḳī olan bu şiirin mahlas beyitinden anlaşılmaktadır ki tahmis Nāṭıḳī' nin gazelini Siyāhī' nin tahmisidir.
[247] Mecmuada Gazel-i Yaḫyā başlıklı bu şiir Yahyâ Bey Dîvanında mevcuttur. (Çavuşoğlu, 1977: 444).

2 Bu gice şemʿine cemʿ olmışidi ol mehüñ
Ne ḳara günlere ḳaldum seḥerden ayrıldum

3 Diyār-ı ġurbete āhum gibi çıḳup gitdüm
Fiġānlar ile cān u cigerden ayrıldum

4 Firāḳ-ı yārum ile gitdi ʿaḳl u ṣabr u ḳarār
Yazuḳ degül mi baña kim nelerden ayrıldum

5 Ṣadef gibi n'ola çāk olsa sīnem ey **Yaḥyā**
İki cihāna deger bir güherden ayrıldum

[30b]

115.

Tercīʿ-bend-i Ġami[248]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

I.

1 Dün görüp dilberi olsun bire ġaddār didüm
Gelmedüñ yanıma gitdüñ ḳanı iḳrār didüm

2 Ne revādur ṭaḳınasın sen gül-i her ḫār didüm
Eyledüñ cān u cihān[dan] beni bī-zār didüm

3 Bülbülüñ zārın işit ey gül-i gülzār didüm
ʿAhd ü peymānuña gel eyleme inkār didüm

4 Meded Allah severseñ meded ey yār didüm
Vaʿde-i vaṣla ḫilāf eyleme zinhār didüm

II.

1 Ey lebi mül ṣaçı sünbül yüzi gülzār didüm
Başıma eyledi dünyā-yı ġamuñ vār didüm

2 Çekeyin çünki senüñ cevrüñi bisyār didüm
Ḫizmetinde ḳuluñum bir dilegüm var didüm

[248] Mecmuada Tercīʿ-bend-i Ġamī başlıklı şiir mahlastan da anlaşıldığı üzere Ġamī adlı şâire aittir. Şâiri hakkında ulaşabildiğimiz edebiyat tarihi kaynaklarında bilgi olmamakla birlikte Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü' nde Gamî maddesi bulunmaktadır. Maddede eserleri hakkında bilgi verilen kısımda şâirin divan düzenleyip düzenlemediğinin meçhul olduğu, Eğirdirli Hacı Kemal' in Câmi'u'n-Nezâ'ir' inde dört, Edirneli Nazmî'nin Mecma'u'n-Nezâ'ir 'inde iki ve Pervâne Bey Mecmû'ası'nda iki gazelinin tespit edildiği bildirilmiştir. (Köksal, 2013) Şiir üzerinde yaptığımız araştırmada ise, şiirin yine mecmua üzerine yapılmış bir tezde yer aldığı görülmüştür. Çalışmada altı bendli bu tercīʿ-bend, bizim mecmuamızda beş benddir ve çalışmadaki ikinci bend mecmuamızda mevcut değildir. (Bellibaş, 2014: 178-180).

3 Ḥasretüñ eylemedin cān u dile kār didüm
Merhem-i sīneñe ben ḫasteyi bir ṣar didüm

4 Meded Allah severseñ meded ey yār didüm
Vaʿde-i vaṣla ḫilāf eyleme zinhār didüm

III.

1 Beni gerçek sever-isen bire bī-kār didi
Sen raḳībe dilüñ ile yüri yalvarı didi

2 Göndere beni saña şāyed o murdār didi
Yāḥud öldir ol iti sen beni ḳurtār didi

3 Göresin meyl-i vefā nice olısar didi
Nite ṣayd ṣayd olur imiş ʿāşıḳa dil-dār didi

4 Meded Allah severseñ meded ey yār didüm
Vaʿde-i vaṣla ḫilāf eyleme zinhār didüm

[31a]

IV.

1 Söylesem ʿaşḳuñla ṭañ mıdur eşʿār didüm
ʿĀşıḳuñ kārı degildür görelüm ʿār didüm

2 Künc-i ḥasretde menem derd-ile bīmār didüm
Vaṣlıla eyler iseñ ḳuluña tīmār didüm

3 Gelesin diyü seni cān ḳanı umar didüm
Güzelüm ṣubḥa degin her gice bīmār didüm

4 Meded Allahı severseñ meded ey yār didüm
Vaʿde-i vaṣla ḫilāf eyleme zinhār didüm

V.

1 Yeter olduñ Ġamiyā hecr ile ġam-ḫār didi
Ḫāne-i ḳalbüñi teng itmesün efkār didi

2 Varuram bekleyesin dār ile dīvār didi
Bu gice ʿarż iderüm çeşmüñe dīdār didi

3 Sırr[uñı] eyleme tek kimseye iẓhār didi
Ṣubḥa dek saña ḳılam vaṣlumı īṣār didi

4 Meded Allahı severseñ meded ey yār didüm
Vaʿ de-i vaṣla ḫilāf eyleme zinhār didüm

116.

Ġazel-i ʿİlmi[249]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Fürḳatde ḳoyup bendeñi sulṭānum unıtma
Hecrüñle helāk oldı dil ü cānum unıtma

2 Pervāne ṣıfat döne döne nār-ı ġamuñla
Ṭutuşduġum ey şem-i şebistānum unıtma

3 Aġyār ile gördükde sen ol āfet-i cānı
Ḥasretle olan nāle vü efġānum unıtma

4 Bülbül gibi sen ġonce dehān şevḳıne her dem
Ḳān aġladuġum ey göñül ḫandānum unıtma

5 **ʿİlmī** ḳuluñı gec ġam-ı mihnet içinde
Luṭf eyle güzel başuñiçün cānum unıtma

[31b]

117.

Tesdīs-i Tıġī
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Yanuma gelmez görüp şevḳ-ile ḳurbān olduġum
ʿAynuna almaz ḥarīḳ-i nār-ı hicrān olduġum
Gūşına ḳoymaz enīs-i āh u efġān olduġum
Döñülmez āh eylesem ney gibi nālān olduġum
Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum
Ḥāṭırum ṣormaz neden añlar perīşān olduġum

2 Niçe yıllar pāymāl olsam eşiginde eger
Bir ḳadem ḫākümden ol serv-i revān itmez gezer
Ġarḳa virdi ʿālemi seyl-i sirişk-i çeşm-i ter
Raḥm idüp ʿayn-ı ʿināyetle baña ḳılmaz naẓar
Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum
Ḥāṭırum ṣormaz neden añlar perīşān olduġum

3 Derd-ile ölsem gelüp ben ḫāki iḥyā eylemez
Ḥaste olsam ḫāṭırum ṣormaz müdārā eylemez

[249] Mecmuada Ġazel-i ʿİlmī başlıklı şiir, şâirin divanında mevcut değildir. (Çetinkaya, 2003).

Ḥālümi görmez ruḫ-ı zerdüm temāşā eylemez
Gözlerüm yaşın silüp göñlüm tesellī eylemez
Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum
Ḥāṭırum ṣormaz neden añlar perīşān olduġum

4 Gün yüzün görsem dil-i mahzūnumı şād eylesem
Çekdügüm ālām-ı hecri ser-be-ser yād eylesem
Āh idüp cismüm ser-i kūyında berbād eylesem
Aġlasam derd-i derūnum āh u feryād eylesem
Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum
Ḥāṭırum ṣormaz neden añlar perīşān olduġum

5 **Tıġīyā** derd ü ġam-ı hecr-ile olsam bī-ḳarār
Eylesem deşt-i belāda niçe dem geşt ü güzār
Bād-ı miḥnet eylese ṣabr u ḳarārum tārmār
Aġlamaḳdan ḳān-ile ṭolsa bu çeşm-i eşk-bār
Yüzüme baḳmaz ne bilsün yār giryān olduġum
Ḥāṭırum ṣormaz neden añlar perīşān olduġum

[32a]

118.

Faṣīḥi Merḥūm[250]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Dem-be-dem hecrüñle cismüm zerd u dil-ḫūn olmada
Āh kim gitdikce aḥvālüm diger-gūn olmada

2 Gülşen-i ʿālemde şādān olmadasın ḫār-ile
Bülbül-i şūrīdeler ey ġonce maḫzūn olmada

3 Ey ṣaçı Leylā muḳayyed olmadasın cevr-ile
Vādi-i ʿaşḳ içre ʿuşşāḳuñda mecnūn olmada

4 Ol perī ḳovmış ḥaremden it gibi gördüm ḥazīn
Göreyin dāʾim raḳīb-i dīvi bīrūn olmada

5 Ey **Faṣīḥī** milket-i Rūmuñ Kemāli' yem bugün
Kim kemāl-i ḳudretüm gitdükce efzūn olmada

[250] Mecmuada Faṣīḥi Merḥūm başlıklı bu şiir Fasîhî divanında mevcut değildir. (Gökalp, 2001).

119.

Müseddes-i Nücūmī[251]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Yoluña niṣār eylemege eşk-i terüm var
Ey rūḥ-ı revānum senüñ içün nelerüm var
Sīnem gibi müjgānuñ oḳuna siperüm var
Cānum gibi derūnumda cefānı çekerüm var
Gel gel öpeyin gerdenini derd-i serüm var
Bir boynı uzaḳ yola gidersin seferüm var

2 Aḥvāli perīşān idici sen gibi dil-cū
Bend itdi nice dilleri o kākül-i ḫoş-bū
Sihr itdi baña çeşmüñ ise bir baña cādu
Görmez görüme derdüñle her gice uyḫu
Gel gel öpeyin gerdenini derd-i serüm var
Bir boynı uzaḳ yola gidersin seferüm var

3 Rūḥum ile midür dīde-i giryānuma luṭf it
Ṣor ḥāl-i perīşānumı gül ḥālüme luṭf it
Bin dürlü cefā itme benüm cānuma luṭf it
Hey girme güzel bāşuñ içün ḳānuma luṭf it
Gel gel öpeyin gerdenini derd-i serüm var
Bir boynı uzaḳ yola gidersin seferüm var

[32b]

4 Dirler saña bu ḥüsn-ile ey Yūsuf-ı ṯānī
Ḳul itdüñ ayaġuña gelür nice cevānı
Ḥabs itme zeneḫdānın içünde dil ü cāñı
Arturdı **Nücūmī** ġamile āh u fiġānı
Gel gel öpeyin gerdenini derd-i serüm var
Bir boynı uzaḳ yola gidersin seferüm var

[251] Mecmuada başlıksız kaydedilmiş bu müseddeste mahlas Nücūmi' dir. Bundan dolayı başlığa bu mahlasın yazılması uygun görülmüştür. Nücūmi ismi *Samsunlu Divan Şairleri* adlı makalede geçmektedir. (Bayram ve Erdemir: 741-742).

120.

Muḥammes-i ʿĀlī[252]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Süzülsün çeşm-i mestüñ devleti bī-dārı görsünler
Bozılsun bend-i zülf bendeler dīdārı görsünler
Çözilsün dügmeler mirʾat-i pür-envārı görsünler
Çıḳar pīrāhenüñ tā ḳudret-i settārı görsünler
Meded rūḫ-ı muṣavver nice olurmış bārı görsünler

2 Ruḫuñ zülf içre gösterdüñ ḳıyāmetden nişānsun sen
Günüñ maġribde doġmış fitne-i aḫirzemāñsun sen
Ser-ā-pā dehri vīrān eyleyen genc-i nihālsün sen
Ne māhiyyetsün āya ya neden nā-mihribānsun sen
Müneccimler ḳosunlar ġayrı sen mekkārı görsünler

3 Lebüñden būse almaḳ mürde cān bulmaḳ ḳadar vardur
Ṣaçuñ ḳoḳmaḳ ḥayāt-ı cāvidān bulmaḳ ḳadar vardur
Miyānuñ ḳucmacuḳ genc-i nihān bulmaḳ ḳadar vardur
Viṣālüñ cāna almaḳ rāygān bulmaḳ ḳadar vardur
Ne var bir himmet it şeydālar ol āṣārı görsünler

4 Meger kim kāse içre misk-i terdür verd-i ḫandānı
Ya[ḫod] mülk-i melāḥat şāhınuñ ṭūġ-ı perīşānı[253]
Ḳonupdur başuña yāḫod hümā-yı baḫt-ı sulṭānı
İnanmaz görmeyen çāḳ başdan ey şūḫ-ı cihān anı
ʿAraḳ-çīnüñ çıḳar ol ṭurra-i ṭarrārı görsünler

[33a]

5 O miḥr-i baḫt-ı **ʿĀlī** gibi ġaddār olmaḳ istermiş
Kerem semtinden el çekmiş sitemkār olmaḳ istermiş
Ḳırup ʿāşıḳlaruñ cellād-ı ḫun-ḫˇār olmaḳ istermiş
Muḥaṣṣal ẓulme meyl itmiş cefā-kār olmaḳ istermiş
Yitişsünler meded üftādeler yalvarı görsünler

[252] Mecmuada başlıkta Ġazel-i ʿĀlī yazılıdır fakat şiir bir muhammestir. Gelibolulu Mustafa Âlî' nin bu şiiri şâirin divanında mevcuttur. (Altun, 1989: 227-228). (Aksoyak, 2018: 382).
[253] Dördüncü bendin ikinci dizesi olan bu dizede ilk tefʿilede vezin tamamlanmadığından "ya" kelimesine vezne uyacak hâle getirmek için "ḫod" kelimesi eklenmiş ve bu işlem parantez içerisinde gösterilmiştir.

121.

Ġazel-i Emīrī[254]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Olmadı dil ḳayd-ı gīsū-yı dilārādan ḫalāṣ
Bulmadı dīvānemüz zencīr-i sevdādan ḫalāṣ

2 Zāʾil olsun mı göñülden fikr-i nişān-ı lebüñ
Bāde-i gül-fām olur mı cām-ı mīnādan ḫalāṣ

3 ʿİṣmet-ārāsın hele ey Yūsuf-ı gül-pīrehen
Eyledüñ dāmānuñı dest-i Züleyḫādan ḫalāṣ

4 Sūzişümden ṣaḳladı ruḫsār-ı āteş-tābını
Eyledi pervāneveş şem-i şeb-ārādan ḫalāṣ

5 Gör irād-ı vaṣluñı hem maṣraf-ı hicrānını
Al **Emīrī** destüne ol şūḫ-ı raʿnādan ḫalāṣ

122.

Müseddes-i Baḥāyī[255]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Şimdi yüz miḥnetle ġam bizi olursa muḥal
Ki (...) ʿilmini taḥsīlde olduḳ echel
Gerçi kim olmuşduḳ işte çarḫ-ı erzel
Lebüñ bir vefḳ-i merām olamadıḳ müstaʿmel
Mücdehid olmayıcaḳ iremezmiş devlet-i āl
Ḫalḳa (...) virmegi beyḥūde ṣanurdıḳ evvel

2 Bendesin şevḳine şimdengirü ʿüryān olayım
zümresine bende-i fermān olayım
... ... ʿārife bin cānla ḳurbān olayım
... ... eylemede āleme destān olayım
Mücdehid olmayıcaḳ iremezmiş devlet-i āl
Ḫalḳa (...) virmegi beyḥūde ṣanurdıḳ evvel

3 Pāk dāmen olanuñ ṭāliʿi yār olmaz imiş
Naḳd-i ʿişmet kişiye māyeʾ kār olmaz imiş
..... gibi ʿālemde şiʿār olmaz imiş

[254] Ġazel-i Emīri başlıklı şiir şâirin divanında mevcut değildir. (Koç Konuksever, 2012) (Yaylalı, 2013).
[255]Mecmuada şiirin başlığı Ġazel-i Baḥāyī' dir. Ancak şiirin nazım şekli müseddes olduğundan çevriyazıda başlık düzeltilerek bu şekilde yazılmıştır. Bununla birlikte, şiirde edep dışı kelimeler kullanıldığı için de bentlerin tamamında bu kelimelerin olduğu kısımların "(...)" şeklinde üç nokta ile belirtilmesi uygun görülmüştür. Şiirin genelinde oldukça fazla vezin problemi olduğu görülmüştür.

[33b]

ʿİzzet-i cāhe buñun gibi medār olmaz imiş
Mücdehid olmayıcaḳ iremezmiş devlet-i āl
Ḫalḳa (...) virmegi beyḥūde ṣanurdıḳ evvel

4 Bir büt-i sīm seni (...) ḳaçan bir muʿallīm
Olur ġonce-dehen faḳr u fenādan sālīm
Sen de **Baḳāyī** gibi kendüñi (...) dāʾim
Ḫāṣılı devlet-i dünyāya (...) lāzım
Mücdehid olmayıcaḳ iremezmiş devlet-i āl
Ḫalḳa (...) virmegi beyḥūde ṣanurdıḳ evvel

123.

Ġazel-i Lisāni Çelebi
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Çün naẓar ḳıldum o sözün ḳāmeti bālāsına
Āferīn didüm o demde ṭoġuran anāsına

2 Ṣad-hezārān nāz nice bir büyütmiş dāyesi
Māʾil oldum ben daḫı anūn gözi elāsına

3 Gelmemişdür bu cihāne böyle bir nāzük beden
Kimseler ḳādir degül birmek bahā kālāsına

4 ʿĀḳıl itsen naḳṣa baḳacak anuñ naḳḳāşına
Kim ne ḳudret itdi irhār-ı ʿāşıḳ-ı şeydāsına

5 Ey **Lisānī** çek ʿalāʾikden yed ü dāmānuñı
Baḳma nāsik ḳīl ü ḳāl ü ḳāʾim iḫlāsına

124.

Müseddes-i Ḫayderi
fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Dūr idüp senden beni ey miḥr-i çarḫ-ı nīl-gūn
Āh kim düşdi sitārem baḫtum oldı ser-nigūn
Ḳatre ḳatre gözlerimden aḳıdup seyl-āb-ı ḫūn
Laʿl-i cānāndan beni maḥrūm idelden dehr-i dūn
Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn[256]

[256] Mecmuada Müseddes-i Ḫayderi başlıklı mütekerrir müseddesin tekrar beyitinin, yapılan taramada 06 Hk 319/1 adlı yüksek lisans tezinde Tercī-i Bend-i Rahmī başlıklı şiirin tekrar beyitiyle aynı olduğu görülmüştür. (Bellibaş, 2014: 218-219). Rahmî' nin divanında şiir Tesdis-i Rahmî başlıklı beş bendden oluşmuştur ve şiirin

2 Geçdi eyyām-ı şitā ayırdı beni devr-i bahār
Dāġ-ı sīnem gibi her vādī olupdur lāle-zār
Ben nice arturmayam feryādumı leyl ü nehār
Ḫar u ḥaddüñ ṣorar isen ḥālümi ey gülʿizār
Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

[34a]

3 Şerḥa şerḥa sīnemi çāk eyledi tīġ-ı sitem
Sen raḳīb ile dem-ā-dem nūş idersin cām-ı cem
Bir yana yārüñ firāḳı bir yana endūh-ı ġām
Ey dirīġā ḳalmışam āvāre bilmem neyleyim
Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

4 Ḫalḳa ḫalḳa kākülüñ cān boynına ṣaldı kemend
Murġ-ı dil dāʿim belā içinde oldı pāy-bend
Oluban āvāre vü şeyḍā vü zār-ı müstemend
Ḳalmışum ḫayretde bilmem nidem ey serv-i bülend
Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

5 Gūş idüp feryādumı gördikde ey şīrīn dehen
Bī-sutūnuñ nālelerle dildi baġrın kūh-ken
Ḫayderīyüm boynuma zencīr-i zülfüñ resen
Bir naẓar ḳıl ḥālime ey ḫüsrev-i mülk-i suḫen
Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

125.

Muḥammes-i Ṣabri[257]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ġam-ı dehri nihān it dāʾim ol ḥüsn ü ḳıyāmetden
Ayırma devlet u luṭf u cemālüñi saʿadetten
Çıḳarma vird-i ruḫsāruñ gülistān-ı selāmetden
Cudā ḳılma ḫaṭ u reyḥānuñı bāġ-ı ṭarāvetden
Ḫudāvendā ırāġ it āfeti ol serv-i ḳāmetden

tekrar beyti "Ḫāṭırum maḫzūn baġrum ḫūn baḫtum ser-nigūn / Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn" şeklindedir. (Erdoğan, 2017: 116-117). Mecmuamızda yer alan bu şiir, Ḫayderī adlı şâire aittir ve belirttiğimiz divan neşrinde yer alan şiirden -tekrar beyiti dışında- farklıdır.

[257] Mecmuada başlık Ġazel-i Ṣabrī olarak yazılmıştır fakat şiir bir gazel değil muhammestir. Başlık bu şekilde düzeltilmiştir. Şiir ulaşabildiğimiz kaynaklarda mevcut değildir. (Kasır, 1990) (Belli, 2010) (Coşkun, 2013).

2 Bi-ḥaḳḳın ādem u luṭf-ı cemāl ü ṣūret-i hevā
Bi-ḥaḳḳın Nūḥ-ı keştī-bān u mevc-i nāz-ı istiġnā
Bi-ḥaḳḳın Mūsa ʿimrān ü luṭuf-ı muʿciz-i ʿĪsā
Bi-ḥaḳḳın Ādem-i mürsel bi-ḥaḳḳın Mescid-i Aḳṣā
Ḫudāvendā ırāġ it āfeti ol serv-i ḳāmetden

3 Reh-i ʿaşḳuñda itübeñ teni bīmār-ı ḥaḳiçün
Ḫalīlüñ düşdügi nāru daḫı gülzār-ı ḥaḳiçün
Emīr-i zülfikār u düldülüñ güzār-ı ḥaḳiçün
Ḥaḳīkat yārine ʿāşıḳlaruñ iḳrār-ı ḥaḳiçün
Ḫudāvendā ırāġ it āfeti ol serv-i ḳāmetden

4 Göñüller murġına çeşm-i siyāhın şāhbāz eyle
Hümā pervāz idüp zülfün ruḫunda cilve-sāz eyle

[34b]

Melek-sīmāları ḫayyel ü ānī ser-firāz eyle
Yine sālik ziyād itdiyinde ʿömrüñ ziyād eyle
Ḫudāvendā ırāġ it āfeti ol serv-i ḳāmetden

5 Yanaġı erġuvān ruḫları ter ü tāze bāġ olsun
Ḳara sünbülleri **Ṣabri** gedā boynında aġ olsun
Cemāli pertevi bir şemʿi ol rūşen çerāġ olsun
Yavuz göz baḳmasun ol māha hem senden yasaġ olsun
Ḫudāvendā ırāġ it afeti ol serv-i ḳāmetden

126.

Ġazel-i Gedāyī

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Baña ol ġonce-i ter māh-ı tābānum güler söyler
Velī her bir kelāmından benüm baġrum diler söyler

2 Gehī bir ʿarz-ı dīdār eyledikde ol perī peyker
Zebān-ı ḥālile luṭf-ı ḳadīmin dil eger söyler

3 Sürülse şemʿi hüsnüñ vaṣf-ı benden ey melek-manẓar
Yanar pervāneveş dil dīde-i hūn-ābım ṭolar söyler

4 Rūḫuñ şevḳi felekde ḳaddini bedrüñ helāk itmiş
Düşer hep şeb cemālüñ şevḳıne feyżüñ diler söyler

5 **Gedāyi** ḫaste-dil olmuş ġam-ı hecrinde lā-yaʿḳıl
Cemālüñ vaṣfına ḳādir degil bilmem neler söyler

127.

Murabbaʿ-ı Fużūlī[258]
Şāʿir-i Baġdād ü Faṣīḥü'l-Lisān
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Perīşān oldı ḥālüm[259] şormadın ḥāl-i perişānum
Ġamuñla[260] derde düşdüm ḳılmaduñ tedbīr-i dermānum
Ne dersin rūzgārum böyle mi geçsüñ güzel cānum[261]
Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum

2 Esīr-i dām-ı ʿaşḳuñ olalı senden vefā görmen
Seni her ḳande görsem ehl-i derde āşinā görmen
Vefāda[262] āşinālıḳ resmini senden revā görmen
Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum

3 Deger her-dem vefāsız çarḫ yayından bañā bir oḫ[263]
Kime şerḥ eyleyem kim miḥnet ü endūh-ı derdüm çoḫ

[35a]

Sañā ḳaldı mürüvvet senden özge hiç kimim[264] yoḫ
Gözüm cānım efendim sevdigüm devletlü sulṭānım

4 Gözümden dem-be-dem baġrım ezip yaşım gibi[265] gitme
İyen hem ẓālim olma ben gibi maẓlūmı incitme[266]
Seni terk itmezem çün ben beni sen daḫı terk itme
Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum

5 Ḳatı göñlüñ neden bu ẓulm-ile bī-ḍāde rāġıbdur
Güzeller sen tegi olmaz cefā senden ne vācibdür
Senüñ teg nāzenīne nāzenīn işler münāsibdür
Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum

---

[258] Mecmuada Muḥammes-i Fużūlī başlığıyla verilen bu parça dört mısralı bentlerden oluşmuş mütekerrir murabbadır. Şâirin divanında da Murabba başlığı ile verilmiş şiir yedi benttir. Divanda yer alan altıncı bent mecmuada yazılmamıştır. (Akyüz, 1990: 299-300).
[259] Şâirin divanında " Perīşān-ḥālin oldum" şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[260] Şâirin divanında "Ġamından" şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[261] Şâirin divanında buradaki kelime "hanım" dır. (Akyüz, 1990: 299).
[262] Şâirin divanında "Vefā vü āşnālıḳ" şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[263] Murabbanın üçüncü bendinde kafiyeli kelimeler divanda ok, çok ve yok şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[264] Şâirin divanında bu kısım "hiç kimsem yok" şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[265] Şâirin divanında bu kelime "kimi" şeklindedir. (Akyüz, 1990: 299).
[266] Mecmuada bendin bu ikinci dizesi "İyen hem ẓālim olma ben gibi maẓlūmı incitme", şâirin divanında bendin üçüncü dizesindedir. Bu ve buna benzer durumları, mecmua derleyicisinin yazma esnasında şâirin şiirini yanlış kaydetmesinin sonucu olduğu şeklinde açıklayabiliriz. (Akyüz, 1990: 299).

6 **Fużūlī** şīve-i iḥsānuñ ister bir gedāyüñdür
Dirildükce sen[267] kūyuñ ölende ḫāk-i pāyüñdür
Gerek öldür gerek ḳoy ḥükm ḥükmüñ rāy rāyuñdur
Gözüm cānum efendüm sevdigüm devletlü sulṭānum

128.

Ġazel-i Żaʿifī[268]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ḳarār itmez idi bir dem bu cism-i nā-tüvān sensiz
Ne dirlik baña ʿālemde gel ey rūḥ-ı revān sensiz

2 Beni tenhā ḳoyup gitdüñ belā küncinde eger sen
Neler eyler bana görsen bu çarḫ-ı bī-amān sensiz

3 Gözüm çıḳsun eger gülzār-ı dehre nāẓır oldumsa
Ebed ḳurtulmayam ġamdan olursam şādmān sensiz

4 Bañā ʿarż itseler mülk-i cihānı ḥabbeye almam
Neme yarar benüm ey gözlerüm nūrı cihān sensiz

5 Raḥim eyleyüp şāhum ṣorarsa ḫāli **Żaʿifīden**
Olup āşüfte bī-çāre-i ayşı āh fiġān sensiz

[35b]

129.

Ġazel-i ʿUlvī[269]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 ʿAcep bilsem beni yār-i güzīnüm yār ṣanmaz mı[270]
Beni cāndan uṣandurdı cefādan yār uyanmaz mı

2 Şeb-i ġam zāʾil olmaz mı göñül bāġı açılmaz mı
Saʿādet ṣubḥı yok mı baḫt-ı ḫˇāb-ālūd uyanmaz mı

3 Nice bir künc-i tārīk içre ḳalsun ḥaste-dil yā Rab
Ümīde[271] māhı doġmaz mı murādum şemʿi yanmaz mı

[267] Divanda bu kelime "seg" dir ve seg-i kūyuñ şeklinde tamlama içindedir. Mecmuada kelime "sen" olarak yazılmıştır fakat bu hâli vezne uymuyor. Yine de metin içinde değiştirme yapılmamıştır. (Akyüz, 1990: 300).
[268] Mecmuada Ġazel-i Żaʿifī başlıklı bu gazel, Kamil Akarsu tarafından yayımlanan Zaʿifi Divanı' nda mevcut değildir. (Akarsu, 2011).
[269] Mecmuada Ġazel-i ʿUlvī başlığıyla yer alan bu şiir, şâirin divanında mevcuttur. Beyit divanda şu şekildedir: "Beni cān-ı ʿazīzüm kendüsine yār ṣanmaz mı / Uṣandurdı beni cāndan [cefādan] yār uṣanmaz mı" (Çelik ve Kılıç, 2018: 780-781).
[270] Divanda dize şu şekildedir; "Beni cān-ı ʿazīzüm kendüsine yār ṣanmaz mı" (Çelik ve Kılıç, 2018: 780).
[271] Şâirin divanında kelime "ümīdüm" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018:781).

4 Aġardı giryeden çeşmüm ne ḥālīdür[272] ʿacep bilsem
Şehīd-i ʿaşḳ olanlar lāleveş ḳana boyanmaz mı

5 Ṭutalum ṣu gibi defʿ-i ḫumār içün içer ḳānum
Ḥāyātum çeşmesi maḥv oldı çeşmüñ daḫı ḳanmaz mı

6 Bilür çün müʾminüñ mirʾātı çün olduġun vāʿiẓ
Niçün seyr-i ruḫundan menʿ ider ḫalḳı utanmaz mı

7 Ne deñlü keşret feryādıyle[273] ʿarż-ı melāl itsem
Yüzüme baḳmaz ol şeh bilsem ey **ʿUlvī** utanmaz mı[274]

130.

Ġazel-i Muḥibbi[275]

fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Yanmaz idi āteş-i hecriyle her dem cānumuz
Gūşe-i çeşmümile ger ḳılsa naẓar cānumuz

2 Ḳorḳaram ki sizi ʿaşḳuñ genci bir gün açıla
Ki ḳatı bir bād olupdur bu dīl-i vīrānemüz

3 Ey ṭabībā çek elin ḳanun ile olmaz şifā
Laʿl-i nāb-ı dil-ber olmışdur bizüm dermānumuz

4 Ay olur ḥafta geçer göstermez oldı gün yüzin
Göklere irse ʿacep mi nāle vü efġānumuz

5 Kim ki ögretmek diler ʿaşḳuñ rumūzun ser-te-ser
Oḳusun görsün **Muḥibbī** defter-i dīvānumuz

[272] Şâirin divanında kelime "hikmetdür" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 781).
[273] Şâirin divanında "kesret-i īmān ile" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 781).
[274] Şâirin divanında kelime "inanmaz mı" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 781).
[275] Muhibbî' nin divanında bu şiir mevcuttur. (Ak, 1977: 594).

[36a]

131.

Murabbaʿ-ı ʿAşḳī[276]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Nedür bu āteş-i hicrān ile baġrumda yanıḳlar
Nedür bu derd ü bu ḥasret baña ʿaşḳ ile ʿāşıḳlar
Beni ol şems-i tābāndan cüdā ḳıldı münāfıḳlar
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

2 Belā vü derd ile öldüm meded dermāna çārem yoḳ
Şeb-i ḥasretde tenhāyum yanumda māhpārem yoḳ
Belümüm[277] yalımum ḫalḳ içre alçaḳdur[278] sitārem yoḳ
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

3 Nice iller[279] geçer ol māh bana bir gün ḳarīb olmaz[280]
Nice nevrūz u ʿıyd olur dem-i vuṣlat naṣīb olmaz
Ġarībüm kendü şehrümde benüm gibi ġarīb olmaz
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

4 Ġam-ı ʿaşḳ ile Mecnūnum makāmum künc-i vīrāne
Hemīşe ol ṣaçı Leylā gider yār ile seyrāna
Nice gündür naẓar ḳılmaz[281] gözüm ol māh-ı tābāna
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

5 Uyumaz ḫalḳ-ı ʿālem her gice āh u fiġānumdan
Yaşum ırmaġ olup akar dem-ā-dem çevre yanumdan
Irāġ oldum nice günlerdür ol miḥr-i cihānumdan
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

6 Cihānı başuma zindān idüp ol Yūsuf-ı ṯānī
Cemāliyle gelüp ḳılmaz müşerref beytü'l-aḫzānı
Nice māh oldı görmedüm ben ol ḫurşīd-i raḫşānı[282]
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar baña yazıḳlar

[276] Mecmuada Ġazel-i ʿAşḳī başlıklı bu şiir aslında bir murabbadır ve başlık düzeltilmiştir. Şiir, Üsküdarlı Aşkî' nin murabbasıdır. Şâirin divanında ve Ali Nihat Tarlan' ın Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. asır Divan Şiiri Ubeydî-Aşkî-Şemʿî-Işretî fasikülünde şiir mevcuttur. Bkz. (Uzun, 2011: 274-275) (Tarlan, 1948: 48).
[277] Tarlan' ın eserinde bu kelime "Melūlüm" şeklindedir. (Tarlan, 1948: 48).
[278] Tarlan' ın eserinde ilgili kısımda, buradaki "alçakdur" kelimesi "alçakda" şeklindedir. (Tarlan, 1948: 48).
[279] Mecmuada "iller" kelimesi yerine Tarlan' ın eserinde "yıllar" kelimesi vardır. (Tarlan, 1948: 48).
[280] Tarlan' ın eserinde dize "Nice yıllar geçer bir gün baña ol meh ḳarīb olmaz" şeklindedir. (Tarlan, 1948: 48).
[281] Tarlan' da, burada "nazar ḳılmaz" ifadesi yerinde "ṭuş olmadı" ifadesi yer almaktadır. (Tarlan, 1948: 48).
[282] Tarlan' ın eserinde "raḫşānı" kelimesi yerine "tābānı" kelimesi vardır. (Tarlan, 1948: 49).

7 Ṣafā[283] kesb eylemez dīdem[284] yüzünsüz şems-i ḫāverden
Ṣaçuñ olmasa būyı açılmaz dimāġum misk-i ʿanberden[285]
Cudāyum **ʿAşḳıyā** şimdi ben ol gün yüzlü dil-berden
Ne ḳara günlere ḳaldum yazıḳlar bāña yazıḳlar

[36b]

132.

Ġazel-i Ḥayretī[286]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Cemālüñ gülşeni her laḥẓa ḫandān ola sulṭānum
Hezerān bülbül ol gülşende nālān ola sulṭānum

2 Nihāl-i ḳāmetüñ kim serv-i būstān-ı melāḥatdür
Ḥudā bād-ı muḥālifden nigehbān ola sulṭānum

3 Şu göz kim nāẓıruñ olmaya çıḳsun ey gözim nūrı
Şu dil kim menzilüñ olmaya vīrān ola sulṭānum

4 İderken sāyesinde ehl-i[287] diller kesb-i cemʿiyyet
Siyeh sünbüllerüñ niçün perīşān ola sulṭānum

5 Gedā-yı kūyuñ olsa **Ḥayretī** miskīn ʿacep midür
Gedā mümkin degül midür ki sulṭān ola sulṭānum

133.

Ġazel-i Yaḥyā[288]

fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Aldı göñlüm nāz-ile ol soñra vīrān eyledi[289]
Āh kim dil mülkini alan tālān eyledi

2 Bāġ-ı ḥüsne ḳāmetüñ serv-i ser-efrāz eyleyen
Ben ḥaḳīri sāyeveş ḫāḳ-ile yeksān eyledi

3 Ḳatre-i nāçizden kemter ṭutanlar kendüyi
Ḳatreʾi deryā idüp deryāyı ʿummāñ eyledi

---

[283] Tarlan' ın eserinde "Ṣafā" kelimesi yerine "Zıyā" kelimesi vardır. (Tarlan, 1948: 49).
[284] Tarlan' ın eserinde "dīdem" kelimesi yerine "çeşmüm" kelimesi vardır. (Tarlan, 1948: 49).
[285] Tarlan' da dize "Ṣaçı olmasa bū bulmaz dimāġum misk ü ʿanberden" şeklindedir. (Tarlan, 1948: 49).
[286] Mecmuada Ġazel-i Ḥayretī başlıklı gazel şâirin divanında mevcuttur. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 307).
[287] Mecmuada "ehl-i diller" şeklinde tamlamayı oluşturan "ehl" kelimesi yerinde şâirin divanında "bunca" kelimesi vardır. (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 1981: 307).
[288] Mecmuada Ġazel-i Yaḥyā başlıklı bu şiir şâirin divanında mevcuttur. (Ertem, 1995: 223) (Kavruk: 424).
[289] Şeyhülislam Yahya Divanında, gazelin bu dizesi "Aldı gönlüm yār evvel sonra virān eyledi" şeklindedir. (Ertem, 1995: 223).

4 ʿAşḳ bārını götürmezken zemīn u āsmān
ʿAvn-ı Ḥaḳ bir nātüvāne ānı asān eyledi

5 ʿAşḳdan ḳurtulmadan **Yaḥyā** ölüm yegdür baña
Ḳanġı ʿāşıḳdur ki derd-i ʿaşḳa dermān eyledi

[37a]

134.

Ġazel-i Feḥim[290]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Meclīsde gice dil-bere mestāne ṣarılsam
Ṣundıḳca baña bī-māre ṣarılsam[291]

2 Giryeyle idüp cūyveş ol servi der-āġūş
Pāyına düşüp gūşe-i dāmāne ṣarılsam

3 Peh-lūya çeküp rūḥveş ol māhı felekde
ʿĪsā gibi ḫurşīd-i dıraḫşāna ṣarılsam

4 Mecnūnların itse o perī beste-i zencīr
Ben bende daḫı zülf-i perīşāne ṣarılsam

5 Pīrāhenüm olursa kefen ġam mı **Fehīmā**
ʿUryān ten olup bir gice cānāne ṣarılsam

135.

Ġazel-i Şükri[292]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Sāḳī kerem it ṣun bize sen ṣāġarı ṣıḳ ṣıḳ
Nūş eyleyelüm ʿaşḳuñ ile bādeʾi lıḳ lıḳ

2 Bezm ehline virsün feraḥ evżāʿ-ı ġarībüñ
Çār-pāre gerek elde yisün ʿaḳīde cıḳ cıḳ

3 Olmaḳda ruḫuñ şemʿi derūnumda firāvān
ʿAşḳ āteşine yandı yüzüñ ḳaynadı fıḳ fıḳ

[290] XVII. yy. şâirlerinden Feḥīm-i Ḳadīm' e ait olan bu gazel şâirin divanında CXCVIII numaralı gazeldir. Şâirin divanında yedi beyit olan bu gazelin mecmuada beş beyiti yazılmıştır. (Üzgör, 1991: 566).
[291] Şâirin divanında gazelin birinci beyitinin bu ilk dizesi "Ṣunduḳça baña nāz ile peymāne ṣarılsam" şeklindedir. Mecmuada bu dizede veznin de tamamlanmadığı görülür. (Üzgör, 1991: 566).
[292] Mecmuada yer alan Şükri mahlaslı şiir için Kerküklü Seyyid Şükrî Dîvânı' na bakılmıştır fakat şiir burada mevcut değildir. (Yalçınkaya, 2019).

4 Üftādeler[in] göñlüni yapsañ ḥased eyler
Aġyār-ı ḫaruñ ḥāṭırını kaḥr ile yıḳ yıḳ

5 **Şükrī** içe mi bir bāde-i bī-şıyt u ṣadā şer
Erbāb-ı duḥān lūle ḳaḳar taḥteye tıḳ tıḳ

[37b]

136.

Murabbaʿ-ı Fevrī[293]

fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Görmeyelden leblerüñ ey Ḫüsrev-i Şīrīn-zebān
Bulmadum Ferhādveş ben teşne-i ġamdan emān
Gitdi ʿaḳlum gitdi fikrüm gitdi fikrüm gitdi cān
Göñlü ārām eylemez ṭūġuñda düşmişdür hemān

2 Cismümi Leylī-ṣıfat ihmāle ber-bād eyledüñ
Cānumı Şīrīn-dehen hecrüñle nā-şād eyledüñ
Vaʿde-i ḥayretde ben Mecnūnı Ferhāḏ eyledüñ
Göñlü ārām eylemez ṭūġuñda düşmişdür hemān

3 Kimse diñdürmez bu çeşm-i eşk-bāruñ yaşını
Kimse oñdurmaz bu ḳalb-i pür-efkāruñ yaşını
Cān-ı Mecnūnum çıḳup bulmaḳ diler yoldaşını
Göñlü ārām eylemez ṭūġuñda düşmişdür hemān

4 **Fevri[yā]** meydān-ı ʿaşḳ-ı yārde merdāneyem
Āteş-i şemʿ-i cemāle yanıcı pervāneyem
Şimdi şevḳüm ġāʾib olmışdur ʿacep dīvāneyem
Göñlü ārām eylemez ṭūġuñda düşmişdür hemān

137.

Murabbaʿ-i Dürri[294]

fāʿiātün/fāʿiātün/fāʿiātün/fāʿilün

1 Ḥasret-i rūyuñla sīnem dāġ dāġdur sevdigüm
Ṣubḥa dek her gice kāre[295] āh u zārdur sevdigüm
Nāz ile serv-i gülistāne ṣalın ey serv-ḳad
Gözlerüm yollarda ḳaldı intiẓārdur sevdigüm

[293] Mecmuada Ġazel-i Fevri başlığıyla verilen bu şiirin nazım şekli murabbadır. Yapılan araştırmalarda şiire ait herhangi bir bilgi bulunamamıştır. (Tarlan, 1948: 53-110).
[294] Mecmuada bu şiirin başlığı Ġazel-i Dürrī' dir. Fakat şiir bir murabbadır ve başlık düzeltilerek yazılmıştır. Şiir şâirin divanında mevcuttur. Mecmuada murabbanın bend dizilimi divandakinden farklıdır. Yazmada üçüncü bend divanda ikinci benddir. (Vural, 2019: 91).
[295] Mecmuada "kāre" kelimesi divanda "kārum" şeklindedir. (Vural, 2019: 91).

2 Gülşen-i kūyuñdan etme ʿāṣıḳı dūr ey ṣanem
Ġoncesin çāk itmesün dāmānuñı pür-ḫār-ı ġam
Tek hemān aġyāre senden olmasun luṭf u kerem
ʿĀṣıḳa nāz ile cevrüñ iftiḫārdur sevdigüm

3 Ṭālib-i dīdārına[296] kārı idüp mihr ü vefā
Ṣaḳlama ʿuṣṣāḳdan ḫurşīd-i ruḫsāruñ şehā
Gün yüzüñden ebr-i[297] zülfüñ daġıdur bād-ı ṣabā
Göster bir gün cemālin rūzgārdur sevdigüm

[38a]

4 ʿĀlemüñ aḥvāli gāhī ġamdurur gāhi ṣafā[298]
Mihnete ṣabr eyleyen mesrūr olurmış bī-riyā
Dirler idi ʿāşıḳuñ atmaz yabāna **Dürriyā**
Ḥamdulillāh kim didüklerince vardur sevdigüm

138.

Ġazel-i Ḫulūṣi
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Dilā āh eyle her dem çün gülistānumdan ayrıldum
Fiġān it bülbülāsā vird-i ḫandānumdan ayrıldum

2 Teni gül lebleri mül bir melek-sīmā perī-peyker
Nigāhı nergisāsā çeşm-i fettānumdan ayrıldum

3 ʿAcep mi çeşm-i giryānum aḳıtsa ḫūn-ı ḥasretle
Kerem kānı bugün bir ʿālī-zīşānumdan ayrıldum

4 Firāḳuñla **Ḫulūṣī** rūz u şeb āh eylesem ġam mı
Senüñ gibi şehā devletlü sulṭānumdan ayrıldum

[296] Mecmuada "Ṭālib-i dīdārına" şeklindeki bu kısım divanda "Ṭālib-i dīdār ile" şeklindedir. (Vural, 2019: 91).
[297] Mecmuadaki "ebr" kelimesi yerine divanda "irdi" kelimesi vardır. (Vural, 2019: 91)
[298] Dördüncü bendin ilk dizesi divanda şöyledir: "ʿĀlemüñ aḥvāli gāhī cevrdür gāhī ṣafā" (Vural, 2019: 91).

139.

Murabbaʿ-ı Żaʿīfī[299]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Yār ile yār olmuşam aġyāre yoḳdur minnetüm
Bülbül oldum sen güle ben ḫāre yoḳdur minnetüm
Ḥaḳ ḫaṭerden ṣaḳlasun ol nāzenīn dil-dārumı
Yoluña cānum fedā ġam-ḫāre yoḳdur minnetüm

2 Ḥamdulillāh yārüm ile yaraşup geldüm bugün
Ḫaḳḳ' a şükr olsun yine ol yārümi buldum bugün
Ṣanasın dünyāda bir aḳluma şāh oldum bugün
Şimdi ġayrı fikr ile efkāre yoḳdur minnetüm

3 El-amān vaṣluña nāʾil olmasun her bir raḳīb
Çoḳ zamāndur güle ben olmışdum ʿandelīb
Luṭf idüp bu ben **Żaʿīfüñ** derdine ol ḳıl ṭabīb
Sen var iken ġayrı bir dildāre yoḳdur minnetüm

[38b]

140.

Müstezād-ı Bahāyi Efendi
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīü/feʿūlün
mefʿūlü/feʿūlün

1 Güş eyler-iseñ pendimi bir tāze civānsuñ
terk eyle zināyı
Fāş eyleme dünyāya ṣaḳın anı nihānsuñ
gör ẕevḳ-i ṣafāyı

2 Dil-ber ki gele cānuña pāyine yüzin sürenüñ
vār ise ʿarż it
Furṣat düşicek ʿāḳıl iseñ virme hemān sen
Öñ cevr ü cefāyı

3 Ḳo daʿvā-yı ʿaşḳı aña berḳ itmege saʿy it
merdāne ṣıfatla
Ṣayd eyle ne ḥāl ise anı virme hemān sen
fehm eyle bu rāyı

[299] Mecmuada Ġazel başlığıyla kayıtlı bu şiir, müzdeviç bir murabbadır. Mecmua genelinde başlıklarda özellikle bentlerle kurulu nazım şekillerinin başlıkları, nazım şekli ile mahlas terkipli şekilde yazılmıştır. Buradan hareketle, mahlası Żaʿīf olarak yazılmış bu şiir için verilen Ġazel başlığı değiştirilmiş ve Murabbaʿ-ı Żaʿīfi olarak yazılmıştır. Murabba şâirin divanında mevcut değildir. (Akarsu, 2011).

4 Vir cılḳ-ı denī-meşreb ü müstaʿmel-i sebke
müstaġnī-i pāk ol
Bir lāle-ḫad u serv-ḳad ü ġonce dehānsuñ
vir ḥükm-i hevāyi

5 Dök şehvetini nuḳre-ṣıfat pūte-i gūne
eyle eşk-i altūn
Bul bir ṣanem-i muġbeçeyi ṭurma hemāñ
....[300] **Behāyī**

141.

Ġazel-i ʿUlvi[301]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Şehā kūyuñda göñlüm bir gedā-yı müstemendündür
Erenler ḥaḳḳı bāş u cāna ḳalmaz bir levendüñdür

2 Gülüñden bülbülüñden cümleden ʿuzlet viren ḫalḳa
Cemāli dil-pesendüñdür niḥāli ser-bülendüñdür

3 Cefā ṭāşuñ atup incinme yār itdükce düşnāmı
Gerek dögsün gerek sögsün göñül ṣabr it[302] efendüñdür

4 Sevüp her bir sitemkārı şikāyet itme baḫtından[303]
Seni rüsvā-yı ʿālem eyleyen hep kendi kendüñdür

[39a]

5 Nażar ḳıl ʿ**Ulvīye** şāhum ḳapuñda bunca yıllardur[304]
Esīrüñdür ġarībüñdür ḳuluñdur derd-i mendüñdür[305]

[300] Mecmuada bu kısımlar okunamamıştır.
[301] Mecmuada Ġazel-i ʿUlvī başlıklı bu şiir, şâirin divanında mevcuttur. (Çelik ve Kılıç, 2018: 438).
[302] Şâirin divanında kelime "ṣabr it" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 438).
[303] Şâirin divanında dizenin sonu "şikāyet ḳılma ṭāliʿden" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 438).
[304] Divanda kelime "yıldur kim" şeklindedir. (Çelik ve Kılıç, 2018: 438).
[305] Divanda bu dize şöyledir: Ġarībüñdür faḳīrüñdür ḳuluñdur derd-mendüñdür" (Çelik ve Kılıç, 2018: 438).

142.

Muḫammes-i Şinâsi[306]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Derd-i ġam leşker çeküp itdi vücūdum tārmār
Rūz u şeb hecrüñ elinden oldı virdüm āh u zār
Böyle yazmış ḳısmetüm rūz-ı ezel perverd-gār
Nāye döndi ḳāmışum ʿaşḳum olupdur āşkār
El-amān ey gözleri seḥḥār elinden el-amān

2 Kāse kāse zehrini şundı baña bu dehr-i dūn
Nūş idelden sāḳīyā bu ʿaḳlum oldı ser-nigūn
Bāşum üzre dūr ider dāʾim bu çarḫ-ı nīlgūn
Ḳanı Mecnūn gösterem aña ne dil ḥāl-i cünūn
El-amān ey gözleri seḥḥār elinden el-amān

3 Lenger seyrüñle sen ʿammā ne dalduñ ey göñül
ʿAşḳa düşüp şemʿe ḳarşu sende yanduñ ey göñül
Nūḥveş sen ʿaḳlını ṭūfāna şalduñ ey göñül
Bādbān-ı ʿaşḳ-ı ġam felegine alduñ ey göñül
El-amān ey gözleri seḥḥār elinden el-amān

4 Ḥüsn-i dil-ber ṣunʿ-ı Ḥaḳdur yoḳ aña inkārumuz
Aḥsen-i taḳvīme ṣūfī var bizim iḳrārumuz
Levḥ-i dilde gezelidür esrārumuz efkārumuz
Hāyı hūyu terk idüp ʿaşḳ-ı Ḫudādur kārumuz
El-amān ey gözleri seḥḥār elinden el-amān

5 Aldanup sevdüm dirīġāyı vefāyı bildüm
Terk-i ser ḳıldum yolında bir murāda irmedüm
Çoḳ güzel gördüm **Şinâsī** böyle ẓālim görmedüm
İltizām itdi cefāsı bu ḳuluña gülmedüm
Elamān ey gözleri seḥḥār elinden elamān

[306] Yazmada şiirin başlığı Ġazel-i Taḫmīs-i Şinâsi şeklindedir. Başlık düzeltilerek yazılmıştır. Şiir kaynaklarda bulunmamaktadır. Bkz. (Harmancı, 1999) (Akpınar, 2000).

[39b]

143.

Murabbaʿ-ı Uṣūli[307]

fāʿiātün/fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Āteş-i sūzān[308] ile yandı yürek ṭutışdı cān
Boġıldı çeşmüm bugün cūş eyleyüp yaşla ḳān
Ḳaldı meyl[309]-i miḫnet içinde bu çeşm-i nātuvān
Elamān ey raḥmı yoḳ ẓālim elinden elamān[310]

2 Āteş-i hecr-ile[311] baġrımı biryān eyledüñ[312]
Tīġ-i miḫnetle yüregüm ṭopdolu ḳān eyledüñ
Cevr-ile[313] yaḳduñ göñül mülkini vīrān eyledüñ
Elamān ey raḥmı yoḳ ẓālim elinden elamān

3 Ey **ʿUṣūlī** ʿāşıḳuñ eglencesi dildār imiş
Kişiye yārdan[314] ayrılmaḳ ḳatı düşvār imiş
ʿAşıḳın āsān ṣanurdum ḳatı müşkil-kār imiş[315]
Elamān ey raḥmı yoḳ ẓālim elinden elamān

144.

Murabbaʿ-ı ʿAşḳi ʿ[316]

fāʿiātün/fāʿiātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Gitdüñ ey dil-ber bu ben dil-ḫasteyi cānsız ḳoduñ
Bāġ-ı cennet bülbülin ḫayfā gülistānsız ḳoduñ
Dest-i ġamla sīne-çāk itdüñ girībānsız ḳoduñ
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

---

[307] Mecmuada Ġazel-i Uṣūlī başlıklı bu şiir, bir murabbadır. Nitekim şâirin divanında da şiir, Murabba kısmında V numarada yer alır. Şâirin divanında bu murabba, sekiz bentten oluşurken, mecmuada üç bendi mevcuttur. Divanda yer alan üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci bentler mecmuada yoktur. Bu hâliyle mecmuada murabba eksiktir. Bkz. (İsen, 1990: 83-84).
[308] Şâirin divanında tamlama "āteş-i hicrān" şeklindedir. (İsen, 1990: 83).
[309] Şâirin divanında tamlama "seyl-i mihnet" şeklindedir. (İsen, 1990: 83).
[310] Divanda tekrar dizeleri "Elamān ey seng-i dil zālim elinden elamān" şeklindedir. (İsen, 1990: 83).
[311] Şâirin divanında bu tamlama "āteş-i hicrān" şeklindedir. (İsen, 1990: 83).
[312] Divan' da bu kelime yazım olarak "eyledin" şeklinde yazılmıştır. (İsen, 1990: 83). (İsen, 1990: 83).
[313] Şâirin divanında bu kısım "Zulm ile" şeklindedir. (İsen, 1990: 83).
[314] Divanda bu kelime "yārinden" şeklindedir. (İsen, 1990: 84).
[315] Şâirin divanında bu dize "Aşkı ben āsān sanırdım hey ne müşkil kār imiş" şeklindedir. (İsen, 1990: 84).
[316] Mecmuada şiirin başlığı Ġazel-i ʿAşḳī Murabbaʿ şeklindedir. Murabba Üsküdarlı Aşkî Divanında mevcuttur. (Uzun, 2011: 276-277).

2 Cānı maḫzūn eyleyüp bir laḥẓa ḫandān itmedüñ[317]
Hecre ṣalduñ bir gice ḳūyunda miḥmān itmedüñ
Derdüm efzūn eyleyüp derdüme dermān itmedüñ[318]
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

3 Sīnemi şemşīr-i fürḳat birle ḳılduñ çāk çāk
Cevr-ile Circīsveş ḳat ḳat beni itdüñ helāk
Künc-i ġamda eyleyüben ḫaste-ḥāli derdnāk
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

4 Sen ferāġat mülkine[319] şāh olduñ ey Yūsuf ʿiẕār
Külbe-i ḥüzn içre dil aġlar ġamuñla[320] zār zār
Künc-i miḥnetde belā vü derd-ile Yaʿḳūb-var
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

[40a]

5 Beñzümi iksīr-i ġam ṣarardup itdi zer gibi
Ġarḳ-ı eşk itdi belā-yı hecr nilūfer gibi
Ḫāke düşmiş talbınur murġ-ı şikeste-per gibi
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

6 Döne döne cānuma ḥasretle urduñ tīr u tīġ
Eyledüñ baña cefā aʿdāya iḥsān-ı belīġ
Derdüme ben senden umarken devālar bī-dirīġ[321]
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

7 ʿĀḳıbet başuma üşürdüñ belā vü derd [ü] ġam
Rāh-ı ġamda eyledüñ ser-menzilüm mülk-i ʿadem
ʿAşḳīye luṭf vefānı ḳıl didükce ey ṣanem
Sen beni ḥasret beyābānında dermānsız ḳoduñ

145.

Ḳalenderi[322]

mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Ey ruḫları elem seni Mevlāya emānet
Ey ḥuy-ı meẕālüm seni Mevlāya emānet
Dīde muḫayyāl oldı senüñ ʿaşḳıla nāruñ
Ey ḳāmeti dālum seni Mevlāya emānet

[317] Bu dize divanda şöyledir: "Cānı maḥzūn eyledüñ vaṣluñla ḥandān itmedüñ" (Uzun, 2011: 276).
[318] Bu dize divanda şöyledir: "Derdüm efzūn eyledüñ derdā ki dermān itmedüñ" (Uzun, 2011: 276).
[319] Divanda buradaki kelime "Mışrına" kelimesidir. "Sen ferāġat Mışrına" şeklindedir. (Uzun, 2011: 277).
[320] "ġamuñla" kelimesi divanda "ġamundan" şeklindedir. (Uzun, 2011: 277).
[321] Bu dize divanda şöyledir: "Ḫaste-dil senden şehā dermān umarken iy dirīġ" (Uzun, 2011: 277).
[322] Yazmada Kalenderi başlıklı, aruz ölçüsüyle yazılan halk şiiri nazım biçimlerinden Kalenderi olduğu anlaşılan bu şiirde mahlas ʿÖmer' dir. Āşık ʿÖmer' e ait olabileceğini düşündüğümüz şiir şâirin şiirlerinin yer aldığı çalışmada mevcut değildir. (Ergun, 1936).

2 ʿAşḳıla benüm derdüme çoḳ derd ḳatarsuñ
Yetmez mi sāña aġyār-ile ʿişve ṣatarsuñ
Sīnemi seyridüben tīrüñ atarsuñ
Ey ḳaşı kemānum seni Mevlāya emānet

3 İtsün n'ola gāhī baña luṭf-ıla iḥsān
İtdüñ beni sen hecrüñle çāk-ı girībān
Bāġ içre seni görse olur servi de ḥayrān
Ey tāze nihālüm seni Mevlāya emānet

[40b]

4 Bī-çāre ʿ**Ömerde** gene hīç ḳalmadı ṭāḳat
Bilmem ki bu mı sende ey ḳuzum ʿādet
İtme baña fevc bāşuñ nāz u nezāket
Ey çeşm-i fetānum seni Mevlāya emānet

146.

Rehberī Ḳalenderi[323]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Göster güzelüm ḥüsnüne ḥayrān olayım ben
Fürḳatde iken āyīne-i şādān olayım ben

2 Devşirme güzel zülfüñi gerdāne dökülsün
Zülfüñ teline ey peri ḳurbān olayım ben

3 Ey nāzenīnüm luṭfuñ ile iẕnin olursa
Bir gice girüp ḳoynuña ʿuryān olayım ben

4 Bir gün dimedüñ **Rehberī** bir derde düşer de
Bir būse virüp derdine dermān olayım ben

147.

Murabbaʿ-ı Aşıḳ ʿÖmer[324]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Başumı derde düşürdün ey dilā[325] sensin sebeb
Bunca ġavġa-yı nizāya eşḳıyā sensin sebeb
Ben gedā bī-çāreyi sen ḫalḳa rüsvāy eyledüñ
Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ ḥaḳiyçün dil-berā sensin sebeb

[323] Mecmuada Rehberī Ḳalenderi başlıklı şiirin mahlas beytinden anlaşıldığına göre şiir Rehberī adlı şâire ait bir kalenderidir.
[324] Mecmuada başlık ʿÖmer Aşıḳ şeklindedir, çevriyazıda Aşıḳ ʿÖmer şeklinde yazılmıştır. 17. yüzyıl saz şâirlerinden olan Aşık ʿÖmer' in murabbası divanında mevcuttur. (Ergun, 1936: 161).
[325] Yazmada "dilā" olan bu kısım divanda "Mustafā" şeklindedir. (Ergun, 1936: 161).

2 Ey benüm serv-i bülendüm gelmez olduñ yanuma
Gicelerde uyḫu girmez dīde-i giryānuma
Kisb ü kārumdan ayırdun şimdi ḳaṣdın cānuma
Ḥāṣılı bir bādeye[326] ey bī-vefā sensin sebeb[327]

[41a]

3 Gice gündüz ʿaşḳ odına yanmadayım nāre ben
Anuñ içün bulamadum derdüme bir çāre ben
Ḳorḳaram çoḳ söyledüm bu keyifile yāre ben
Tā bu ḳadar mest olmaya sāḳīyā sensin sebeb[328]

4 Ḥār elinden çekdigüm ol bülbül-i şeydā bilür
Bu Mecnūnuñ bendesinden bilürse Leylā bilür
Derdmend **ʿĀşıḳ ʿÖmer** ancaḳ ider ol Mevla bilür
ʿĀḳıbet mevtüme dil-ber ġālibā sensin sebeb

148.

Ġazel-i Ṣıdḳī
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Cihān içre bugün bir āfet-i devrāne çarpıldum
Dirīġā bir güneş ṭalʿat meh-i tābāna çarpıldum

2 Temennī eyleyüp Ḥaḳḳ' a dilerken bir civān göñlüm
Ḳalem ḳaş ruḫları gül lebleri mercāne çarpıldum

3 Gezüp Yaʿḳūb gibi sevdā-yı ʿaşḳuñla gice gündüz
Ki ṣanki Mıṣr ilüñde Yūsuf-ı Kenʿāne çarpıldum

4 Eger vaṣlı naṣīb olmazsa ben ḫāke şu dünyāda
Baña yazuḳ ki ben ol bī-vefā cānāne çarpıldum

5 Şeb-i rūz kesme Ḥaḳdan çün ümīdüñ eylegil **Ṣıdḳī**
Olur bir gün mülāḳāt ġālibā ben ana çarpıldum

[326] Şâirin divanında bu kısım "berbâdıma" şeklindedir. (Ergun, 1936: 161).
[327] Mecmuada ikinci bendin son mısrası divanda üçüncü bendin son mısrası, üçüncü bendn son mısrası ise divanda ikinci bendin son mısrasıdır ve bazı farklılıklar vardır. Buna göre mısra divanda şöyledir; "Hâsılı berbâdıma ey bîvefâ sensin sebeb" (Ergun, 1936: 161).
[328] Mısra divanda şöyledir; "Dâimâ bedmest edâya sâkiyâ sensin sebeb" (Ergun, 1936: 161).

149.

Ġazel-i Bāḳī[329]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Senüñ ey lāle rūḫ dāġ-ı ġamuñ cānumda ḳalmışdur
Ḫayāl-i serv-ḳaddin çeşm-i giribānumda ḳalmışdur

2 Yıḳılmışdur vücūdım şeḥri gerçi seng-i miḫnetle[330]
Ümīdi genc-i vaṣluñ ḳalb-i vīrānumda ḳalmışdur

3 Degildür şerḥalar sīnemde cānā niçe şekl üzre
Senüñ dest-i ġamuñdur kim girībānumda ḳalmışdur

[41b]

4 Dil-i mecrūḥuma bir demde bir şemşīr içürdin kim
Henüz dād-ı dimāġ-ı cānı sūzānumda ḳalmışdur

5 Ġamınuñ derd-i hecrüñ ile olmışdur işi fānī
Hemān **Bāḳī** kerem devletlü sulṭānumda ḳalmışdur

150.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/faʿūlün

1 Alınmaz ḫār elinden dāmeni gül
Sen ey bülbül gerek aġla gerek gül

[329] Mecmuada Ġazel-i Bāḳī başlıklı şiir şâirin divanında mevcut değildir. Divanda "ḳalmışdur" redifli gazel vardır fakat şiir bu gazel değildir. (Küçük, 2019).
[330] Mecmuada kelime miḥnetüñle şeklindedir fakat vezne uyması ve anlam bütünlüğü için "miḫnetle" şeklinde yazılmıştır.

151.

Güfte-i Sulṭān Murād[331]
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ḫalḳ içinde muʿteber yoḳ bir nesne-i devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes ṣıḥḥat gibi

152.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Elemnāk olma ḥünkārum ḳayırmaz
Şerīʿat kesdügi parmaḳ aġrımaz

153.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ṣaḳın ḳatʿ-ı ümīd itme ḫudādan ey dil-i şeydā
Ḫudā ḳādirdür eyler seng-i ḥārāda güher peydā

154.

Müfred
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Merā bir būseʿaḥd itdüñ kefīl oldı leb-i laʿlüñ
Eger luṭfuñla virmesen alurım ben kefīlinden

[331] Bilindiği gibi bu şiir, Muhibbî mahlasıyla şiirler yazan Kanuni Sultan Süleyman' ın (I. Süleyman) en ünlü şiirlerinden birinin matla beytidir. Beyit şöyledir; "Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya cihānda devlet bir nefes sıhhat gibi" . Beyitin ilk dizesinde görüldüğü üzere, sadece cümle diziliminde yer değişikliği dikkati çeker. Mecmuada Güfte-i Sulṭan Murad başlığı altında verilmesi, şiirin güftesinin IV. Murad' a ait olabileceğini düşündürmektedir. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti' nin karşılaştığı siyasî ve iktisadî problemler yüzünden sarayda duraklayan mûsiki faaliyetlerinin yeniden canlanarak yaygınlaşıp gelişme gösterdiği dönem olan IV. Murad dönemi olduğu bilgisi düşüncemizin dayanağı olmuştur. (Özcan, 2006: 183).

155.

Ġazel-i Żiyānī
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Dirīġā kim cüdā düşdüm ben ol vaḥşī ġazālümden
Ayruḳ ben müptelā düşdüm ben ol ṣaḥib cemālümden

2 Ben andan düşeli ayru yüzüm ṣaru tenüm ṣayru
Ḫaberdār olsun ol meh-rū benüm yāri bu ḥālümden

3 Başumdan aşdı miḥnetler geçüpdür cāna ḥasretler
Kime ḳılam şikāyetler göñülde bu melālümden

4 Cefā ḳılur evcüñ dem çıḳar eflāke efġānum
Meger mevlām ala dādum benüm ol yār-ı ẓālimden

5 **Żiyānī** bir melāl oldum ġamından bī-mecāl oldum
Ayruldum bir ḥayāl oldum ben ol ḳāş-ı hilālümden

[42a]

156.

Levnī[332]
müstefʿilātün/müstefʿilātün

1 Sevdüm o māhı kār itdi āhı
Ṣoran İlāhı sen ḥüsn-i ḥāl it
Yār ura cevre beñzerdi derde
Yüz ṭutdı cevre ṣabra mecāl it

2 Didüm o yāre ten pāre pāre
Ey ḳaşı ḳara gel eyle çāre
Nūş it ḥicābuñ gitsün ḥicābuñ
Refʿ it niḳābuñ ʿarż-ı cemāl it

3 Sev ol civānı şīrīn zebānı
Kim yazmış anı Bihzād-ı fānī
Ḫüsniyle anuñ ġonce dehānuñ
Mūy-ı miyānuñ bir kez ḫayāl it

4 Ḳıldum temennā baḳmaz o raʿnā
Nuṭḳ itmez aṣlā maḥcūbdur ammā
ʿAzm itse bāġa döñsün [bir] aġa
Girmez duzaġa biñ devr-i āl it

[332] Mecmuada başlıksız yer alan bu şiir murabba nazım şekliyle yazılmıştır.

5 Ferḥād Mecnūn ol iki meftūn
Olmadı Mecnūn ben gibi pür-ḫūn
Cehd itdüm olmaz pendümden almaz
İnṣāfa gelmez yüz biñ miṣāl it

6 **Levnī**[333] ṣıḳılma söz bul ṭaḳılma
Yanup yaḳılma birden yıḳılma
Dīvān-ı ḥāne gir yāne yāne
Şāh-ı cihāna bir ʿarż-ı ḥāl it

157.

Ḳıtʿa[334]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Reh-i āmāle hergiz buldı yol āvāre ben ḳaldum
Ḳamu derd ehli buldı çāreler bīçāre ben ḳaldum
2 İrişdi devlete hergiz bāb-ı luṭfundan
Şeb-i ẓulmetde bir baḫt-ı siyeh ben ḳaldum

158.

Müfred
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿılün

1 Ḳażā-yı ḳalemtıraş-ı ḳader ḳatı keskīn olur
Ḥadd-i damġāşına baḳsañ ʿazīzüñ işidür

[42b]

159.

Sulṭāñ Selīm Efendimizüñ[335]
feʿilātün/feʿılātün/feʿilātün/feʿılün

1 Söylesem derd-i derūnum baña her cān aġlar
Zārumı eylese gūş bülbül-i ḥandān aġlar
Bāġ-ı cennetde olan ḥūrī-yi ġılmān aġlar
Rūz u şeb dīdelerüm derdüñile ḳān aġlar[336]

[333] Mecmuada 155 numaralı murabba nazım şekliyle yazılmış bu şiirde başlık yoktur. Buradaki mahlastan şâirinin Levnī olduğunu anladığımız şiire, mahlas başlık olarak kaydedilmiştir.
[334] Mecmuada kıtʿa başlıklı bu şiir, "Nazm" nazım şekli özelliği göstermektedir. Ayrıca şiirin ikinci beytinde vezin eksiktir.
[335] Mecmuada Sulṭan Selīm Efendimizüñ başlığıyla verilmiş olan bu tahmis, son benddeki ʿAdlī ve İlhāmī mahlaslarından anlaşıldığı üzere, ʿAdlī' nin İlhāmi' yi tahmisidir. Buradaki ʿAdlī' nin, ʿAdlī mahlasıyla şiirler yazan Sultan II. Bayezid olmadığı belirlenmiştir. (Bayram, 2018).
[336] Bir gazelin ya da bir kasidenin (burada gazel), her beyitinin önüne aynı vezin ve kafiyede üç mısra eklenerek muhammes haline getirmeye "tahmis etme" veya ortaya çıkan muhammese de Tahmis dendiği bilinmektedir.

2 İşte gitdüm eyā terk idüben cān u teni
Eylerem ḥaḳḳa ḥavāle baña kemlik ideni
İntiḳāmum ḳomıya Ḥażreti Allāh u ġani
Bāġ-ı sīnem göricek ḥūn ile ālūde beni
Raḥm idüp ḥālüme izhār-ı gülistān aġlar

3 Felegüñ çarḫı bu dem ʿaksine devr itdi hemān
Cāna ḳaṣd itdi hemān o kim itmiş idüm ṣad iḥsān
Cān-ı dil derdini ben niçe kez eylesem beyān
Yine raḥm eylemez aṣlā baña ol āfet-i cān
Böyle bīmārı görüp ḥālüme yārān aġlar

4 Oldı çün rāh-ı dile baḫt-ı siyāh mesrūrum
ʿĀḳıbet cānuma ḳaṣd itdi benüm maḥsūdum
Kemligüm yoḳ idi bir şaḫṣa bilür maʿbūdum
Kimseler feḥm itmedi ḥayfā ki nedür maḳṣūdum
Gice gündüz anuñ içün dīde-i giryān aġlar

5 Vaḥdet-i ġamda fiġān eyler iken [ben] ġarīb
Ṣanki ḳoydı başuma rūz-ı ḳıyāmetle naṣīb
Nice ṭaḳdı dest-i gerdān[uma] o dest-i raḳīb
Gördi çün derd-i dil-i zārumı raḥm itdi ṭabīb
Di[di] ey ḥaste-i hicrān saña dermān aġlar

6 Ḥaḳ bilür istemezem kimseye yek renc-i ḫazān
Saʾyüm ancaḳ bir ay idi kim ola maʿmūr ciḥān
Bī-cürüm itmiş idi ḳıydu baña aġyārān
Ġam degül zār-ı derūni bilemez ise nādān
Feḥm idüp niyyetümi ṣāḥib-i ʿirfān aġlar

[43a]

7 ʿ**Ādliyā** āh ide gökleri firāḳ eyyāmı
Şerbet-i cām-ı şehādetden içün gülfāmı
Ḳalmadı aġlamaduḳ gūş iden ol ālāmı
Derdile rūyına baḳduḳca senüñ **İlhāmi**
Gerçi ḥandān olur ammā cigeri ḳān aġlar

160.

Ferd[337]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Neşʾe-yāb-ı mey-i ʿirfān-ı yaḳīnem ʿĀrif
Tā-şodem cürʿa-keş-i bezm-i cenāb-ı Neşʾeṭ

(İpekten, 2009: 100). Fakat burada farklı bir durum vardır. Son bend dışındaki bendlerde tahmis edilen gazelin yalnızca birer beyitinin yazıldığı ve ayrıca bu ilk bendin dört dizeden oluştuğu görülmüştür.
[337] Farsça bir beyittir.

161.

Ferd[338]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Girye-i miskīn ger-ā-ger pür-dāşti
Toḫm-ı goncişk ez-ciḥān ber-dāşti

162.

Ferd[339]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Pāre-i reh-i tu merā ez-dil-i şad-pāre men
Ki be-cüz dūstī lāyıḳ ne-būd tuḥfe-i dūst

163.

Ferd[340]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Maṭlab-ı īn dil-i miskīn ṭaleb-kār tūyī
Hicr-i dü-ʿālī ki ber-āyed be-ziyān emīn-est

164.

Ferd
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün

1 Teslīm-i serin itmiş o meh mūy-miyāne
Bir mūrçe bī-ḫāzin-teng şükr itmiş

165.

Ferd
mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün

1 Mānend-i dīde seyr ider ʿuşşāḳ söylemez
Aġyār görmedigini söyler zebān gibi

[338] Farsça bir beyittir.
[339] Farsça bir beyittir.
[340] Farsça bir beyittir.

166.

Ferd
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Bu teġāfül nedür ey pādşaḥum inṣāf it
Böyle mi pursiş olur ḥāl-i dil-i ʿabd-i ḳadīm

167.

Ferd
mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün

1 Maḥsūr-ı ḥāṣ u ām olacaḳ bir benüm hemān
Ġufrān-ı ḥaḳ önüñde ki cürm ü günāh arar

168.

Ferd[341]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Ḫaṭ-ı ber-āverdelerin gitmez elinden cınbız
Yolınur geçdi zemānum diyü ol köhne civān

[43b]

169.

Ferd
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Beni maḥrūm-ı mey-i bezm-i viṣāl eyledüñ āh
Senüñ ey baḫt-ı siyāh ḳānuñı içsem bāri

170.

Ferd
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 İtme beyḥūde ṣaḳın kimseden ümmīd ü vefā
Māye-i ṭıynet-i ʿālemde ḥaḳīḳat yoḳdur

[341] Ferd başlıklı şiirde noktalı gösterilen kısımlar okunamamıştır.

171.

Ferd[342]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Bes ki şod ez-ʿaşḳ-ı cism-i mā nizār
Berg-i gül güşte-est mār-ı iştiḫār

172.

Ferd[343]

1 İnne maʿa'l-ʿusri yüsreş ḳafāst
Şā ber-ānem ki kelām-ı ḫˇāst

173.

Ferd[344]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Şād ber-ānem ki der īn-deyr teng
Şādī vü ġam her dü ne-dāred der-şeng

174.

Ferd
feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün

1 Mey gibi ḫalḳa feyżi neşʾe-resān
Neşʾetūn ḳabżı il başında revān

175.

Ferd[345]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Eger dildāri-i dildār-ı Neşʿet
Demi bā-dil nebāşed ü ey ber-dil

[342] Farsça bir beyittir.
[343] Farsça bir beyittir.
[344] Farsça bir beyittir.
[345] Farsça bir beyittir.

176.

Ferd[346]
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilün

1 Īn cihān-ı kūhest fiʿl-i māndā
Sū-yı mā āyed nidāhārā ṣadā

177.

Ferd[347]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Vaḳt-i gülcīden ġanīmetdān ki ḳaṣd-ı rūzgār
Īn gülistānrā bedest-i ḫār-ı yaġmā gerdenest

178.

Ferd
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Şitā tārīḫini eṭfāl oḳurlar rūy-ı deryāda
Münāsib geldi ḳaymaḳ Südliceden şeḥr-i Aydın

179.

Ferd
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Buz üstünden geçen bir kimse geldi didi tārīḫüñ
Deniz altmış sekizde geçdüm ṭoñdı buzdan

180.

Ferd
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿılün

1 Perçem-i müşgīn yāre uġramış baḍ-ı ṣabā
Geldi cānāndan dimāġ-ı cān būy-ı āşnā

[346] Farsça bir beyittir.
[347] Farsça bir beyittir.

[44a]

181.

Ferd
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ne maʿniler ne sözlerindür ḥur-i ṣafḥa-i dilde
Egerçi sūret-i żāḥirde ḡāmūşam kitābāsa

182.

Ferd
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Göñüldür ṣıdḳ-ı daʿvā-yı ḫulūsā şāhid ʿādil
Miyān-ı rast gūyān-ı muḫabbetde yemīn olmaz

183.

Ferd
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ḳażā-yı ḳalemtıraş-ı ḳader ḳatı kesgīn olur
Ḥad-i damġāsına baḳsañ ki ʿazīzüñ işidür

184.

Ḳıṭʿa[348]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Mevālī-i iʿẓāmuñ ser-firāzı mehbiṭ-iʿirfān
Selīm Molla Efendi-zāde meşḥūr ol semā-rifʿat

2 Ki yaʿni pür-himem ʿAbdurraḥīm Efendiye virdi
Ḫudāvend-i cihān[da] bir pür-enver-i melek-ḥaṣlet

3 İşidüp Muṣṭafā-ṣervet buyurdı nām-ı nāmīsin
Kerāmetlü ʿināyetlü penāhetlü ʿalī-behçet

4 Duʿā-gūn bende tarīḫin mücevher söyledüm ṣıddīḳ
Ḳadīrā ʿilmi ḳıla cümle ḥāli Muṣṭafā-ṣervet

Yevm ü sāʿat Bāẓārertesi, Sene 1239

[348] Mecmuada Destūr başlıklı bu şiir, kıtʿa nazım şekliyle yazılmış bir tarih manzumesidir. Bu tarih manzumesinden sonra birkaç cümlelik dua vardır.

185.

Şeyhülislam Yaḥyā[349]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Ṭīġ-i[350] ġamıla sīnede kim yāre açıldı
Ṣaḳlıyamadı zaḥmını dil pāre açıldı

2 Ṣad-pāre göñül biñde birin yārelerinden
Şerḥ eyledi dil-dārına bir pāre açıldı

186.

Naḥīfī[351]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ḳande varsa ʿāşıḳ-ı bīçāre cānānuñ arar
Derd ile bīmār olan elbet dermānuñ arar

2 Ṣanma raḥminden ṣunar destüñ dil-i mecrūḥuma
Ol kemān-ebrū cigerde tīr-i müjgān arar

[44b]

187.

Mesnevi[352]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Hey gīsūsına sünbül şikeste
Hevā-yı zülfüne kākül şikeste

2 Lebi gülgūn dil-ber-i mevc-i bāde
Dimāġ-ı nāz key mül şikeste

3 ʿAlī heybet nigāhından o şūḫuñ
ʿİnan-ı ḫāme-i mülden şikeste

4 Terennüm-rīz olup mīnā-yı ṣāfī
Ararturum ehline ġuġul şikeste

[349] Mecmuada "Beste-i Semāi" başlıklı bu şiir, Şeyhülislam Yahyâ Divanında mevcut bir gazeldir. Şiir divanlarda beş beyittir. Mecmuada gazelin eksik olduğu görülür. (Kavruk: 413) (Ertem, 1995: 217).
[350] Yahyâ Divanında kelime "Tīr" şeklindedir. (Ertem, 1995: 217).
[351] Mecmuada "Beste" başlığı altında yer alan bu şiir, Nahîfî Divanında mevcuttur. (Alpay, 1992: 123).
[352] Mecmuada başlığı olmayan şiirlerdendir. Mesnevi nazım şeklinde olduğundan çevriyazıda başlığa Mesnevi yazılmıştır.

5 Çemende serv-i reftār oldı ġonce
Ḳıyāmetden külāh-ı gül şikeste

6 Rey-i gülde irerken medḥ-i hūḳi
Ḥabāb-ı girye-i bülbül şikeste

7 Lebi dürerinde ḥattı mūy-ı cebīni
Necīb itdi dili şengül şikeste

188.

Adnī[353]

mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Uyandıyse[354] n'ola dil-ber bizi miḥr ü vefāsından
Biḥamdillāh ki her dem yād ider cevr ü cefāsından

2 Siyeh-pūş olduġım ahı gibi her kim de bu yaşum[355]
Ḳızıl ḳanlara boyandı gözümüñ mācerāsından

3 Ḥabib içün raḳībüñ nīşini nūş itdügim her dem
Bu kim bal isteyen kimse ḥazer ḳılmaz belāsından

4 Benefşe ḥaṭṭuña öykündügiçün ḥākimi dehrüñ
Dilüñ bāzār içinde gezdirüp çeküp[356] ḳafasından

5 İñende ʿAdnī-yi dil-ḫasteyi cevrile öldürme
Begüm dervīş olanlaruñ ḥaẕer ḳıl[357] beddu ʿāsından[358]

[353] Mecmuada Adnī başlıklı gazel şâirin divanında mevcuttur. Mecmuada, divandaki dördüncü ve beşinci beyitler yoktur. (Kufacı, 2006: 96-97).
[354] Şâirin divanında bu kelime "Unıtdıysa" şeklindedir. (Kufacı, 2006: 96).
[355] Bu dize divanda "Siyeh-pūş oldugum āhum bigi her dem budur yaşum" şeklindedir. (Kufacı, 2006: 96).
[356] Kelime divanda "çekdi" şeklindedir. (Kufacı, 2006: 97).
[357] Divanda "ḥazer ḳıl" ifadesi "ḥazer eyle" şeklindedir. (Kufacı, 2006: 97).
[358] Divanda kelime "beddu ʿāsından" değil, "du ʿāsından" şeklindedir. (Kufacı, 2006: 97).

[45a]

189.

Semāʿī-i Ömer[359]
8+8 = 16

1 Beni fürḳatlere ḳoyup giden yāre selām eyle
Derūnī cān-ı göñülden o dildāre selām eyle

2 Dilersün aḥvālümi bil feryād eyler şeydā bülbül
Yanaġı gül ṣaçı sünbül-i perīşāne selām eyle

3 Muḥabbeti terk itmesin derdüme dertler ḳatmasın
Ben ġarīb unıtmasın şīve-kāre selām söyle

4 Umaram ḥażret-i bārī baña göstere ol yāri
ʿÖmerüñ yana dildārı Süleymāne selām söyle

Münācāt-ı li-ḳāżıye'l-ḥācāt[360]

190.

Mezarda oḳurlar[361]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 İki ʿālemde taṣarruf ehlidür rūḥ-ı velī
Ṣanma kim bu mürdedür andan nice dermān ola

2 Daḫı şemşīr-i Ḫudāḍur tez ġılāf olmuş ġılāf
Daḫı aña kār bir tīġ kim ʿuryān ola

3 Tīġ-ı bāṭın tīġ-i zāhirden batar çün zīr olur
Ẓāhir u bāṭın u şemşīr-i velāyet tīz olur

[359] Mecmuada Semāʿī-i Ömer başlığıyla yer alan bu şiir, Aşık edebiyatı nazım biçimlerinden semaidir. Şiir, 8+8 hece vezniyle yazılmıştır. Bu şiirin, mecmuada halk şiiri nazım biçimlerinden olan kalenderi ile gazeli bulunan ʿAşık ʿÖmer' e ait olduğu düşünülmektedir. Şiir, şâirin divanında mevcut değildir. (Ergun, 1936).
[360] Mecmuada bu başlık altında aşağıda yer alan Farsça dua vardır.
Yā Rab zi-ḳanāʿatem tevānger gerdān
Esbāb-ı men sūḫte ser-gerdāñ
Bī-minnet-i maḫlūḳ müyesser gerdān
[361] Mezarda oḳurlar başlığı altında yer alan bu şiirden sonra, şiirin Hz. Ali hakkında yazıldığını belirtir "Şāh sözi velāyet-i imām Ḥaṣan / Hest-i dāniş ʿAliyyü'l-velīyyullāh" şeklinde bir ibare vardır.

191.

Beste
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ruḫuñ bir cām ile ey şāhı ḥüsnüñ gül gül olmışdur
Dili şūrīde ol şevḳ-ıle gūyā bülbül olmışdur

2 Çemende zülf-i şeb-gūnuñ görüp şevḳ-ıle āh idem
Anuñ her bir şerārı gülde ḫandān sünbül olmışdur

[45b]

192.

Ḳıtʿa[362]
fāʿilātün/fāʿılātün/fāʿilātün/fāʿılün

1 Dürr-i meknūn ister iseñ her dü ʿālem-i tābdan
Ḳaṭre-i bende ṣadefveş gel ḳulaḳ ṭut ey nigār

2 Cān ḳulaġın ṭutdı bir bir nükte-dān-ı ʿāşıḳān
Söyle ey dil ṣādıḳāne neylemekdür baḫş-ı kār

3 Bu güzergāḫanda çünkim degül isen ber-ḳarār
Ey müsāfir ḫāżır eyle zād-ı rāh-ı kūy-ı yār

4 Tekye itme dār-ı dīvāruñ bu dehrüñ ey gözüm
Baḳ ḫarābe yüz ṭutar olmaz esās-ı üstüvār

5 Pāy-dār olmaz bu dehr-i pīre-zen pīr-i ālımış
Ālına aldanma zinḥār el çeküp merdāne var

6 Devleti zillet bu dehrüñ rāḥatı miḫnet durur
Māl-ı mār oldı ṣaḳın kim sükkeridür semm-i fār

7 Tāc u taḫtı raḫt u baḫtı dāġıdur bād-ı ecel
Çünki daġıtdı Süleymān taḫtını bu rūzgār

8 Vāsiʿ ü rūşen serāy içre şu kim ṣıġmaz bugün
Olıserdür ʿāḳıbet anuñ mezārı teng u ṭār

9 Neylesün dānā müzeyyen ḳaṣr u fāḫir-ḫāneyi
Çün libās ḫir kefen olur aña mesken karār

[362] Mecmuada başlıksız ve mahlassız yer alan bu şiir, bir nasihat şiiridir. Mecmua düzenleyicisine ait olabileceği düşünülen şiirde matla beyti bulunmadığından ve bir mahlas olmadığından kıtʿa nazım şekliyle yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple başlık olarak Kıtʿa yazılması uygun görülmüştür.

193.

Laṭīfe-i merġūbe[363]

[46a]

194.

Ġazel[364]
mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/faʿūlün

1 Ey dil kerem it devlet-i dünyāyı düşünme
Ḳānīʿ olagör şāluña kemḫāyı düşünme

2 Besdür saña bir gerden kāfūr daḫı ḫamrā
Var ḳāmeti ʿarʿar lebi ṣaḥbāyı düşünme

3 Bir dil-bere yār olmuş iken ḳıymetini bil
Varup ṣaḳın ecnāsā temennāyı düşünme

4 Sırrın biri söylerse eger düşmanuñ olsa
Ḳalbinde niḥān eyleyüp ifşāyı düşünme

5 Dāʾim kötülük itse saña bir kişi aramaz
Sen iyilik idegör aña cezāyı düşünme

195.

Beyit
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Gel [ey] zāhid ṣırāṭuñ ḫavfuñ itme luṭf-ı Ḫaḳ çoḳdur
Geçenlerden ḫaber aldıḳ kim anda ḳorḳulan yoḳdur

[363] Mecmuada bu başlık altında 11 satırlık mensur Arapça bir latife yer almaktadır.
[364] Mecmuada başlıksız ve mahlassız bulunan şiir nasihat içerikli bir şiirdir. Gazel nazım şeklinde olduğundan şiriin başlığına Gazel yazılması uygun görülmüştür.

196.

Beste[365]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Ruḫı cānlar bağışlar bir canānumuz vardur
Daḫı ḫurşīde beñzer bir meh-i tābānumuz vardur

2 Elüñ ḳo sīneyi raḥm it ʿāşıḳ-ı zāra[366]
Beyāż üzre bizümde bir nice fermānum[uz] vardur

197.

Beste-i Cesār
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Viṣāl-i yār ile ey dil şād olmamuz vardur
Bu ḳayd-i beste-i fürḳatden āzād olmamuz vardur

2 Bizi ger ḫāk-ile yeksān iderse rūzgār ey dil
Ġubārāsā hevā-yi ʿaşḳa münḳād olmamuz vardur

[46b]

198.

Şākir (Şarḳī Ḥüseynī)[367]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Dimāġ-ı cāna būy-ı kāküli ʿanber şemīm aldum
Hevā-yi sünbülī dirler meşāme bir nesīm aldum

2 İplik gibi geçirdüm yaḳadan öksüzce bir ṭıflı
Girībān-ı viṣāle yaʿnī bir dürr-i yetīm aldum

3 Yapışmaḳ muḥtemeldür sāʿid-i berrāḳ cānāne
Bu şeb rūʾyāda zīrā destüme bir gökçe sīm aldum

4 Hevā-yı leylā-yı zülfüñle sergerdān olur **Şākir**
ʿAcip sevdāya düşdüm başuma ḳayd-ı ʿaẕīm aldum

---

[365] Mecmuada "Beste" başlıklı bu şiirin, yapılan araştırmada bestekârı meçhul, Ferahnâk makamında, Ağır semâî formunda, Aksak semâî usulünde yapılmış bir beste olduğu belirlenmiştir. Mecmuada bestenin ikinci beyitinden hemen sonra "Ve'y ʿömrüm cānum yele le le le lel le / Lel le ley ve'y ʿömrüm tere le le le le lel le" yazılmış bir kısım vardır. Bu kısım çevriyazıda metin içinde verilmemiştir.
[366] Dizede veznin tamamlanmadığı görülür.
[367] Mecmuada Şarḳī Hüseynī başlıklı şiirin mahlası Şākir' dir. 19a varağında Şākir başlıklı şiirle de hemen hemen aynı olduğu görülmüştür. Şākir' e ait bu gazelin başlığının neden Şarḳī Ḥüseynī olarak kaydedildiği konusunda, mecmuanın genelinde görülen derleyicinin musiki eğilimi ile ilgili olduğu düşünülmüştür. 19a' nın dipnotunda da belirtildiği üzere şiir, Şâkir divanında mevcut değildir. (Yazıcı, 2016).

199.

Beyit
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Āhdan eyle ḥazer kim çarḫ ise de cilve-kühen
Yoḳsa bir kürsiyle bin taḫt-ı Süleymān tutuşur

200.

Beyit[368]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Felek mülkine gelmiş mi senüñ gibi melek-sīmā
Ne mümkin ʿaşḳına ḳılmaḳ taḥammül ey ṣaçı leylā

201.

Beyit

1 Ḫaṭ gelicek būse virür ṣāʿimi hecre
Aḥşam olıcak rūz-ı ifṭāra minnet

202.

Taḳsīm[369]
fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün

1 Ateş efşān olalum pey-ender-pey
Ṭutuşalum def ü ṭanbūr u kemāneyle

2 Şerm-sār-ı ṭurre bī-şevk idelüm Nāhidi
Felegi ṭolduralum velvele-i heyheyle

[368] Beyit üzerinden tarama yaptığımızda "Gamın aşkıyla kılmak tahammül hey saçı Leylā / Felek mülkine gelmiş mi senin gibi melek-sīmā" beyiti, cönklerdeki bazı parçaların bütün harfleri bitişik olmak üzere tek bir kelime yazılmış olduğuna örnek olarak verilmiş bir beyit olarak karşımıza çıkmıştır. (Durbilmez, 2008: 236).
[369] Mecmuada Taksim başlığıyla yer alan bu şiirin nazım şeklinin kıtʿa olduğu düşünülmektedir. Şiirde 1b' de veznin son tefʿilesinin eksik, diğer dizelerde de birtakım problemler olduğu görülmüştür.

203.

Nābī[370]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Cefā gördük o şūḫ-ı nāz-perverden vefā dirken
Bizümle ʿāḳıbet bīgāne çıḳdı āşinā dirken

2 Göñül bir cām-ı jeng-ālūde döndi köhne revzende
Zemān ile aña āyīne-i ʿālem-nümā dirke

204.

Ferd
mefʿūlü/fāʿilātün/mefʿūlü/fāʿilātün

1 Görmez hemīşe şeb-i pürveş güzellerin senüñ
Zāhid benüm gözüm ile sen ol nāzenīne baḳ

[47a]

205.[371]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1 Şehā sür mālik adın kāmrān ol
Ki heft kişver içre kāmrān ol

2 Ne deñlü vār-ise ʿālemde şāhān
Muṭīʿ olupdururlar cümle fermān

3 Kimüñ virdi dilinde mālik oldı
Murād itdügine hem mālik oldı

4 Diyen *yā mālike'l-mülk*[372] disün anı
Anuñla güfte alsun [bu] cihānı

5 Ki ṭoḳsan bir ʿaded sāʿide hem ol
ʿUṭāridde daḫı Mirrīḫde maḳbūl

[370] Mecmuada bu şiir Taḳsīm olarak kayıtlıdır; fakat yaptığımız taramada bu şiirin, Nâbî' ye ait olduğu ve yayımlanmış divanında gazelin bulunduğu görülmüştür. Gazel, şâirin divanında beş beyit olan gazel, mecmuada eksiktir. (Bilkan, 1993: 834).
[371] Mecmuada başlıksız yer alan bu şiir, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.
[372] Mülkün ebedi ve tek sahibi anlamında bir ifadedir.

206.

Ḳıṣṣa[373]
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün

1 Görüp aks-i leb-i dildār-ı mirʾat-i süveydāda
Niḥān bir naʿl-i ter buldum derūn-ı seng-i ḫārāda

2 İşitdüm şebnem-i cezb itdi ḫūrşīd-i dıraḫşānı
Ḳapıldum ben daḫı bir āftāb-ı ḥüsne dünyāda

[47b]

207.

Nazm[374]
feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün

1 Himem efrūz-ı Selīm Ḫān mehābet-sīmā
Vāris-i mülk-i Süleymān ʿadālet-ārā

2 O şehenşāh-ı zamān k'ola ʿadāletde anuñ
Muntaẓam luṭfı ilen fülk ü melik ü serā

3 Dīn ü devlet temeli olsa Ḳārūn-ı şiyem
Virdi ʿadliyle cihān yeniden ḥüsn-i edā

4 Ġalata ḳalʿası mümtāz-ı serefrāz idi ol
Pāspānlıḳda ider idi leyāli iḥyā

5 Dīde-bānlıḳda ḳuṣūrı meger olmışdı anuñ
İrdi āh-ı dil-i āteş der-i kān-ı fuḳarā

6 Dil-i ʿaşıḳ gibi ol dāḫı ḫarāb oldı hemān
Gūşmāl oldı ki her dem ola çeşm-i bīnā

7 Bildi taḳṣīrini ol *baʿde ḫarābü'l-Baṣra*
Secdeye ḳoydı başuñ sūzīşile etdi duʿā

8 Ḫāline merḥamet itdi o mucībe'd deʿavāt
Fürḳat sāye-fiken oldı ẓıll-i Ḫudā

9 İtdi tecdīd-i fermān bu resim üzre o şāh
Oldı elvend ile hem-ser ḳule-i gītī-nümā

[373] Mecmuada Ḳıṣṣa başlıklı bu şiir Nazm nazım şekliyle yazılmıştır.
[374] Mecmuada Tārīḫ-i Berāy-ı Ḳalʿa-i Ġalaṭa başlıklı bu şiirin nazm nazım şekliyle yazılmış bir tarih manzumesi olduğu anlaşılmaktadır.

10 Çalınup nevbet-i şāhāne ile ṭabl-ı sürūr
Dāʿimā ola nigehbānlıḳile dīde-küşā

11 İde ḥaḳ ʿömrini baḫtı gibi efzūn o şehüñ
Mülki maʾmūr ʿadūsı ola maḳḥūr-ı fenā

12 Didi menḳūṭ ile ārāyiş-i tārīḫi **Vahīd**
Ġalaṭa ḳalʿası oldı yeni zīverle binā

SONUÇ

Edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahip olan mecmualar, yazıldıkları dönemin edebî zevkini yansıtmaları bakımından, bilinmeyen/kullanılmayan nazım şekillerini ve varlığı bilinmeyen şiirlerin gün yüzüne çıkarılmasını mümkün kılması bakımından, çok önemli eserlerdir. Tezimizin konusu olan yazma eser de bir şiir mecmuasıdır.

On dokuzuncu yüzyılda kaleme alındığı anlaşılan derleyicisi belli olmayan bu mecmuanın çevriyazısı yapılmış ve metin incelenmiştir. Mecmua Klasik edebiyat çerçevesi içerisinde çok geniş bir alana ait şâir çeşitliliğine sahiptir. Eserleriyle bulundukları yüzyılda rağbet görmüş birçok şâirin şiirine yer verilen mecmuada en fazla şiiri olan şâir Bâkî' dir. Bu, Bâkî' nin yaşadığı XVI. yüzyıldan sonra da, mecmuanın yazıldığı XIX. yüzyıla değin hâlâ okunan, şiirleri ezberlenen, şâirlerce/mecmua derleyicilerince mecmualara kaydedilen bir şâir olduğunu göstermiştir. Mecmuada Fuzûlî' nin şiirlerinin bulunması da aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Mecmuada Nesîmî' den başlamak üzere Şeyhî, Bâkî, Hayâlî, Fuzûlî, Ulvî, Ubeydî, Usûlî, Hayretî, Nevʿî, Gelibolulu Mustafa Âli, Kabûli, Şeyhülislam Yahyâ, Nâbi, Nefʿî, Rûhî, Şeyh Gâlib, Fıtnat gibi bilinen şâirlerin yanında Gamî, Aşḳî, Seyfi, Fehim, Nâdirî, Neyli, Âgâh, Fennî gibi nispeten az bilinen şâirler de bulunmak suretiyle 83 şâir ve bu şâirlere ait on beş farkı nazım şeklinde 135 şiir mevcuttur. Mecmuada bu şâirlere ait şiirler ile başlıksız, mahlassız şiirler ve diğer tüm şiirler, şiir parçaları ile toplamda 207 şiir bulunmaktadır. Mecmuadaki şiirlerin çoğu gazel nazım şeklinde olmakla birlikte, kıtʿa, nazm, murabba, muhammes, tahmis, müseddes, tercîʿ-bend, müstezâd, mesnevi nazım şekillerinde şiirler ile aruz ölçüsüyle yazılan halk şiiri nazım biçimlerinden kalenderi, hece ölçüsüyle yazılan halk şiiri nazım biçimlerinden semai nazım şeklinde şiirlere de yer verilmiştir. Buna ilaveten mecmuada ferd, müfred, taksim, beyit, beste başlıklı şiirler de görülmüştür. Mecmuada bu başlıklı şiirler çevriyazıya aktarılırken ayrı bir bölümde yazılmamış mecmuada bulundukları şekilde aktarılmıştır ve her bir başlık için numaralandırma yapılmıştır. Mecmuada ferd başlıklı onu Farsça yirmi beş şiir, beyit başlıklı biri Arapça dokuz şiir, müfred başlıklı dokuz şiir vardır. Bunlar mecmuanın şâir ve şiir çeşitliliğinin fazla olduğunu, mecmuanın çok geniş bir kitleye hitap ettiğini göstermiştir. Ayrıca derleyicinin mecmuada Arapça, Farsça şiir parçalarına yer vermiş olması da bu dillerle ilgili az veya çok bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Mecmua metni kurulurken ulaşılabilen şâir divanlarından mecmuadaki şiirler taranmıştır. Yayımlanmış divanlarda, yayımlanmamış tez çalışmalarında veya çeşitli çalışmalarda (mecmua çalışmaları vb.) şiirlerine ulaşabildiğimiz 38 şâir olmuştur. Şiirlerine ulaşılabilen şâirler şiirlerin dipnotlarında belirtilmiştir. Mecmuada hemen hemen hiç duyulmamış veya hakkında çok az bilgi bulunan şâirler ve bu şâirlerin bilinmeyen şiirleri bulunmaktadır. Bu da mecmuanın önemini, yeni şâirler ve şiirleri ortaya çıkardığını göstermektedir. Behcet, Ferruhi, Levni, Lisâni Çelebi, Rehberî, Ruhsat, Şükri adlı şâirler, Gamî adlı şâir ve terciʿ-bendi, Nücûmi adlı şâire ait müseddes bunlara örnektir. Mecmuada Bâkî' ye ait bir gazelin de ulaşabılabilen divan neşirlerinde ve Bâkî' nin bilinmeyen şiirleri üzerine yapılmış çalışmalarda mevcut olmadığı görülmüştür. XVI. yüzyılın en meşhur şâirlerinden Bâkî' nin bilinmeyen bir şiirinin mecmuada yer alması yeni bir şiiri ortaya çıkarması açısından mecmuanın değerini artıran bir özellik olarak değerlendirilmiştir.

Çalıştığımız bu mecmua; içerisinde musiki terimlerini, bestelenmiş / bestelenmek için yazılmış gazelleri ve diğer şekilleri, beste başlıklı şiirleri, ilahileri, duaları, bu bağlamda en önemlisi Türk musikisinin en büyük formlarından Kâr-ı nâtık türünde şiiri içermesi doğrudan müstensihin musikişinaslığını ve bunun yansımasını göstermektedir. Bu özellikler mecmuayı diğer şiir mecmualarından ayrı bir yere koyar. Neticede bir güfte mecmuası değildir fakat mecmua derleyicisinin musiki ilgisi mecmuayı içerik olarak zenginleştirmiştir.

Mecmuanın halk şâirleri ve halk şiirlerinden örnekler içermesi, edep dışı şiirler bulundurması, Tekerleme, Kıssa, Destūr şeklinde değişik başlıklı şiirler içermesi, mecmuada tarihte yeri olan bir olayın ardından yazılmış bir tarih manzumesinin yer alması da yine mecmuanın şiir çeşitliliğinden zenginliğini göstermektedir. Mecmua derleyicisi bilinmiyor olsa da yazdığı eserle içinde yaşadığı topluma hitap ettiği ve bu hitapta kendi eğilimleri dışında toplumun eğilimlerini, zevklerini, anlayışını da dikkate alması gerekliliği gerçeği düşünüldüğünde elimizdeki eserin hem şâirin hem devrin şiir zevkine hem hitap ettiği kitleye işaret ettiği muhakkaktır. Mecmuadaki şiir çeşitliliği de mecmuanın geniş bir kitleye hitap ettiğini gösterir.

Sonuç çoğunluğu âşıkane gazelleri içeren bunun yanında dinî muhtevalı, peygamber sevgisi konulu, Naʿt türünde şiir parçalarının, Hz. Ali için yazılmış bir şiirin, ilahinin, çeşitli duaların, nasihat içerikli şiirlerin, musikiyle ilgili şiirlerin, bestelerin, güftelenmiş şiirlerin yer aldığı, şâir, şiir ve konu çeşitliliği bakımından zengin sayılacak bir mecmua olan bu çalışmada temel amaç, mecmua çalışmalarına ve bu çalışmalar sonucunda yapılacak tenkitli

divan neşri çalışmalarına katkı sağlamak, adı sanı duyulmamış şâirler varsa bunlar hakkında bilgileri ortaya çıkarmak, bunları ilim alemine sunmak olmuştur.

KAYNAKLAR

Açıl, Berat (2016) 'Hâverî (Ö. 1565) ve Dîvânçesi' , Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 16, s. 172-216.

Açıkgöz, Ali (1994) 'Belîġ Divânı Metin-İndeks' , (Yüksek Lisans Tezi) , Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ak, Coşkun (1977) 'Muhibbî Divanı' , (Doktora Tezi) , Atatürk Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi.

Ak, Coşkun (2001) Bağdatlı Ruhi Divânı: Karşılaştırmalı Metin, Bursa, Uludağ Üniversitesi.

Akarsu, Kamil (2011) Zaʿîfî Dîvânı (Tenkīdli Metin), Ankara, Berikan Yayınevi.

Akgün, Naciye (1997) 'Fennî Dīvānı Metin-İndeks' , (Yüksek Lisans Tezi) , Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkuş, Metin (1991) Nef' î Sanatı ve Türkçe Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin), Erzurum, Atatürk Üniversitesi.

Akpınar, Şerife (2000) 'Rûz-nâmeci-zâde Şinâsî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni' , (Yüksek Lisans Tezi) , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akpınar, Şerife (hzl.) (2017) Âgâh Dîvânı, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195642/agah-divani.html s.e.t. 30.05.2020.

Aksoyak, İ. Hakkı (hzl.) (2018) Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208602/gelibolulu-mustafa-ali-divani.html s.e.t. 6.06.2020.

Akün, Ö. Faruk (2014) Divan Edebiyatı, 2. Baskı, İstanbul, İSAM Yayınları.

Akyüz Kenan, **Beken Süheyl, Yüksel Sedit, Cunbur Müjgan** (1958) Fuzûli Türkçe Dîvan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Altun, Kudret (1989) 'Gelibolulu Mustafa Ali ve Divanı (Varîdetü'l-Enîka)' , (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, Saime (2003) 'Resmî Ali Baba ve Dîvânı' , (Yüksek Lisans Tezi) , Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayan, Hüseyin (1990) Nesîmî Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Ayan, Hüseyin (2014) Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni I-II, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aydemir, Yaşar (2001a) 'Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü' Bilig, S.:19, s. 147-154.

Aydemir, Yaşar (2001b) 'Şâirlerin Edebi Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü' Türk Kültürü, C.: 40, S.:464, s. 731-744.

Aydemir, Yaşar (2007) 'Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler' Turkish Studies, Volume 2/3, s. 122-137.

Aydemir, Yaşar (2010) 'Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar' , Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri, (Nevşehir, 6-8 Mayıs 2010), s. 87-100.

Aydın, **M. Uğur** (2007) 'Kâimî Dîvânı Transkripsiyonlu Metni ve Tahlili' , (Yüksek Lisans Tezi) , Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aynur Hatice, Çakır Müjgan, Koncu Hanife, Kuru Selim S., Özyıldırım A. Emre (2012) Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul, Turkuaz Yayınları.

Aypay, A. İrfan (1992) 'Nahifî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı' nın Tenkitli Metni)', (Doktora Tezi) , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Azaklı, İmran (1998) 'Zübeyde Fıtnat Hanım' ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni' , (Yüksek Lisans Tezi) , Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Belli, Handan (2010) 'Sabri (Seyyid Muhammed Emin) Dîvânı (İnceleme-Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bellibaş, Ahmet (2014) 'Milli Kütüphane 06 HK 319/1 No' lu Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Dizin)' (Yüksek Lisans Tezi) , Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilkan, Ali Fuat (1993) 'Nābī' nin Türkçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)' , (Doktora Tezi) , Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Biltekin, Halit (2003) 'Şeyḫī Dīvānı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)', (Doktora Tezi) , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Burmaoğlu HB (1983) 'Lamii Çelebi Divanı (Hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve divanının tenkitli metni)' , (Doktora Tezi) , Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

"Rāsih" (1987) Büyük Türk Klasikleri, C.6, Ötüken-Söğüt, İstanbul. s.293.

Canım, Rıdvan (hzl.) (2018) Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html s.e.t. 11.06.2020.

Ceylan, Mustafa (2013) Öldürülen 101 Şâir Araştırma-İnceleme https://www.mustafaceylan.net/pdfkitaplarim/oldurulen101sairbaski.pdf s.e.t. 16.12.2019.

Civelek, Sabâhattin (1999) 'Âgâh Dîvânı Edisyon-Kritikli Metin' , (Yüksek Lisans Tezi) , Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun, Ferdi (2013) 'Sabrî (Mehmet) Dîvânı Edisyon-Kritik-İnceleme' , (Yüksek Lisans Tezi) , Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağlı, Adnan (1998) 'Halîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı' nın Tenkitli Metni' , (Doktora Tezi) , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakır, M. Sefa (2018) 'Yahyâ Nazîm Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin), (Doktora Tezi) , Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çavuşoğlu, Mehmed (1977) Yahyâ Bey Dîvan Tenkitli Basım, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu Mehmed, **Tanyeri M. Ali** (1981) Hayretî Dîvan Tenkitli Basım, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çavuşoğlu Mehmed, Tanyeri M. Ali (1987) Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı: III. Cild, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Çavuşoğlu Mehmed, **Tanyeri M. Ali** (1990) Üsküplü İshak Çelebi Divan Tenkitli Basım, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

Çetin, İsmail (1993) 'Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni)', (Yüksek Lisans Tezi) , Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çırak, E. Hilal (2007) '18. YY.' da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler' , (Yüksek Lisans Tezi) , Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dadaş, Cevdet (1991) 'XVIII. Asır Şâirlerinden Âtıf Efendi Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânı' nın Tenkitli Metni' , (Yüksek Lisans Tezi) , Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dikmen, M. Doğan (1994) 'Hânende Mecmuası' nın İlk Yedi Makâmının Eserlerinin Güftelerinin Osmanlıca' dan Çevirisi ve İncelenmesi' , (Yüksek Lisans Tezi) , İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dilçin, Cem (2009) Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 9. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Doğan, Güler (2003) 'Tâ'ib Mehmed Çelebi ve Dîvânı' , (Master) , Boğaziçi Üniversitesi, Institute of Social Sciences Faculty.

Düzenli M. Bayram, Avcı Ferdi (2018) 'Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Şiir Mecmuası' DÜSDEB, S. 20, s. 128-189.

E. Yazıcı, Gülgün (2016) Gelibolu Mevlevîhanesi' nden Yetişmiş Bir Şâir Gelibolulu Şâkir Efendi ve Divançesi, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Erdoğan, Mehtap (2010) 'Divan Şiirinin Kaynaklarından Musiki İlmi ve Musiki Terimleriyle Yazılmış Bazı Manzumeler' , Klasik Türk Edebiyatı' nın Kaynakları Özel Sayısı, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.: 3 S. 15, s. 28-55.4a

Erdoğan, Mustafa (2008) 'Kabūlī İbrahim Efendi Hayatı Edebi Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)' , (Doktora Tezi) , Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, Mustafa (hzl.) (2017) Bursalı Rahmî Dîvânı, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195643/bursali-rahmi-divani.html s.e.t. 6.06.2020.

Ergun, Sadettin N. (1936) Âşık Ömer Hayat ve Şiirleri, İstanbul: Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi.

Ertem, Rekin (1995) Şeyhülislâm Yahyâ Divanı, Ankara, Akçağ Yaynları.

Eyice, Semavi (1996) 'Galata Kulesi' TDVİA, C. : 13, s. :313-316.

Gıynaş K. Ali, Ataseven Yusuf (2019) 'Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi "GE5052" Numaralı Mecmuanın Mestap' a Göre Tasnifi' , The Journal of Turkic Language and Literature Surveys, 4(2).

Gümüş, Nevin (1992) 'Yahya Nazîm Dîvânı I (İnceleme-Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Kayseri Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürbüz, İncinur A. (2012) 'Şiir Mecmualarının Biyografik Değerine Dair Araştırmalara Ek', Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, S.32, s. 147-157.

Gürbüz, Mehmet (2011) 'Biyografik değer bakımından şiir mecmuaları' Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Ankara, Grafiker Yayınları, s. 315-328.

Gürer, Abdulkadir (1993) 'Şeyh Gâlib Dîvânı İnceleme-Metin' , (Doktora Tezi) , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harmancı, Esat (1999) 'Şinâsî Dîvânı' , (Yüksek Lisans Tezi) , Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İpekten, Haluk (2009) Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, 11. Baskı, İstanbul, Dergah Yayınları.

İsen, Mustafa (1990) Usûlî Divanı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Kadıoğlu, İdris (2003) 'Lebîb-i Âmidî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânı' nın Tenkitli Metni' , (Doktora Tezi) , Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kahramanoğlu, Kemal (1995) 'Sâmî Hayatı Eserleri Edebî Kişiliği ve Divanı' nın Tenkitli Metni' , (Doktora Tezi) , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kalır, Hasan (1990) 'Sabrî Mehmed Şerif Dîvânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, Yunus (2018) 'İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi' nde Kayıtlı "T 5480" Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP' a Göre Tasnifi' Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S:21, s. 401-540.

Kaplan, Yunus (hzl.) (2014) Lisânî, Yahya Çelebi, TEİS: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lisani-yahya-celebi s.e.t. 18.08.2020.

Karaca, Oktay Selim (1995) 'Hâşimî Divânı Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanı' nın Karşılaştırmalı Metni' , (Yüksek Lisans Tezi) , Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karacan, Turgut (1991) Bosnalı Alaeddin Sâbit Divanı, No:37, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Kaşif, Yılmaz (2001) III. Selim (İlhâmî): (Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni), No: 52, Edirne, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Kavruk, Hasan (hzl.) Şeyhülislam Yahyâ Divanı, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78405/seyhulislam-yahya-divani.html s.e.t. 31.05.2020.

Kesik, Beyhan (2012a) 'Bir Yazmadan Hareketle Bâkî' nin Yayınlanmamış Şiirleri' , Turkish Studies, Volume 7/1, s. 1489-1500.

Kesik, Beyhan (2012b) 'Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaslı Şiirler' , Adıyaman Üniversitesi SBE Dergisi,

Kılıç, Atabey (2012) 'Mecmûa Tasnifine Dâir' , Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul, Turkuaz Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2006) Sana benzer güzel olmaz Divan Şiirinde Nazire, 1.Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2012) 'Şiir Mecmualarının Önemi ve "Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi" (MESTAP)' , Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul, Turkuaz Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2016) Yâ Kebîkeç Mecmualar Arasında, İstanbul, Kesit Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2016) 'Divan Şiirinde "Türk" ' Yâ Kebîkeç, İstanbul, Kesit Yayınları, s.29-76.

Köksal, M. Fatih (hzl.) (2017) Mecmau'n Nezâʿir, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html s.e.t. 30.05.2020.

Köksal, Fatih (hzl.) (2013) Gamî, TEİS: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/gami-mdbir s.e.t. 4.06.2020.

Köprülü, M. Fuat (1999) Türk Edebiyatı Tarihinde Usul, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

Kufacı, Osman (2006) 'Adni Divanı ve Adni Divanında Benzetmeler' , (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurt, Bahadır (2017) 'Remzî Dîvânı (İnceleme-Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurtoğlu, Orhan (2017) Diyarbakırlı Lebîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük), Ankara: KTB. Yay.

Kut, Günay (1986) 'Mecmualar' Dergah Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt: VI, s. 170-172.

Kurnaz Cemal, Aydemir Yaşar (2013) 'Mecmualara Sorulması Gereken Sorular' Turkish Studies, Volume 8/1, s.51-64.

Küçük, Sabahattin (1994) Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım, Ankara, Atatürk Dil Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 601.

Küçük, Sabahattin (2019) Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 601.

Levend, Agah Sırrı (2015) Türk Edebiyatı Tarihi, 2. Baskı, İstanbul, Dergah Yayınları.

Mengi, Mine (1977) 'Bir Şiir Mecmuası Hakkında' Türkoloji Dergisi, C.:7, S.:1, s. 73-78.

Oğraş, Rıza (1991) 'Hoca Neş'et Divanı İnceleme ve Tenkitli Metin' , (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Okçu, Naci (2011) Şeyh Gâlib Dîvânı Hayatı Edebi Kişiliği Eserleri Şiirlerinin Tenkitli Metni, 1. Baskı, Ankara, TDV Yayınevi.

Özcan, Nuri (2006) 'Murad IV' , TDV İslam Ansiklopedisi, C.: 31, s. 183.

Özkan, İ. Hakkı (2001) 'Kâr-ı nâtık' , TDV İslam Ansiklopedisi, C.:24, s. 356-357.

Özkan, İ. Hakkı (2006) 'Muhayyer-Sünbüle' , TDV İslam Ansiklopedisi, C.: 31, s. 25.

Öztekin, Özge (1997) 'Râsih Divanı İnceleme-Tenkitli Metin-Özel Adlar Dizini' , (Yüksek Lisans Tezi) , Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paçacı Tunçay, Gönül (2018) Önce Söz Kâr-ı nâtık, Birinci Baskı, İstanbul, Yayıncı: Üsküdar Belediyesi.

Parlatır, İsmail (2009) Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 2. Baskı, Ankara, Yargı yayınevi.

Sarı, Sebahaddin (1993) 'Vecdi Divanı (Tenkitli Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sevgi, Ahmet (2007) 'Şeyhî Hayatı ve Divanının Tenkitli Metni' , (Yüksek Lisans Tezi) , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soysal Fikri, Arslan Mustafa U. (2014) 1774 Tarihli Hâfız Abdülbakî' ye Ait Güfte Mecmuasının İncelenmesi, Rast Müzikoloji Dergisi, Cilt II Sayı I, s. 68-88.

Söylemez, İdris (2013) 'Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)' , İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şentürk, Ahmet A. (2014) Eski Türk Edebiyatı Tarihi, 8. Baskı, Dergah Yayınları.

Tarlan, A. Nihat (1946) 'Eski Mecmualar Arasında' İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 1, S. 1-2-3-4, s. 122-137.

Tarlan, Ali Nihat (1948) Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. asır Divan Şiiri Rahmî ve Fevrî, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dalı, Seri 1, Fasikül 1.

Tarlan, Ali Nihat (1948) Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. asır Divan Şiiri Ubeydî-Aşkî-Şemʿî-Işretî, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dalı, Seri 1, Fasikül 2.

Tarlan, Ali Nihat (1992) Hayâlî Dîvânı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Taş, Bünyamin (2015) Bāġ-ı Behişt II, 1.Baskı, Son Çağ Yayınları.

Top, Yılmaz (2003) 'Şûhî Dîvânı İnceleme-Metin' , (Yüksek Lisans Tezi) , Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tulum Mertol, Tanyeri M. Ali (1977) Nevʿî Divan Tenkitli Metin, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tunç, Semra (2015) 'Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası' Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 18, s. 11-87.

Uralçin, Sema (2009) Saʿdī Divanı (İnceleme-Metin-İndeks), (Yüksek Lisans Tezi) , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzun, Adnan (1991) 'Neylî Dîvânı Tenkitli Metin' , (Yüksek Lisans Tezi) , Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzun, Mustafa İ. (2003) 'Mecmua' TDV İslam Ansiklopedisi, C.:28, s.265-268.

Uzun, Süreyya (2011) 'Üsküdarlı Aşkî Divanı Tenkitli Metin, Nesre Çeviri ve 16. yy. Osmanlı Hayatının Divandaki Yansımaları' (Yüksek Lisans Tezi) , İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünlü, M. Şehabettin (1991) 'Ubeydi Hayatı-Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni' (Doktora Tezi) , Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünver, İsmail (2008) 'Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler' Turkish Studies, Volume 3/ 6, s.1-46.

Üzgör, Tahir (1991) Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân' ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi, Ankara, Atatürk Dil Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 44.

Vural, Ramazan (2019) 'Dürrî Ahmed Efendi Divanı (İnceleme-Metin)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçınkaya, Yağız (2019) 'Kerküklü Seyyid Şükrî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)', (Doktora Tezi) , İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yavuz, Orhan (2002) Kansu Gavrî' nin Türkçe Dîvânı (Metin-İnceleme-Tıpkıbasım), Konya, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Yenikale, Ahmet (hzl.) Nâmî Dîvânı ve İncelemesi, Ankara: KTB. Yay. E-kitap: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196583/ahmed-nami-divani.html s.e.t. 23.06.2020.

Yıldırım, Ali (1991) 'İshak Çelebi Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Edisyon Kritiği' , (Yüksek Lisans Tezi) , Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Ülkü (2018) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: T 1532' de Kayıtlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin), (Doktora Tezi) , Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yorulmaz, Neslihan (2011) 'Şemʿî Mecmuʿası (Çeviriyazılı Metin-İnceleme)' , (Yüksek Lisans Tezi) , Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MECMUA NÜSHASI